

T.C.
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

KRİPTO PARA VARLIKLARININ CEBRÎ İCRA YOLU İLE HACZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

İLKER METE ÖZSOY

TEZ DANIŞMANI

PROF.DR. MUSTAFA SERDAR ÖZBEK

ANKARA 2019

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS / DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 15.01. / 2019

Öğrencinin Adı, Soyadı : İLKER MERT ÖZSOY

Öğrencinin Numarası : 21520207

Anabilim Dalı : Özel Hukuk

Programı : Özel Hukuk Yüksek Lisans

Danışmanın Unvanı/Adı, Soyadı : Prof. Dr. Mustafa Serdar ÖZBEK

Tez Başlığı : Kripto Para Varlıklarının Cebri Kuvvetle Hacz

Yukarıda başlığı belirtilen Yüksek Lisans/Doktora tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam 87..... sayfalık kısmına ilişkin, 15.. / 01.. / 2019 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından "....." adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % ...13....'dır.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar hariç
3. Beş (5) kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

"Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını" inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci İmzası:.....

Onay

15.01. / 2019

Prof. Dr. Mustafa Serdar ÖZBEK
Öğrenci Danışmanı Unvan, Ad, Soyad,

Mustafa Serdar Özbek

EK-3:KABUL VE ONAY SAYFASI ÖRNEĞİ

İlker Mete ÖZSOY tarafından hazırlanan
"Kriptik Para Varlıklarının Geleceği İçin Yolu Ne Haceri"
adlı bu çalışma jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Kabul (sınav) Tarihi: 17 / 01 / 2019

(Jüri Üyesinin Unvanı, Adı-Soyadı ve Kurumu):

İmzası Jüri Üyesi : Prof. Dr. Ramazan Arslan (Berkent Üniversitesi)
Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üst. Mustafa Çelikkaya (AHEVÜ Hukuk F.)
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Mustafa İsmail Özsoy (Berkent Üniversitesi)

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

...../...../20....

Prof. Dr. İpek KALEMÇİ TÜZÜN

Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Lisans öğrenimim sırasında da kendisinden ders alma fırsatı bulduğum, tez danışmanım, kıymetli hocam Mustafa Serdar Özbek'e her zaman yansıttığı kibar tavrı ve çalışma konum üzerindeki desteklerinden ötürü şükranlarımı iletmek isterim.

Ayrıca, çalışma konumu belirleme aşamasından başlayarak son noktaya kadarki tüm süreçlerde manevî ve fikrî desteğini hiç esirgemeyen, bunun da ötesinde çalışma konumun şekillenmesinde kendisinden çokça yardım gördüğüm, sevgisini ve desteğini her zaman hissettiren değerli eşim Dilşen'e, ayrıca kıymetli babam Murat'a ve her daim yanımda olan kardeşim Berker'e sevgi ve teşekkürlerimi sunuyorum.

ÖZET

Tarihin bir döneminde insanlık tarafından icat edilen para, yıllar boyunca çeşitli şekillerde karşımıza çıkmış, son olarak içinde bulunduğumuz dönemde yaşama kâğıt paralar hâkim olmuştur. Fakat kâğıt paranın bu hâkimiyet dönemi içerisinde dijital ve elektronik para kavramları da piyasada kendilerine yer bulmuşlardır. Dijital ve elektronik para kavramları teknolojinin, bilhassa bilişim teknolojisinin, gelişimiyle paralel olarak ortaya çıkmıştır. Dijital ve elektronik para kavramları uygulamada birçok yenilik ve farklılık getirmiş olsa da nihayetinde geleneksel para birimlerine bağlı varlıklar olmaları sebebiyle sistemin temelleri üzerinde değişiklik yaratacak etkiler göstermemişlerdir. Ancak daha yakın geçmişte ortaya çıkan kripto para türleri bu bakımdan çok daha büyük bir potansiyel taşımaktadırlar.

Kripto paralar; blockchain adı verilen teknolojiyi kullanarak, bütünüyle dijital ortamda yaratılan, fizikî dünyada karşılığı olmayan türlerdir. Merkezî bir sisteme veya hiçbir ulusal para birimine bağlı değillerdir. 2009 yılında ilk örnek olarak ortaya çıkan Bitcoin; uzunca bir süre özel meraklıları dışında kimsenin ilgisini çekmemiş, küçük meblağlar karşılığında alınıp satılmıştır. Fakat son birkaç yıl içerisinde hem değerinde hem türlerinin sayısında büyük artışlar yaşanmıştır. Böylelikle pek çok alanın tartışma konusu hâline gelmişlerdir. Hukuk bilimi de doğal olarak bu alanlardan biri olmuştur. Bugüne dek yapılan tartışma ve çalışmaların büyük çoğunluğu konunun vergi ve ceza hukuku yönünden durumunu ele almıştır.

Ben çalışmamda konuyu icra hukuku bakımından ele alarak kripto para varlıklarının haczedilip haczedilemeyeceğini ve haczi durumunda bunun ne şekilde gerçekleştirilebileceğini tartıştım.

Öncelikle kripto paraların ortaya çıkışına kadarki süreçte paranın tarihsel gelişimine, ardından kripto para varlıklarına ilişkin bilgilere yer verdim. Sonrasında icra hukukunda haciz müessesesine ve bu konunun alt başlıkları arasında haczedilemezlik hâllerine değindim. Bu bölümlerde çalışma problemimin çözümüne yardımcı olmaları hedefiyle haczin amacını, türlerini, hangi şeyler üzerinde gerçekleşebileceğini ve nelerin haczedilemeyeceği hususlarını ortaya koydum. Son bölümde ise ilk iki bölümdeki veriler ışığında kendi yorumlarımı yoğunlaştırarak problemi çözümlenmeye çalıştım. Mülkiyet,

malvarlığı gibi kavramlar üzerinden kripto paraların sahipleriyle olan bağı kurmaya, sonrasında hukukî tariflerini yapmaya gayret gösterdim. Bu aşamalardan sonra kripto paraların haczine hukuken bir engel olmadığı yönünde görüşümü bildirdim. Son olarak hukuken yapılacak olan nitelemenin (para?, emtia?, menkul kıymet?) haciz bakımından yaratacağı sonuçlar üzerinde durdum.

ABSTRACT

The Money which is invented by mankind one day at a history, overtake to us with diversely for the human life. After this development of Money, banknote system (paper Money system) dominates the market. But, digital and electronic cashies could also have widespread market coverage in dominance period of bank notes. The concepts of digital and electronic cashies have appeared correspondingly with improvement of technology, especially with information technology. Even though digital and electronic cashies had brought many innovations and variety in practice, they could not change bare bones of currency-economical system due to their' deeply commitment with traditional monetary units (bank notes etc.). Yet, crypto currencies which have appeared recently, have a great potential about denaturing bare bones of currency-economical system.

Crypto currencies which are non-equivalent currencies in physical world are the type of money which is totally created in digital media. Crypto currencies are not depending on any system or any national monetary unit. "Bitcoin(one type of crypto currencies and most popular one)" which has appeared first in 2009, did not float anybody's boat apart from its devotees and is merchandised, bought or sold for a nominal fees(small amounts). But, admittedly, over the past several years, values and varieties of crypto currencies are in upward tendency. Thus, the concept of crypto currencies has become controversial issue in many disciplines such as Law. The great majority of these controversies are about crypto currencies' relationship between tax or penal law.

In my thesis study, it is first discussed capability of being distrained of crypto currencies and the process of attachment. Primarily, I mentioned about historical process of the money until crypto currencies had been occurred. After that, I tried to talk about some various information about existence of crypto currencies. Then, I touched upon process of attachment and garnishment in Turkish Enforcement Law and non-seizability process which is the one of the under titles of process of attachment and garnishment. Among these chapters, the aim and types of impressment is mentioned and thereafter, it is talked about things which can be subjected to execution. In final chapter, I tried to solved the problem by consolidating my remarks using some terms which is explained first and second chapters. In the sequel, I spread on efforted to establish a solid relation between crypto money spenders and concept of ownership and wealth and to define the meaning of these processes beyond

law. After evaluating concepts aforementioned above, I presented my positive opinion about existence of crypto currencies. Terminally, the results about impressment processes which is occurred by qualifying with law (money, commodity or security are criticized.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT	IV
İÇİNDEKİLER.....	VI
KISALTMALAR CETVELİ.....	IX
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	4
PARA KAVRAMI, TARİHSEL SÜREÇ VE KRİPTO PARA	4
§ 1. GENEL OLARAK PARA	4
A. Para Kavramı.....	4
B. Ekonomik Açıdan Para	5
C. Hukukî Açıdan Para.....	5
§ 2. TARİHSEL SÜREÇ	6
A. Tarihsel Süreçte Para Standartları.....	7
I. Mal Para Standardı	7
II. Temsili Para Standardı	8
III. Kâğıt Para Sistemi.....	9
B. Paranın İşlevleri.....	11
I. Değer Belirleme İşlevi	11
II. Mübadele Aracı İşlevi.....	11
III. Tasarruf Aracı İşlevi	11
IV. Paranın Modern İşlevleri	12
C. Ulusal Para Birimlerinin Hukukî Dayanağı	12
D. Ödeme Araçları	13
I. Elektronik Ödeme Araçları	13
1. Elektronik Para	13
a. Elektronik Paranın Hukukî Niteliği	14
b. Elektronik Paranın Ortaya Çıkışı.....	14
§ 3. KRİPTO PARA	15
A. Genel Olarak.....	15
B. Türkiye'deki Yasal Durum.....	16

C. Sayısal Veriler	18
D. Kripto Para Örneği Olarak Bitcoin	21
E. Kripto Paranın Alım-Satımı ve Muhafazası	23
F. Blockchain	24
G. Hukukî Açıdan Kripto Para	27
İKİNCİ BÖLÜM	27
HACİZ YOLUYLA TAKİP, HACZEDİLMEZLİK VE HACZİN KONUSU	27
§ 1 HACİZ YOLUYLA TAKİP	27
A. Genel Olarak	27
B. Haciz Kavramı	29
C. Haczin Usûlü	31
D. Genel Haciz Yoluyla Takipte İcra Takibinin Kesinleşmesi.....	32
§ 2. HACZEDİLEMEZLİK.....	37
A. Genel Olarak	37
B. Hacedilemeyen Mal ve Haklar	38
I. İcra ve İflâs Kanunu Kapsamında Hacedilmeyen Mal ve Haklar	41
II. Vergi Hukukunda Hacedilemeyen Mallar	42
III. Diğer Bazı Kanunlarda Hacedilemezlik Hâlleri.....	44
1. 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nda Hacedilemezlik	46
2. Belediye Kanunu'ndan Kaynaklı Hacedilemezlik Hâlleri.....	47
3. 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nda Yer Alan Hacedilmezlik Hâlleri	48
C. Kısmen Hacedilebilen Mallar	48
I. Maaş Haczi	49
II. Ücret.....	49
III. Emekli Maaşları	50
IV. İntifa Hakkı ve Hasılatı	50
V. İlâma Dayanmayan Nafakalar.....	51
§ 3 HACZİN KONUSU	51
A. Genel Olarak.....	51
B. Borçlunun Taşınır Mallarının Haczi	52
C. Borçlunun Taşınmaz Mallarının Haczi	53
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	54

BORÇLUYA AİT KRİPTO PARANIN ALACAKLI LEHİNE HACZİ.....	54
§ 1. GENEL DEĞERLENDİRME	54
A. Menkul Kıymet	55
B. Emtia.....	56
§ 2. KRİPTO PARA MÜLKİYETİNİN TESPİTİ	57
A. Zilyetlik.....	57
B. Mülkiyet Hakkı.....	59
C. Kripto Paranın Zilyetliği	60
D. Kripto Para Üzerindeki Mülkiyet Hakkı	61
§ 3. BORÇLUNUN ÜÇÜNCÜ KİŞİLERDE BULUNAN ALACAĞININ HACZİ.....	63
A. Birinci Haciz İhbarnamesi.....	65
I. Üçüncü Kişinin Birinci Haciz İhbarnamesine İtiraz Etmesi	67
B. İkinci Haciz İhbarnamesi.....	68
I. Üçüncü Şahsın İkinci Haciz İhbarnamesine İtiraz Etmesi	69
C. Üçüncü Haciz İhbarnamesi	70
§ 3. KRİPTO PARA ALIM SATIMINA ARACILIK EDEN KURUMLARDA BULUNAN KRİPTO PARA HESAPLARININ HACZİ ve BU BAĞLAMDA İİK'nın 89. MADDESİNİN UYGULAMASI	71
A. Kripto Paranın Para Birimi Olarak Nitelenmesi Durumunda Haciz	72
B. Kripto Paranın Menkul Kıymet veya Emtia Olarak Nitelenmesi Durumunda Haciz.....	73
C. Elektronik Cüzdanda Tutulan Kripto Paraların Haczi.....	74
SONUÇ	76
KAYNAKÇA.....	79

KISALTMALAR CETVELİ

AATUHK	: 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
b.	: bent
Bknz.	: Bakınız
C.	: Cilt
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
GÜHFD	: Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HD.	: Hukuk Dairesi
HMK	: 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
I.	: Issue
İBD	: İzmir Barosu Dergisi
İİBF	: İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
İİK	: 2004 Sayılı İcra ve İflâs Kanunu
İİKY	: İcra ve İflâs Kanunu Yönetmeliği
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
m.	: madde
MHB	: Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni
MİHDER	: LEGAL Medenî Usûl ve İcra İflâs Hukuku Dergisi
s.	: sayfa
S.	: Sayı
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
T.	: Tarih
TBK	: 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TCK	: 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TMK	: 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu
V.	: Volume
vs.	: vesaire
YKD	: Yargıtay Kararları Dergisi

GİRİŞ

Cebrî icra, özel hukuk ilişkilerinden kaynaklı hakların tahsis edilmesine son aşamada devlet eliyle aracılık edilen uygulama alanıdır. Hukukumuzda kimi istisnai hâller dışında kişinin hukuken kendisine hak tanınan şeyi cebren almaya kalkışması yasaktır. TCK'nın 150 maddesi "*Kişinin bir hukuki ilişkiye dayanan alacağını tahsil amacıyla tehdit veya cebir kullanması halinde, ancak tehdit veya kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır.*" hükmüyle açıkça bu yasağı ifade etmiştir.

Hukuk sistemimiz içerisinde kişiler, bir sözleşme veya doğrudan kanundan doğan ve hattâ mahkeme ilâmına bağlı haklarını, bittabi ilişkinin karşı tarafının rıza göstermesi ile yargı organlarına gerek duymaksızın alabilirler. Ancak karşı tarafın rıza ile borcun ifasını sağlamadığı hâllerde, hak sahibinin, diğer tarafı ifaya zorlamasına hukuk sistemimiz müsaade etmemektedir. Bu kural kamu düzenin tahsisi bakımından önemlidir.

Cebrî icraya olan ihtiyaç da tam bu noktada doğmaktadır. İdeal hukuk düzeninde, hakkın kişilere kâğıt üzerinde verilmiş olmasını yeterli bulmak mümkün değildir. Bir mahkeme ilâmının içeriğinde yazılı olan hükümler maddî dünyada uygulanmadığı takdirde hiçbir anlam ifade etmeyecek, yargılama göstermelik bir uygulamadan ibaret kalacaktır. Aynı şekilde bir kanun veya sözleşme hükmü fiiliyata dönüşmediği durumda varlık amacını yitirecektir. Bu sebeplerle cebrî icra kendisinden önceki tüm aşamaların nihaî olarak hayata geçmesine olanak verilen çok önemli bir alandır.

Cebrî icra hukukunda temel olarak yapılan şey, istisnaları bulunmakla birlikte, para borcunun bir taraftan alınarak diğer tarafa verilmesidir. Zaman zaman mahkeme ilâmlarına konu olan, bir şeyin yapılması, yapılmaması veya verilmesine dair hükümler de cebrî icraya konu olabilmektedir. Fakat ifade ettiğimiz gibi, uygulama alanının büyük kısmını para borçlarının ifası kapsamaktadır.

Hâl böyle iken, hakkın nihaî tesliminde çok önemli bir role sahip olan cebrî icranın, ekonomik ve sosyal hayatta meydana gelen değişimlere hızlıca ayak uydurarak kendi işlerliğinin sekteye uğramasına engel olması gerekmektedir. Bu noktada unutulmamalıdır ki cebrî icra devlet eliyle uygulanırken, yapılan zorlayıcı işlemlerin hem bir sınırı hem o sınırlar içerisinde bağlı olduğu kural ve usûlleri vardır. Örneğin: Borcun yerine getirilmesi adına borçluya ait her bir maddî, fizikî varlığa el konulması mümkün değildir.

Borçlunun cebrî icra uygulaması ile haczedilebilmesi mümkün malları olduğu gibi, haczi kabil olmayan malları da mevcuttur. Kimi hâllerde bir maddî unsurun kime ait olduğunun tespitini sağlamak güçtür. Bir başka durumda bir şeyin parasal karşılığının bulunup bulunmadığının saptanması dahi problem yaratabilmektedir. Burada konuyu çekmek istediğimiz kısım tezimizin başlığında yer alan kripto para varlıklarıdır.

Kripto paralar özellikle geçtiğimiz iki yıl içerisinde piyasadaki hacimlerini giderek arttırmış, pek çok kişinin elinde büyük miktarlarda maddî karşılığı olan varlıklara dönüşmüştür. Bilinen geleneksel para birimlerinden bütünüyle farklı bir yaratım düzenine sahip olduklarından şüpheyle karşılanmışlardır. Bilhassa gizlilik konusundaki avantajlarından ötürü suça konu parasal işlemlere aracılık etmişler, bu sebeple pek çok ülkede ilk olarak ceza hukuku açısından tartışmalara yol açmışlardır. Bunun yanında bir diğer tartışma alanı da vergi hukuku olmuştur. Geçen süre içerisinde çeşitli ulusal ve uluslararası kuruluşların kripto para varlıklarına ilişkin çeşitli açıklamaları olmuş, ancak yasal düzenlemeler henüz emeklilik aşamasına dahi ulaşmamıştır. Ayrıca kurlar üzerindeki yüksek seviyeli ve süreklilik arz eden dalgalanmalar bu paraların gelecekte var olup olmayacağına dair tartışmaları yoğunlaştırmaktadır.

Her ne olursa olsun, bugün itibarıyla kripto paralar piyasadaki varlıkları sürdürmekte, üretilmekte, alınıp satılmaktadırlar. En bilinen örnek olan Bitcoin'in piyasa değeri binlerce dolar ile ifade edilmektedir. Bu en bilinen örneğin dışında yüzlerce farklı isimde kripto para piyasada dolaşım hâlinindedir. Pek çok insan çeşitli sebeplerle geleneksel olarak bildiğimiz anlamdaki parası veya hizmet ve mal satımı karşılığı kripto para almakta ve bir birikim oluşturmaktadır.

Bu durum ortaya, kişilerin malvarlıkları içerisinde daha önce hiç bilmediğimiz bir şeyin geniş bir alan kaplaması sonucunu çıkarmaktadır. Cebrî icranın ortaya çıkan bu yeni türe ne şekilde yaklaşacağı büyük önem taşıyacaktır. Bir icra takip dosyasında borçlu olan tarafın sahip olduğu kripto para varlıklar hacze konu olacak mıdır? Alacaklının bu paralar ile tatmin edilmesi uygun mudur? Bu kapsamda kripto para varlıkları ne şekilde değerlendireceğiz? Bu sorular çalışma problemimin özünü oluşturmaktadır.

Çalışmada öncelikle, “para” kavramını tarihsel süreçle birlikte açıklanan ve ardından kripto para varlıklarına geçiş yapılan ilk bölüm bulunmaktadır. Ardından ikinci bölümde icra hukukunda haciz müessesesine ve uygulamalarına yer verdiğim kısımlar yer almakta, son

olarak ise üçüncü bölüm ile kripto paraların hacze konu olup olamayacağının çözümlenmesi yapılmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

PARA KAVRAMI, TARİHSEL SÜREÇ VE KRİPTO PARA

§ 1. GENEL OLARAK PARA

A. Para Kavramı

Para, sahibi olan kişiye başka mal ve hizmetleri satın alma gücü kazandıran bir nesnedir. Mal ve hizmetlerin alım satım ve değişiminde bir nevi aracılık görevi görür. Bu yönüyle para, insanlar tarafından genel kabul görmüş bir mübadele aracı olarak ifade edilebilir. Tüm örneklerinin aynı değeri temsil etmesi, bozulmaması, kolay taşınabilmesi, taklit edilememesi, bölünebilir olması ve değerini muhafaza edebilir olması gibi unsurlar bir şeyin para olarak tanımlanabilmesinin ön koşullarıdır¹.

Her ne kadar paranın yukarıda yazılı olduğu gibi birtakım özelliklerini ortaya koyabilsek de onun net bir tanımı üzerinde uzlaşmak oldukça güçtür.

Paranın gerek hukukî gerekse de ekonomik birçok farklı tanımı bulunmaktadır. Bu çeşitlilik ekonomi bilimi literatüründe çok daha fazladır. Niteliği itibariyle objektif bir tanımı üzerinde birleşilmesi pek zor olan para, ekonomik açıdan nasıl tanımlanırsa tanımlansın bu disiplin içindeki işlevi yapılan tarifin sınırlarından bağımsız ve daha geniş olacaktır.

Fakat hukuk açısından durum farklıdır. Hukukî olarak yapılacak olan tanımlama, hele ki kanunlar eliyle yapılacak olanlar, paranın içinde bulunduğu eylemlerin hukukî neticelerini doğrudan etkileyecektir. Belki de hukukçuların ve hukuk sistemlerinin bu konuda daha ihtiyatlı davranmalarının sebebi budur. Örneğin: Türk Borçlar Kanunu, İsviçre Borçlar Kanunu ve Alman Medeni Kanunlarının hiçbirinde paranın tanımına yer verilmemiştir.

Aşağıda ekonomik ve hukukî tanımlarına yer vereceğimiz parayı, en basit ve kapsayıcı hâliyle, “dondurulmuş enerji” olarak ifade edebiliriz.

¹ Parlaktuna, İnci: Para Arzındaki Değişmelerin Para Talebi Üzerindeki Etkisinin Çözümlemesi ve Türkiye Uygulaması, Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi 1997, s. 3.

B. Ekonomik Açıdan Para

Ekonomide para iki farklı anlamı karşılayacak şekilde kullanılır. Bunlardan bir tanesine göre para, hesap birimi veya değişim değeri ölçüsüdür. Bu, paranın soyut karşılığıdır ve bu bağlamda para bir tür ortak paydadır. Para bu özelliğiyle diğer tüm mal ve hizmetlerin değişim değerini belirlemede kullanılır.

Para, hesap birimi olarak soyut bir para türü veya fiziksel karşılığı olan bir nesne olabilir. İlkel toplumlarda değirmen taşı, sığır, deniz kabuğu gibi nesnelere hesap birimi olarak kullanılmış, böylece diğer malların değişim değerleri bu nesnelerin cinsinden, sayısal olarak ifade edilmiştir. Fakat bu gibi fiziksel nesnelere nitelik olarak farklılık gösterdiğinden standart bir ölçü olamamış, toplumların gelişmesiyle soyut tek tip ölçü birimleri fiziksel ölçü birimlerinin yerini almışlardır.

Bununla birlikte hesap biriminin, geleneksel sistemlerde somut karşılığının da olma gereksinimi vardır. Buradaki somut ifadesi paranın mutlaka fiziksel biçimde olması anlamına gelmez. Ayrıca para, piyasaya arz edilebilir ve el değiştirebilir nitelikte olmalıdır. Bu yönüyle para bir değişim aracıdır².

C. Hukukî Açıdan Para

Borçlar hukuku bakımından ele alındığında en önemli ve en sık rastlanılan borçlar para borçlarıdır. Satış bedeli, kira bedeli, hizmet ücreti ve özellikle zarar ziyandan kaynaklı borçlar bunun örneklerindedir. İfa edilmedikleri takdirde para bu borçların yerine geçebilir. Ekonomistlerin tarifleri paranın hukukî fonksiyonunu ifade etmekte eksik kalırken hukukî açıdan paranın bir ödeme vasıtası olarak önemi büyüktür³.

Para, kıymet ölçüsü olmakla beraber, aynı zamanda değişim ve ödeme aracıdır. Hukuken paranın ödeme aracı olma vasfı diğer yönlerinden üstün bir önem taşımakta, hukukçular ekonomistlere nazaran paranın bu yönüyle daha çok ilgilenmektedir⁴.

² Parasız, İlker: Modern Para Teorisi, İstanbul 1998, s. 3-4.

³ Arık, Kemal. Fikret: Borçlar Hukuku Umumi Hükümler, Ankara 1964, s. 20; Reisoğlu, Sefa: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2011, s. 298 vd.; Yurtçiçek, Mehmet Sıddık: Hukukî Açıdan Elektronik Para, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi 2012, s. 9-10.

⁴ Alkin, Erdoğan: İktisat, İstanbul 1992, s. 209; Aren, Sadun: İstihdam Para ve İktisadi Politika, Ankara 1989, s. 95; Feyzioglu, Feyzi Necmettin: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 1977; s. 37-38; Parasız, İlker: İktisadın A B C'si, Bursa 2000, s. 174.

Timur 1948'de İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuasında yayınlanan makalesinde pek çok hukuk eserinde paradan bahsedilmesine karşı, hukukî incelemesine gereken önemin verilmediği, bu konuda yeteri kadar eser üretilmediği hususlarına değinmiştir. Yine aynı makalesinde, iktisat biliminin paraya ilişkin çok sayıda yayın ürettiğini, hukuk biliminin ise ancak yirminci yüzyılın başlarında ilk eserlerini verdiğini, bunların dahi sayısının ve içeriğinin yeterli olmadığını dile getirmiştir⁵.

Timur'un bu ifadelerinin ardından yetmiş yıl gibi bir zaman geçmesine rağmen, hukuk alanında bu konuda yeter sayıda eser verilmemiş, pek çok hukuk alanı para kavramını sıklıkla kullanırken hukukî olarak paranın ne ifade ettiği yeteri kadar incelenmemiştir. Bu noktada gözden kaçmaması gereken husus, paranın hukuken tanımının yapılmasının ve sınırlarının çizilmesinin neredeyse imkânsız olmasıdır. Belli bir ülkede ve belli bir zamanda neyin "para"ya karşılık geldiği pek tabîi hukuk normları ile belirlenebilecektir. Fakat her yerde ve her dönemde geçerliliğini koruyacak, paraya ilişkin hukukî bir nitelendirme para kavramının özü itibarıyla mümkün değildir. Zira parayı para yapan temel unsur ona insanlar tarafından bir değer atfedilmesi ve atfın umumi kabul olmasıdır. Değeri üzerinde genel kabulde birleşilen her şeyin, en azından potansiyel düzeyde, para olarak nitelenmesi muhtemeldir. Nitekim günümüzde elektronik, dijital, kripto para gibi kavramların yaşamımıza girmesi, para kavramının geçmişte sanıldığından da geniş şekilde yorumlanmasına olanak sağlamış oldu.

§ 2. TARİHSEL SÜREÇ

İnsanlar ilk çağlardan itibaren ihtiyaçlarını karşılamak için farklı yollar kullanmış, değişik mal ve hizmetler üretmişlerdir. Kendi ürettikleri mal ve hizmetlere karşılık olarak, ihtiyaç duydukları ve başkalarının ellerinde bulunan mal ve hizmetleri talep etmişlerdir. Ancak her zaman değiştirilmek istenen mal ve hizmetler birbiriyle örtüşmemiştir⁶. Buna rağmen insanlık tarihinin uzun bir sürecinde mal ve hizmetlerin birbiriyle değiş tokuşu usulüne dayanan takas yöntemi kullanılmıştır. Sonraları ortaya çıkan ticaret de uzun yıllar yalnızca takas yöntemine dayalı olarak gerçekleştirilmiştir.

⁵ Timur, Hıfzı: Paranın Hukuki Mahiyeti, (İÜHFMC. 14, S. 1-2, 1948, 231-247) s. 231.

⁶ Öztürk, Nurettin/Koç, Asuman: Elektronik Para ve Para Politikası Üzerindeki Etkisi, Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 2006, 207-243, s. 12.

Takas yoluyla yapılan ticaretin zararlarını bertaraf etmek isteyen toplumlar, değişim aracı olarak çeşitli madenî şeyleri kullanmaya başlamışlardır. Böylece takas ekonomisinin yerini alan mübadele ekonomisi ile, değişim aracı olarak mal paranın kullanımına geçilmiştir⁷.

Zamanla takas yöntemine dayalı ticarete yaşanan güçlükler paranın ortaya çıkışının nedeni olmuştur. Sadece takas yolu ile mal değişimi yapılabilmenin yarattığı engelleri aşabilmek için herkesçe kabul edilen bir şeyin değişim aracı olarak kullanılması fikri ortaya çıkmış, böylece malların kendi değerlerine karşılık geldiği düşünölen diğer mallarla değişilmesi şeklinde, takas yoluyla yürütölen ticaretin yerine, para karşılığında malların alınıp satıldığı bir düzene geçilmiştir⁸.

Takas yoluyla yapılan ticaretin zararlarını bertaraf etmek isteyen toplumlar, değişim aracı olarak çeşitli madenî şeyleri kullanmaya başlamışlardır. Böylece takas ekonomisinin yerini mübadele ekonomisi almış ve değişim aracı olarak mal paranın kullanımına geçilmiştir⁹.

A. Tarihsel Süreçte Para Standartları

Para standartları, mal para standardı ve temsili para standardı olarak iki temel başlığa ayrılır. Bu kavramların da kendi içlerinde çeşitli alt kolları mevcuttur.

I. Mal Para Standardı

Mal para sistemi herhangi bir otoritenin müdahalesine gerek olmaksızın kendiliğinden gelişen bir sistemdir. Bu sistemde çeşitli mallar, para olarak, mal ve hizmet alım satımında kullanılmaktadır. Tarihsel süreçte çeşitli mallar bu şekilde mübadele aracı olarak kullanılmışlardır. Tuz, kâğıt ve çeşitli madenler en başta gelen örnekler arasındadır. En bilinen ve yaygın olarak kullanılan mal para ise altın ve gümüştür. "Mal para" kavramı para olarak kıymeti ile mal olarak kıymeti yaklaşık olarak birbirine eşit olan şeyler için kullanılmaktadır. Bu sistemde malın para olarak değerinin, mal olarak değerinin altına düşmemesi sağlanmalı, bunun tam tersi olarak para değerinin de mal karşılığı değerine çıkması temin edilmelidir. Bu problemin bilhassa altın para kullanımında ortaya

⁷ Öztürk/Koç s. 12.

⁸ Gülşen, Cihad: Paranın İşlevleri ve Cumhuriyet Öncesi Kağıt Para Uygulamaları, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi 2009, s. 5.

⁹ Öztürk/Koç s. 12.

çıkabilme ihtimali bulunmaktadır. Sorunun önüne geçebilmek adına devletin getirilen altını belli bir standartta para olarak basması ve halka altını eritip külçe yapması için izin vermesi gerekmektedir¹⁰.

II. Temsili Para Standardı

Temsili para, ihtiyaç duyulduğu zaman altına veya gümüşe çevrilebilmesi mümkün olan ödeme araçları olarak tarif edilir. Altın ve gümüş ile mukabele edilebilen banknotlar temsili paralara verilebilecek örneklerin başında gelmektedir. Pek çok ülkede resmî devlet kuruluşlarının, kimi ülkelerde ise hususî teşebbüslerin basımını yaptığı, altın veya gümüş ile değiştirilebilen bu banknotların, sahiplerince talep edilmesi hâlinde, üstlerinde yazılı tutarın kendilerine kıymetli metal aracılığıyla ödeneceği yine bu makamlarca taahhüt edilmektedir¹¹.

Amerika Birleşik Devletleri Hazine Bakanlığınca çıkartılan altın sertifikaları, tipik bir temsili para örneğidir. Hazine bakanlığınca basılan bu sertifikaların %100 karşılığı bulunmaktaydı. Sertifikalar federal bankalara değerli madenlerin yerini tutması için verilirdi. Altının dışında gümüş için de aynı şekilde %100 karşılığı bulunan sertifikalar basılır, bu sertifikalar da piyasada dolaşıma sunulurdu. Gümüş sertifikalar da altında olduğu gibi arzu edildiği takdirde değerli metal ile değiştirilebilmekteydi¹².

İngilizlerin 1800'lü yıllarda ülkelerinde dolaşımda tuttıkları "Goldsmith Notes" adındaki sertifikalar ise bir başka temsili para örneğidir ve alanda en eskiler arasında yer almaktadır. Bir dönem tüm dünyada kabul gören altına dayalı para sisteminde ülkelerin merkez bankaları tarafından basılan banknotların tamamı da temsili para örneklerindedir. Sonraları ülkeler altın standardı sisteminden uzaklaşmış ve bunun sonucu olarak temsili para sistemi ortadan kalkmıştır¹³.

¹⁰ Parasız, İlker: Para Ekonomisi, İstanbul 1999, s. 14.

¹¹ Ergin, Feridun: Para Politikası, İstanbul 1983, s. 40; Hiç, Mükerrer: Para Teorisi ve Politikası, İstanbul 1992, s. 59-60; Parasız, İlker: Para Teorisi ve Politikası, İstanbul 2009, s. 27.

¹² Parasız, Para Teorisi ve Politikası s. 27.

¹³ Parasız, Para Teorisi ve Politikası s. 27.

III. Kâğıt Para Sistemi

Kâğıt para, bir diğerk adıyla banknot, yukarıda bahsettiğimiz altın ve gümüş karşılığı bulunan temsili paraların aksine bütünüyle somut karşılığı olmayan, özel kurumlar veya devlet kurumları tarafından basılarak piyasaya sürülen değerli kâğıtlardır. Altına dayalı para basımı sistemi bir müddet sonra elde bulunan altın miktarının piyasanın nakit ihtiyacına yetememesi sonucu tıkanma noktasına gelmiştir. Bunun ardından bankaların piyasaya sunduğu belgelerin koşulsuz kabul görür hâle de gelmesiyle, bankalar ve devlet altına dayalı olmaksızın kâğıt para basmıştır. Bu şekilde altın olarak karşılığı bulunan sertifikaların yerini “banknotlar”, bir başka ifade ile banka senetleri almıştır. Bu uygulama ile piyasaya sürülen kâğıt paraların altına dönüştürülme mecburiyetleri kalmamıştır. Ayrıca kâğıt para basma yetkisini haiz olan kurumların piyasaya sunulan paraların miktarını altından bağımsız belirleme şansı doğmuştur¹⁴.

Kâğıt paranın altına dayalı olarak basılmaması, paranın piyasaya sınırsızca sürülmesi gibi bir riski ortaya çıkarmaktadır. Bu durum mal para sistemi yerine gelen kâğıt para sisteminde üretimin tekel niteliğinde olan kurumlar tarafından yapılması zorunluluğunu ortaya koymuştur¹⁵.

Devletler tarafından üretilen paralar bir değerli maden ile karşılığı olmayan, itibari değere sahip paralardır. Altın veya gümüşe dayalı sistemin kullanıldığı dönemlerde üretilen paraları elinde bulunduranlar, ellerindeki paraya karşılık bankalar nezdinde tutulan değerli madenleri isteme hakkına sahiptirler. Ancak bugün kullanımda olan ulusal para birimleri, tamamı itibariyle değerli madene dönüştürülebilir nitelikte değildir¹⁶.

Bu anlamda asıl değerini itibari niteliğinden alan ulusal paraların, altın ve gümüş şeklindeki mal para örneklerine göre belirli dezavantajları bulunmaktadır. Mal parayı elinde bulunduran kişi onun değerli olduğuna ilişkin şüphe içerisinde değildir. Fakat buna rağmen ulusal paralar piyasada kabul edilmektedirler. Bu paraların gördüğü itibarın temeli devletin sunduğu güvencedir. Yine de basılan paralara dayanak oluşturacak kıymetli madenler elde

¹⁴ Sami, Ayhan: Türkiye’de Para ve Merkez Bankacılığı, Ankara 1975, s. 4.

¹⁵ Hiç, s. 95.

¹⁶ Turk, James: “The Nature of Money”, s. 6, (<http://www.alphalink.com.au>).

bulunmadığından, ekonomik kriz dönemlerinde yüksek oranlarda değer kaybetmeleri söz konusu olabilmektedir¹⁷.

Bugün modern ekonomik sistemlerde egemenlik kuran, kabul gören para sistemi, itibari değeri olan kâğıt paralardır. Her bir ülke, kendi sistemi içerisinde yetkili kıldığı bankalar (merkez bankaları) aracılığıyla bastığı ve somut karşılığı bulunmayan banknotların, ülkesi içinde kabul edilmesini kanun marifetiyle zorunlu kılar. Bu paralar egemen para özelliğine ve sınırsız ödeme gücüne sahiptirler. Devlet ve toplum nezdinde oluşan genel kabul ile bu paralar piyasada itibari değer görürler. Oluşan bu değer korunacağına inanç, devlete duyulan güven ile sağlanır. Tarihsel süreçte yaşanan sosyal ve ekonomik felâketler, kâğıt paranın bu anlattığımız biçimiyle ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır¹⁸.

Paranın kâğıt kullanılarak basılmasının en önemli sebebi, kâğıdın çok düşük hattâ yok denebilecek seviyede bir bedeli olması ve böylece maliyetinin en aza düşürülebilmesidir. Bu durumda piyasaya sunulacak olan paranın miktarını belirlemede maliyete dayalı bir ölçüt de bulunmayacaktır. Devletin piyasadaki paranın hacmini belirlerken kendi amaçları doğrultusunda özgürce hareket edebilmesinin kaynağı budur. Bu yönleriyle ele alındığında kâğıt para standardı kavram olarak altın veya gümüş standardı gibi her dönemde ve her yerde aynı prensiplerle işleyen tek bir biçimi ifade etmez.

Bu sistemde para basma gücünü elinde bulduran otoritelerin daha özgür hareket alanı bulunduğundan ülkeden ülkeye ve zamandan zamana değişiklikler görülebilir. Tabii bu özgürlük keyfiyet anlamına gelmemekte, yalnızca para basımında kullanılacak ölçütlerin serbestçe belirlenebilmesini ifade etmektedir. Ülkelerin sahip olduğu para basma ve kendi para birimi seçme yetkisi bir yönüyle de o ülkenin bağımsızlığının somut yansımasıdır. Piyasaya sürülecek kâğıt paranın miktarı, ülke ekonomisinin şartlarına göre yine o ülkenin kanunları ile yetkili kılınan kurumlar tarafından tayin edilecektir. Türkiye’de bu yetki “1211 sayılı T.C. Merkez Bankası Kanunu” çerçevesinde Merkez Bankasıdır.¹⁹

¹⁷ Turk, s. 11.

¹⁸ Shubik, Martin: The Theory of Money and Financial Institutions, Massachusetts 2011, s. 1.

¹⁹ Aren, Sadun: 100 Soruda Para ve Para Politikası, İstanbul 1989, s. 30.

B. Paranın İşlevleri

Paranın geleneksel ve modern işlevleri bulunmaktadır. Paranın geleneksel işlevlerinde hesap birimi, mübadele ve tasarruf aracı olma özelliklerinden bahsedebiliriz.

I. Değer Belirleme İşlevi

Hesap birimi olarak para değer belirlemede bir ölçüt biçiminde kullanılır. Bir malın veya hizmetin değerini belirlerken ona para cinsinden bir fiyat verilir. Para bu yönüyle mal ve hizmetlerin alım satım değerini belirlediği gibi bir malvarlığının toplam değerini belirlemede de kullanılır.

Bu yönüyle para büyük bir sosyal fayda sağlayarak, işlerin yürümesi için gerekli bilgiyi insanlara sunmaktadır²⁰.

II. Mübadele Aracı İşlevi

Paranın bir diğer geleneksel işlevi de mübadele aracı olma özelliğidir. Yukarıda bahsedildiği üzere para cinsinden değeri belirlenen mal ve hizmetler fiziksel olarak paranın kullanımıyla alınıp satılarak el değiştirirler. İnsanlar ellerindeki malın değeri olan parayı onlara veren kişilere karşı malını verir ve aldığı para ile ihtiyacı olan başka herhangi bir şeyi alma şansı elde eder. Bu değişim hizmet yönünden de geçerlidir. Örneğin bir marangoz el emeği olan ustalığıyla bir kişinin evini onarır ve bu hizmeti karşılığında ev sahibinden para alır, aldığı bu parayla da bir tüccara gidip ondan ihtiyacı olan çiviği alır. Bu şekilde paranın aracılık etmesiyle mal ve hizmetler piyasada elden ele dolaşır.

III. Tasarruf Aracı İşlevi

Geleneksel olarak paranın tasarruf aracı olma işlevi de mevcuttur. Bu yönüyle para o günkü ihtiyaç fazlası olarak elde tutularak gelecekte gereksinim duyulacak, ancak o günden ne olacağı bilinmeyen veya bilinip alınsa da muhafazası pek güç hattâ imkânsız olan mal ve hizmetlerin alımı için saklanabilir. Bu şekilde insanlar ihtiyaç duydukları şeyi ihtiyaç duydukları anda alma, fazla olan paralarını da saklama şansına sahip olurlar²¹.

²⁰ Fernand, Braudel: Maddi Medeniyet ve Kapitalizm, Mustafa Özel (çev.), İstanbul 1991, s. 110.

²¹ Aren, Sadun: 100 Soruda Para ve Para Politikası, İstanbul 1984, s. 9.

IV. Paranın Modern İşlevleri

Paranın modern işlevleri için ise üretimi ve yatırımları destekleyici, işlemleri kolaylaştırıcı olma yönüyle ekonomik faaliyetleri teşvik edici olması, bunun tam tersi piyasa hareketlerinin olduğu dönemlerde köstekleyici olması, banka kredisi sunma gibi yöntemlerle gelirleri yeniden dağıtma aleti olarak kullanılması, sahip olduğu kişiye sunduğu güç ile de nüfuz aleti olması özellikleri sıralanabilir²².

C. Ulusal Para Birimlerinin Hukukî Dayanağı

Para hukukî dayanağını temel olarak iç hukuktan alır. Tüm devletlerin kendi ulusal para birimleri üzerinde özgür iradeleriyle tasarrufta bulunabilmeleri mümkündür. Bu hak uluslararası hukuktan gelen temel ve eski bir ilkeye dayanmaktadır. Devletler ulusal paraları üzerindeki yetkiyi kendi iç hukuklarından alırlar. Fakat ulusal paralar üzerinde yapacakları tasarruflara bir başka devlet tarafından karışılmayacağını teminatı da uluslararası hukuk ilkeleri marifetiyle sağlanır²³.

Türkiye’de, cumhuriyetin ilk yıllarında para basma yetkisi Anayasa ile Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne verilmişti. Ancak 20. yüzyılda dünyada egemen olan ekonomik düzen para politikalarının bağımsız kuruluşlarca kontrol edilmesi gerekliliğini ortaya koymuş, bu durum karşısında 11 Haziran 1930 Tarihli ve 1715 Sayılı Kanun ile para basma yetkisi TBMM’den alınarak Merkez Bankasına verilmiştir. Söz konusu yasa aynı zamanda Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının kuruluşuna dayanak olan yasadır.

Bugün itibariyle Türkiye’de para basmaya ve para politikalarını yönetmeye yetkili kurum Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasıdır. 1211 Sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu “*Temel Görev ve Yetkiler*” başlıklı 4. maddesi “*Bankanın temel amacı fiyat istikrarını sağlamaktır. Banka, fiyat istikrarını sağlamak için uygulayacağı para politikasını ve kullanacağı para politikası araçlarını doğrudan kendisi belirler.*” hükmünü içermektedir.

²² Parasız, Para Ekonomisi s. 1-5.

²³ Frederick. Alexander, Mann: “Money in Public International Law”, The British Yearbook of International Law 1949, s. 259.

D. Ödeme Araçları

Ödeme, parasal bir yükümlülüğü yerine getirmek için para veya onun yerine geçebilecek bir başka belgenin, kimi zaman karşılıksız kimi zamansa borç olarak bir başkasına verilmesi işlemidir²⁴.

Ödeme işlemi insanlık tarihinde çok eski tarihlerden bu yana önemli bir ihtiyaç olmuş ve bu ihtiyacı gidermek üzere çeşitli araçlar kullanılmıştır. Pek çoğu yakın sayılabilecek bir tarihte ortaya çıkan ödeme araçlarının varlığından evvel takas yöntemi, mal para kullanımı gibi şeylerden yararlanılmıştır. 1800'lü yıllar ile birlikte bugün bildiğimiz anlamda paranın kullanımı başlamış ve uzun yıllar, somut, basılı kâğıt para en önemli ve en yaygın ödeme aracı olmuştur. Sonrasında ise çok kısa sayılabilecek bir süre içerisinde tamamı tek bir yüzyılın tek bir yarısında ortaya çıkan modern yöntemler kâğıt paraya dayalı ödeme sistemini genişleterek çeşitlendirmiştir.

Nakit, çek, kredi ve debit kartlar, ciro, doğrudan borçlandırma ve elektronik para günümüzde kullanılan ödeme araçları olarak karşımıza çıkmaktadır.

I. Elektronik Ödeme Araçları

İnternet üzerinden kullanılan çevrimiçi(online) sistemler ve internete bağlı olmaksızın kullanılan çevrimdışı(offline) sistemler olarak iki ana başlığa ayırabileceğimiz pek çok elektronik ödeme sistemi mevcuttur. Kredi kartı, elektronik kredi kartı, elektronik fon transferi, elektronik çek, sanal kredi kartı, e- cüzdan, mobil ödeme, mail order, smart kash, kullan at kredi kartı, paypal, elektronik para, akıllı kart, e-cash, First Virtual, denklerarası/eşitlerarası (peer to peer) ödeme, PcPay, escrip, IPIN, bu ödeme yöntemleri arasında sayılabilir²⁵.

1. Elektronik Para

Elektronik para, bildiğimiz anlamda banknot ve madenî paralarla karşılığı olan somut paranın elektronik ortamda bulunan bir temsilidir. Elektronik para, bilgisayar ortamında bir

²⁴ Brindle, Michaels/Cox Raymond (Ed.): Law of Bank Payments, London: Thomson Sweet and Maxwell, Londra 2004, s. 1.

²⁵ Bozkurt, Yüksel, Armağan Ebru: Elektronik Para, Sanal Para, Bitcoin ve Linden Doları'na Hukuk Bir Bakış, (İÜHFM C. 73, S. 2, 2015) s.176; Şeker, Muzaffer: Elektronik Ödeme Sistemleri, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Y. 10 S. 20, 2011 s.59-66.

veri olarak bulundurulabilir veya bir başka dijital alanda tanımlandırılabilir. İnternet aracılığıyla yapılacak alışverişlerde kullanılabilir²⁶.

Elektronik paranın sağladığı birtakım avantajlar vardır. Bunların başında mesafeli ödemelerde gerçek zamanı ödeme hızında işlemin gerçekleştirilebilmesidir. Kimi elektronik para sistemlerinde mevcut para birimlerinin bir başka para birimine dönüştürülmesi de olanaklıdır²⁷. Elektronik para ile yapılacak olan ödemelerde, ödemeyi yapacak kişinin ayrıca bir banka hesabına sahip olması gerekmez. Elektronik para hamiline yazılmış senet gibi düşünülebilir²⁸.

a. Elektronik Paranın Hukukî Niteliği

Avrupa Birliği'nin 2000/46/EG sayılı "Elektronik Para Üreten Kurumların Faaliyetlerine Başlaması, İcrası ve Denetlenmesine İlişkin Yönerge'si, elektronik paranın çıkarılması bakımından üye ülkelerin tamamı için geçerli olacak tek bir hukukî sistem öngörmüştür. Bu yönergenin 1. maddesinin 3b bendinde elektronik paraya ilişkin yapılan tanıma göre, elektronik para, veri taşıyıcısına depolanan, üretildiği kuruma karşı bir alacak olan parasal değerdir. Bir para miktarının ödenmesi karşılığında çıkarılır ve para miktarının değeri çıkartıldığı (elektronik) paranın değerinden az olamaz, başkaca işletmeler elektronik parayı ödeme aracı olarak kabul ederler²⁹.

b. Elektronik Paranın Ortaya Çıkışı

Elektronik paranın ortaya çıkışı ilk olarak 1980'li yılların sonun Japonya'da gerçekleşmiştir.

Belirli telefon şirketleri, demiryolu şirketleri ve perakendeciler ön ödemeli kartlar piyasaya sunmuş, bu kartlar başkaca şirketler tarafından ödeme aracı olarak kabul görmüşlerdir. Birtakım ortak girişimler 1987'den itibaren U-Card olarak adlandırılan ön ödemeli kartları üretmeye başlamışlardır. Ortaklıklara sonradan dahil olan bankalar da

²⁶ Commission proposal for European Parliament and Council Directives on the taking up, the pursuit and the prudential supervision of the business of electronic money institutions, COM(1998) 461 final, 98/0252 (COD), (<http://www.iang.org>).

²⁷ Singh M, and Zoppos B, "From Cash to E-Money: Payment System Innovations in Australia" in Mohini Singh and Di Waddell (eds), E-Business Innovation and Change Management", (IRM Press, 2003) (<http://www.iglobal.com>).

²⁸ European Central Bank, "Report on Electronic Money" Ağustos 1998, s. 7 at (<http://www.ecb.int>).

²⁹ Şener, Oruç Hami: Ecash Sisteminde Üretilen Elektronik Paranın (Nakdi) Para Kavramı Bakımından Değerlendirilmesi, (DEÜHFD C. 9, Özel Sayı) 2007 s. 467-468.

olmuştur. Elektronik paranın ilk örnekleri, plastik bir kart üzerine koyulan çipin içindeki kayıtlı elektronik cüzdanı kullanan kart tabanlı ürünler olmuştur.

Avrupa'da ilk uygulamalar ise, 1990'ların başında görülmeye başlanmıştır. Bunlar; Danmont, Mondex, Proton ve Primeur gibi uygulamalardır. Bu uygulamalar müşterilerine bir kart üzerinde elektronik para depolama imkânı sağlamıştır³⁰.

Uygulanan sistemler ağ tabanlı ve kart tabanlı sistemler olarak iki ana grupta toplanmışlardır. Sonları internet teknolojilerinin çok gelişmesi ve internetin yaygınlaşmasıyla ağ tabanlı sistemler, giderek kart tabanlı sistemlerin önüne geçmiş ve daha geniş kullanım imkânı bulmuşlardır. Elektronik paranın kullanım kolaylığı, yaygınlığı, güvenliği gibi hususlar son yıllarda bilişim teknolojileri alanında tarifsiz bir hızla kat edilen mesafe sayesinde gelişim şansı bulmuştur. Yaşanılan teknolojik ilerlemeler, olumlu etkilerle birlikte birtakım riskleri de beraberinde getirerek hukukî düzenlemeler bakımından devletlerin yetersiz kalmasına sebep oluşturmaktadır.

§ 3. KRİPTO PARA

A. Genel Olarak

Kripto para, çeşitli şifreleme yöntemleriyle oluşturulan ve transferi sağlanan, değişim aracı olması amacıyla tasarlanmış dijital bir varlıktır. Kripto para birimleri bir tür dijital, alternatif ve sanal para birimleridir. Kripto para birimleri, elektronik para ve diğer nakdî para birimlerinin aksine merkezi bir otoriteye bağlı değildir. Her bir kripto paranın merkezi olmayan kontrolünü dağınık bir defter gibi işleyen, bir veri tabanı oluşturan, blockchain adı verilen zincir aracılığıyla çalıştığı ifade edilebilir³¹.

Bu şekilde oluşturulan sistem, kimseye kripto parayı oluşturmak için tekel yetkisi vermediği gibi, buna ihtiyaç da duyurmaz. Herkes internet üzerinden erişilen bu sisteme dahil olarak para üretme imkânına sahiptir.

³⁰ Yurtçiçek s. 114-115.

³¹ (<http://www.wikipedia.org>).

Kripto para birimlerinin bugün itibariyle pek çok türü mevcuttur. Bazı ülkeler kendi kripto paralarını üretmek üzere projeler hazırlamaktadır. Venezuela hâli hazırda kendi kripto parasını üretmekte, Estonya ise ulusal kripto parasını üretmek üzere hazırlıklarını sürdürmekte iken ortaya çıkan gelişmeler, Avrupa Merkez Bankası Başkanı'nın Euro bölgesindeki hiçbir üye devletin kendi para birimini üretemeyeceği yönündeki açıklamaları, bu projenin askıya alınmasına sebep olmuştur. Fakat bu gelişmelere rağmen kripto para teknolojisi üzerindeki şüpheler giderilebilmiş değildir. Kimi ülke ve kuruluşlar konu ile ilgili zaman zaman temkinli zaman zaman olumlu açıklamalarda bulunurken kimi zaman da uyarı ve endişelerini paylaşmaktadırlar.

Şu an için piyasada dolaşımda bulunan yüzlerce kripto para varlığı bulunmakta ve bunların arasında en popülerleri Bitcoin olarak karşımıza çıkmaktadır. 2009 yılında yaratılan Bitcoin ağı, aynı zamanda bu alanda bir ilk olma özelliği taşımaktadır.

Süreç içerisinde konuya ilişkin pek çok ülkenin ilgili ulusal birimlerinin ve uluslararası kuruluşların çeşitli bildirimleri olmuştur.

B. Türkiye'deki Yasal Durum

Örneğin Türkiye'de Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurulu 2013 yılında yaptığı 25 Kasım tarihli basın açıklamasında; *“Son dönemde bazı basın yayın kuruluşlarında ve internette “Bitcoin” hakkında çeşitli haberlerin çıktığı görülmektedir. Bilindiği üzere, 6493 sayılı “Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun” (Kanun) 27.06.2013 tarih ve 28690 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanunun Geçici 1 inci maddesine göre bu Kanunda öngörülen yönetmelikler Kanunun yayımı tarihinden itibaren bir yıl içinde hazırlanarak yürürlüğe konulacaktır. Kanunun Geçici 2 nci maddesine göre ise Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibari ile ödeme hizmetleri sunan ya da elektronik para ihraç eden ve bu Kanun kapsamında ihdas edilen ödeme veya elektronik para kuruluşu kategorisine dahil edilebilecek olan kuruluşlar Kurumumuzca çıkarılacak ilgili yönetmeliklerin yayımı tarihinden başlayarak bir yıl içinde Kurumumuza başvurarak gerekli izinleri almak ve uygulamalarını bu düzenlemelerde yer alan hükümlere uygun hale getirmek zorundadır. Herhangi bir resmi ya da özel kuruluş tarafından ihraç edilmeyen ve karşılığı için güvence*

verilmeyen bir sanal para birimi olarak bilinen Bitcoin, mevcut yapısı ve işleyişi itibarıyla Kanun kapsamında elektronik para olarak değerlendirilmemekte, bu nedenle de söz konusu Kanun çerçevesinde gözetim ve denetimi mümkün görülmemektedir. Diğer taraftan, Bitcoin ve benzeri sanal paralar ile gerçekleştirilen işlemlerde tarafların kimliklerinin bilinmemesi, söz konusu sanal paraların yasadışı faaliyetlerde kullanılması için uygun bir ortam yaratmaktadır. Ayrıca Bitcoin, piyasa değerinin aşırı oynak olabilmesi, dijital cüzdanların çalınabilmesi, kaybolabilmesi veya sahiplerinin bilgileri dışında usulsüz olarak kullanılabilmesi gibi risklerin yanı sıra yapılan işlemlerin geri döndürülemez olmasından dolayı operasyonel hatalardan ya da kötü niyetli satıcıların suistimalinden kaynaklı risklere de açıktır. Herhangi bir mağduriyet yaşanmaması adına, yukarıda belirtilen hususların duyurulmasında ve bu çerçevede Bitcoin ve benzeri sanal paraların barındırdığı muhtemel risklerin kamuoyuna hatırlatılmasında fayda mülhaza edilmektedir.”³² ifadelerine yer vermiştir.

Hazine Müsteşarlığı ise 11 Ocak 2018 tarihli basın açıklamasında; “Ülkemizde yasal bir dayanağı olmayan kripto paralara ilişkin düzenlemelerin geliştirilmesi için bir çalışma grubunun oluşturulmasına karar verilmiştir.

Kripto paraların risklerine yönelik kamuoyunun bilgilendirilmesine karar verilmiştir:

Kripto paraların ülkemizde yasal bir dayanağı bulunmamaktadır ve bu kapsamda gerçekleştirilen işlemler herhangi bir resmi otoritenin güvencesi altında değildir.

Kripto paralar (en bilinen örneğiyle Bitcoin), piyasa değerinin aşırı oynak olabilmesi, dijital cüzdanların çalınabilmesi, kaybolabilmesi veya sahiplerinin bilgileri dışında usulsüz olarak kullanılabilmesi gibi olumsuz özelliklere sahiptir. Ayrıca kullanıcıların ve hizmet alınan firmaların operasyonel hatalarından ya da kötü niyetli kişilerin suistimallerinden kaynaklanan zararların, işlemlerin geri döndürülemez nitelikte olması nedeniyle düzeltilmesi veya iptal edilmesi mümkün değildir.

Kripto paraya dayalı bazı iş modelleri, büyük kârlar vadeden oluşumlar şeklinde yapılanarak kişilerin bilgi eksikliğini suistimal etmekte ve önemli maddi kayıplara neden olabilmektedir.

³² (<http://www.bddk.org.tr>).

Kripto para ihraç edecek girişimlerin başlangıç sermayesi elde etmeye dönük uygulamaları genellikle herhangi bir düzenleme ve gözetim kapsamında yapılmadığından dolandırıcılık için uygun bir zemin oluşturmaktadır.

Kripto paranın dolaşımında olduğu piyasanın herhangi bir resmi otorite ya da garantör kurum tarafından denetlenme imkânı olmadığından, bazı kişilerce yatırım aracı olarak görülen kripto paranın aynı zamanda yasadışı faaliyetlerde de kullanılabilmesi göz önünde bulundurulmalıdır.

*Tüm bu hususlar çerçevesinde, kripto paralar ile ilgili işlem yapan kişilerin herhangi bir zarara uğramamaları için dikkatli olmaları ve kripto paralar ile ilgili işlem yaptıklarında yukarıda bahsi geçen olası olumsuzluklarla karşılaşabileceklerinin farkında olmaları gerekmektedir.*³³ ifadelerini kullanmıştır.

Görüldüğü üzere konuyla ilgili ülkemizin iki farklı kurumunun açıklamaları, aralarında beş yıl olmasına rağmen, ciddi anlamda paralellik taşımaktadır. Fakat daha yakın tarihli olan ve Hazine Müsteşarlığı'nın yapmış olduğu açıklamada konunun geçen zaman içerisinde daha kapsamlı ve titiz bir şekilde ele alınması gerektiğinin fark edildiği görülmektedir. Hazine Müsteşarlığı, uyarılarla dolu olan açıklamasına kripto paralara dair düzenlemeler yapılacağını ve çalışma gruplarının oluşturulacağını söyleyerek başlamıştır. Bu da göstermektedir ki tüm sakıncalarına rağmen kripto para teknolojisini bir gerçeklik olarak ele alarak konuya ilişkin yasal ve ekonomik düzenlemeler getirmenin zamanı gelmiştir.

C. Sayısal Veriler

Ben aşağıda en popüler kripto para birimi örneği olarak Bitcoin'i ele alacağım. Ancak şu an için piyasada dolaşımda bulunan yüzlerce kripto para örneği bulunmakta ve sayıları her geçen gün artmaktadır. Bunların her birinin temel yaratım, alım satım ve dolaşım yöntemi yukarıda anlattığımız blockchain teknolojisine dayanmaktadır.

Kripto paraların, bugün gelinen noktada ne derece büyük bir işlem hacmine sahip olduğunu aşağıda yer alan tablo ile desteklemek isterim.

Tablo 1: Piyasadaki İşlem Hacmi En Geniş Olan 10 Adet Kripto Para Birimi ve Güncel Birim Fiyatları³⁴

³³ (<https://www.hazine.gov.tr>).

³⁴ (<https://coinmarketcap.com>), 25 Mayıs 2018.

No	Kripto Para Birimi	Piyasa Hacmi	Birim Fiyatı
1	Bitcoin	\$127.277.869.593	\$7.563,85
2	Ethereum	\$59.468.423.602	\$602,94
3	Ripple	\$24.290.843.684	\$0,621004
4	Bitcoin Cash	\$17.698.047.558	\$1.032,97
5	EOS	\$10.688.437.628	\$12,65
6	Litecoin	\$6.818.322.042	\$121,48
7	Stellar	\$5.332.097.864	\$0,292900
8	Cardano	\$5.242.220.319	\$0,203080
9	TRON	\$4.643.079.046	\$0,072514
10	IOTA	\$4.227.248.631	\$1,53

Bu tabloda yer alan rakamlardan da anlaşılmaktadır ki, kripto para varlıkları bugün itibariyle devletlerin yok sayabileceği, görmezden gelebileceği noktayı geçmiştir. Görünen odur ki, bu varlıkların bütünüyle yasaklanması da olası değildir. Zira kripto paraya ilişkin yapılan her türü işlemin, internet ortamı üzerinden dijital şekilde gerçekleştirildiğini göz önünde bulundurursak bu gibi hareketlerin yasaklansa dahi, fiili olarak engellenebilmesi mümkün değildir. Bu noktada yapılması gereken şey; kripto para varlıklarını bir gerçeklik ve çağın yeniliği olarak kabul etmek, hukukun konuyla ilişkili her alanında uygulanabilir düzenlemeler getirmektir. Devletlerin şu anki bakış açıları da bu yöndedir. Aynı şekilde konuya ilişkin akademik çalışmaların da yapılması büyük önem taşımaktadır. Lakin bu üretim 2017 yılı sonu itibariyle son derece sınırlı sayıda kalmıştır. 2018 yılında yapılan bir araştırmaya göre 2014 ve 2017 yılları arasındaki üretim şu şekildedir;

Tablo 2: Kripto Para Varlıkları Üzerine Yapılmış Hukukî ve Finansal Akademik Çalışmalar³⁵

Yazarlar	Yıl	Çalışmanın Konusu	Çalışma Türü	Odaklanılan Kripto Para	Kapsam
Dirican & Canoz	2017	<i>“Bitcoin’in yatırım fonksiyonunun yatırımcı kararlarındaki etkisi analiz edilmiş”</i>	Ampirik		Finans
Dulupçu vd.		<i>“Bitcoin’in gösterdiği fiyat artışlarının popülaritesiyle doğru orantılı olarak spekülatif işlemler nedeniyle gerçekleşmesi sorusu analiz edilmiş”</i>			
Hepkorucu & Genç		<i>“Bitcoin finansal olarak incelenmiş ve durağanlığı analiz edilmiş”</i>			
Gültekin		<i>“Kripto para birimleri hakkında genel bilgiler verilerek, turizm endüstrisi içinde ne ölçüde kullanıldığı incelenmiş”</i>	Kavramsal	Bitcoin	Finans, Turizm
Aslantaş Ateş		<i>“Kripto para birimlerinin hakkında genel bilgi verilmiş ve bu birimlerin muhasebe</i>		Bitcoin odaklı diğer alt coinler	Finans, hukuk, muhasebe

³⁵ Karaoğlan, Serhat/Arar, Tayfun/Bigin, Onur: Türkiye’de Kripto Para Farkındalığı ve Kripto Para Kabul Eden İşletmelerin Motivasyonları, İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi, C. 6, S. 2, 2018, s. 15-28, s. 18.

		<i>kayıtlarında ne şekilde yer alması gerektiği incelenmiş”</i>			
Bilir & Çay	2016	<i>“Elektronik para ve birimlerinin finansal piyasalarda nasıl algılanacağı ve bu algının finans sistemi üzerindeki olası etkileri analiz edilmiş”</i>	Kavramsal	Bitcoin	Finans
Gültekin & Bulut		<i>“Bitcoin ve alt-sektörlerin oluşturmuş olduğu yeni ekonomi hakkında bilgi verme amaçlanmıştır”</i>			
Koçoğlu vd.		<i>“Bitcoin’in fiyatlandırılması incelenmiş, Bitcoin borsalarının etkinliği, likiditesi ve oynaklığı analiz edilmiş”</i>			
Atik vd.	2015	<i>“Bitcoin piyasasının geleneksel döviz piyasalarına etkileri analiz edilmiş”</i>	Amprik		
Yüksel		<i>“Kripto (sanal) paraların genel değerlendirilmesi yapılmış”</i>		Bitcoin ve Linden Doları	Hukuk
Sönmez	2014	<i>“Bitcoin hakkında SWOT analizi ile detaylı bilgi verilmiş”</i>	Kavramsal	Bitcoin	Finans

D. Kripto Para Örneği Olarak Bitcoin

İlk kripto para örneği olan Bitcoin'in ortaya çıkışı 2008 yılında, Satoshi Nakamoto kod adını kullanan, gerçek kimliği bilinmeyen kişi ya da grup tarafından yayınlanan manifesto ile olmuştur. Bitcoin ile yapılan ilk transfer işlemi de 2009 yılında gerçekleşmiştir.

Nakamoto, elektronik para olarak ifade ettiği Bitcoin'i dijital imza şeklinde bir zincir olarak tanımlamıştır³⁶.

³⁶ Nakamoto, S.: Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System, 2009, s. 2, (<https://bitcoin.org>).

Satoshi Nakamoto takma adıyla kendisini tanıtan kişi veya grup, 2008 yılında bir bildiri hazırlamış ve Bitcoin adı verilen, dijital ortamda oluşturulmuş, bir yazılım ürünü olan parayı tanıtmıştır. Bitcoin'in yaratıcısı Satoshi Nakamoto isminin, yaratıcının gerçek kimliği olmadığı bilinmekle birlikte, gerçek kimliğine dair pek çok spekülasyon üretilmiştir. Bir kısım spekülasyonlara göre, bu isim büyük teknoloji şirketleriyle ilişkilendirilmiş, isimdeki “Sa”nın Samsung, “Toshi”nin Toshiba, “Naka”nın Nakamushi ve “Moto”nun da Motorola olduğu söylenmiştir³⁷.

Bitcoin'in tanınırlığı her geçen gün artmış, 2017 yılında ise, fiyatındaki astronomik artışlarla birlikte dünya çapında bir fenomene dönüşmüştür. Bitcoin internet ortamında kullanıldığı gibi internet haricindeki alışveriş işlemleri sırasında da kullanılmaya başlanmıştır.

Bitcoin kullanıcılarının kendilerini gizli tutması mümkündür. Zaman içerisinde Bitcoin dışında başka kripto para birimleri de ortaya çıkmıştır. Ancak hâlen en çok tercih edilen ve bilinen para birimi açık farkla Bitcoin'dir. Bitcoin'de işlemler denklemler arasında yapılmaktadır. Yapılan transferler ve üretimler herhangi bir merkeze bağlı değildir. Bitcoin'in fiyatı piyasadaki talep ve arzın oranına göre değişiklik göstermektedir. Fiyat herhangi bir başka para birisiyle bağlantılı değildir.

Gerçek parayı Bitcoin ile değiştirme işlemi çeşitli platformlar üzerinden yapılabilmektedir. Ayrıca Bitcoin kullanmak isteyen kişiler bu parayı ürün ve hizmet satarak, ya da bilgisayar ürünü bir süreç olan ve mining (madencilik) denilen işlemle elde edebilmektedirler³⁸.

İlk olarak üretilmeye ve kullanılmaya başladığı günlerde Bitcoin, dar bir çevrenin işlem yaptığı, geniş kitlelerin kendisinden haberi olmayan, pek çok insanın itibar etmediği bir fantezi alanıydı. Fakat bilhassa 2017 yılında fiyatında rekor artışlar kaydedilen Bitcoin kısa sürede tüm dünyanın gündemine oturdu ve çok kısa vadelerde yatırımcılarına rekor kârlar getirdi. Örneğin 2010 Yılı'nın 22 Mayıs günü 0.0025 dolar olan bir Bitcoin, 2013 Yılı'nın Mayıs Ayı'nda 114 Dolar'a, 2017 yılı başında ise ilk kez 1000 Dolar'ın üzerine çıkmıştır.

³⁷ Sönmez, Asuman: Sanal Para Bitcoin, The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication, C. 4, S. 3, s. 2.

³⁸ Bozkurt, s. 200.

2017 yılının son günlerinde bir Bitcoin'in piyasa değeri 16.000 Dolar'ın üzerinde fiyatlanmış³⁹.

Yukarıdaki tarif ettiğimiz yükseliş periyodun da dahi fiyatındaki dalgalanma bilindik diğer tüm yatırım enstrümanlarına göre çok daha yüksek olan Bitcoin, güvenli bir yatırım aracı olarak görülmemiştir. Örneğin yukarıda bahsettiğimiz üzere 2017 yılını 16.000 Dolar seviyesinin üzerinde kapatan Bitcoin, buna rağmen, yılın son dönemlerinde çok kısa sürede hem 19.994 Dolar seviyesine ulaşmış, hem de 10.204 Dolar seviyesine gerilemiştir⁴⁰. Bu yüksek farklar dahi bir aydan kısa bir zaman içerisinde gerçekleşmiştir. 2018 yılında ise, yine bilinen geleneksel para birimlerine göre oldukça dalgalı bir kurda seyretmiş ve yılın son döneminde 4.000 Dolar seviyesinin altına inerek 3.585 Dolar seviyesini görmüştür⁴¹.

Bu gelişmelerle birlikte, fiyatlar üzerindeki bu rekor yükselişler tüm dünyanın gözünü Bitcoin ve kripto para teknolojisine çevirmiş, konu hakkında sayısız haber yapılmış, popüler kitaplar yazılmış, belgeseller çekilmiştir⁴².

Çalışma problemimin özünü oluşturan kripto para varlıklarının icra hukuku bakımından değerlendirilmesi ve bu varlıkların haczedilip, haczedilemeyeceği sorusunun, Bitcoin veya diğer kripto para birimlerinin fiyat grafikleri, piyasa hacimleri ve güvenliği gibi konularla doğrudan bağlantısı olmasa da;

Konuya hâlen yabancı olma ihtimali olan pek çok kişi için, ele aldığımız problemin merkezindeki nesnenin zihinlerde canlanabilmesi, problemin ileriki yıllarda icra hukuku bakımından da ne derece büyük sorunlara yol açabileceğinin düşünülmesi önemlidir. Ayrıca konunun sosyal yönünün bu tezin yazıldığı dönemin toplumsal gerçekliği olarak kayda geçirilmesi gerektiğini de düşündüğümünden çalışmamda yukarıdaki açıklamalara yer vermeyi uygun gördüm.

E. Kripto Paranın Alım-Satımı ve Muhafazası

Bitcoin yukarıda açıklanan blockchain sistemi temelli, açık ve gizli anahtar çiftini kullanır. Bu anahtarlar Bitcoin alım satımında iki farklı işleve hizmet ederler. Birinci anahtar

³⁹ (<https://99bitcoins.com>), 29 Mart 2018.

⁴⁰ (<https://www.dunyahalleri.com>), 30 Mart 2018.

⁴¹ (<https://coinmarketcap.com>), 30 Mart 2018.

⁴² Pek çok popüler örnek için bkz. (<https://www.amazon.com>); (<http://www.dr.com.tr>); (<http://www.imdb.com>).

olan açık anahtar herkesin ulaşımına uygun, diğer kullanıcılar tarafından görülebilir bir dijital bilgidir. Bu anahtar bir başkasının o hesaba para transferi yapabilmesine yardımcı olur. Gizli anahtar olarak adlandırılan diğer anahtar ise, hesap sahibinin dışarıya para aktarırken kullandığı şifreyi ifade eder. Bu anahtar çiftlerini saklamaya yarayan çeşitli elektronik cüzdanlar oluşturulmuştur. Elektronik cüzdanlar kişisel bilgisayar ya da akıllı telefonlarda bulundurulurken kripto paranın muhafazasını sağlamaktadırlar. Kripto paraların alımı satımı ise, kripto para borsaları aracılığıyla yapılabilmektedir.

Çok sayıda yurtdışı kripto para borsasının yanında bugün itibarıyla kullanıcılarına işlem imkânı sağlayan Türkiye’de kayıtlı pek çok platform da mevcuttur. Morgan Stanley’in araştırmasına göre, Türkiye kripto para borsası sayısı bakımından dünyada beşinci sırada bulunmaktadır⁴³. Alım satımlar bu borsalar üzerinde hesap açarak gerçekleştirilebilmektedir. Bu şekilde alımın kripto paralar yine bu borsa hesapları üzerinde tutulabildiği gibi kişisel elektronik cüzdanlar aracılığıyla da muhafaza edilebilmektedir.

E-cüzdanların varlığı kripto para birimlerinin üretiminden önceye dayanmaktadır. E-cüzdan bildiğimiz anlamda bir banka hesabından farklıdır. Bu cüzdanlar ile kişisel anahtar olarak adlandırılacak özel veriler depolanmaktadır. Bu cüzdanlarda saklanan kripto paranın kendisi değildir. Yapılacak bir işlemin geçerli kılınması için ihtiyaç olan veriler e-cüzdanlarda saklanır. Dijital olarak, kişisel bir veriyi saklama imkânı veren e- cüzdanlar, mobil cihaz, bilgisayar veya başka türden bir çevrimiçi ortamda kullanılabilir⁴⁴.

Şu an için piyasaya sunulan pek çok çeşit e- cüzdan örneği vardır. Bu cüzdanların temel çalışma prensiplerinde benzerlik bulunmakla birlikte, kullanım ortamları değişiklik gösterebilmektedir. Kimileri mobil cihaz, uyumlu kimiler PC uyumlu, kimi cüzdanlar çevrimdışı özellikte olabilmektedir.

F. Blockchain

Bugün geleceğin internet teknolojisi olarak hayatımıza yön vermesi beklenen ve kripto para birimlerinin temelinde yer alan teknolojik bir yenilik olarak 2009 yılında Bitcoin'in internette dolaşıma başlamasıyla hayatımıza giren blockchain, internet üzerinden yapılan

⁴³ (<https://www.dunya.com>), 26 Mayıs 2018.

⁴⁴ Gültekin, Yaşar: Kripto Para Birimleri ve Yatırım Aracı Olarak Kullanımı: Tarihsel Volatiliteleri Bağlamında Bir Değerlendirme, Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi 2017, s. 17.

işlemlerin bir zincirin halkaları gibi birbirine eklenerek kayıt altına alınmasını sağlayan ve bunu milyonlarca bilgisayara bağlı dijital bir ağ üzerinden yapan, bu sebeple silinmesi, hacklenmesi, taklit edilmesi ya da ortadan kaldırılması neredeyse imkânsız olan dijital bir sistem olarak tanımlanabilir.

Bu yeni teknolojinin, yalnızca kripto para birimlerine dayanak olan bir sistem olduğunu ve başka bir anlam ifade etmediğini düşünmek gelecek tasavvuru açısından yanıltıcı olacaktır. Zira blockchain dijital ortamda yapılan herhangi bir işlemin yüksek güvenli ve şekilde kaydedilmesine yarayan bir sistem oluşturmakta, bu yönüyle gelecekte sözleşmelerin yapılmasına, tapu, nüfus gibi çeşitli kamusal kayıtların tutulmasına temel oluşturabilecek potansiyel taşımaktadır⁴⁵. Bu yönüyle en az ekonomistler kadar hukukçuların da üzerinde çalışma yapması gerekli olan bir sistemdir.

Örneğin, Edurne ve Mayel çifti evlilik akitlerini 1 Aralık 2015 tarihinde blockchain üzerinde kurmuşlardır⁴⁶.

Konuyu kripto paralar bakımında ele aldığımızda ise durum şöyledir:

Blockchain, Bitcoin sisteminde yapılan her bir işlemin kaydının yer aldığı bir düzenektir. Bitcoin'e dayalı olarak yapılan her bir işlem blockchain sistemi üzerinde paylaşılır. Bununla amaçlanan, harcama şeklinde olmasa dahi yapılan tüm işlemlerin liste şeklinde ortaya çıkarılmasını sağlamaktır. Bitcoin'in getirdiği başlıca yenilik, bu zincir sayesinde, verilen tüm işlem emirlerinin kronolojik olarak bir ağ üzerinde depolanması olmuştur⁴⁷.

Yapılan tüm Bitcoin işlemleri küresel internet ağına bağlı bilgisayarlarda depolanan, herkese açık, kamusal bir hesap defterine kayıtlanmaktadır. Sistemin yürüyebilmesi için işlemcilerin blockchaine güven duymaları gerekmektedir⁴⁸.

Yukarıda Bitcoin üzerinden açıklamaya çalıştığımız blockchain, varlığı Bitcoin'e bağlı olan veya Bitcoin sistemin dışında kullanılmayan bir teknoloji değildir. Ayrıca Bitcoin de var olan tek kripto para birimi değildir. Fakat ilk ve en popüler uygulama olması sebebiyle sıklıkla pek çok örneği Bitcoin'in üzerinden açıklıyor ve ona ilişkin bilgileri aktarıyoruz.

⁴⁵ (<https://www.techinside.com>); (<http://www.hurriyet.com.tr>); (<https://www.forbes.com>), 03 Nisan 2018.

⁴⁶ (<http://merry.emo.world>), 04 Nisan 2018.

⁴⁷ Okupski K.: Bitcoin Developer Reference, 2016, s. 35, (<https://lopp.net>).

⁴⁸ Andolfatto D., Bitcoin and Beyond: The possibilities and pitfalls of virtual currencies, 2014, (<https://www.stlouisfed.org>)

Blockchain, bugün internet ortamında dolaşımı bulunan 1596 kripto para biriminin⁴⁹ tamamında temel teknoloji olarak yer alıyor. Dijital bir zincir olarak tanımlayabileceğimiz blockchain üzerine kaydedilen kripto para işlemleri, eşler arası (peer to peer) işlem yapmaya imkân sağladığından aracı bir kuruma olan ihtiyacı ortadan kaldırmaya hizmet ediyor. Sistem herhangi bir merkeze bağlı olarak çalışmadığından her bir işlemcinin sisteme dahil olarak para transferi yapması da mümkün kılınıyor.

Bu teknolojinin interneti ve dünyadaki finansal sistemi kökünden değiştireceğini öngörenler bulunuyor. Bugün itibariyle, bankacılık sisteminde blockchain teknolojisinden faydalanabileceği konuşulmaya başlanmış durumda. 2022 yılı öngörülerine göre ise blockchain'i kullanan bankaların masraflarını 15-20 milyar dolara kadar azaltabilmesinin mümkün olduğu ifade ediliyor⁵⁰.

Bu verileri konumuz açısından önemli kılan söz konusu teknolojinin ilerlemesi ve yaygınlaşması ile birlikte, tüm tüzel ve gerçek kişilerinin sahip oldukları malvarlıklarının ciddi bir bölümünü kripto paraların oluşturması durumunda bu hâlin borçlu ve alacaklı ilişkileri bakımından hukukî problemler çıkaracak olmasıdır.

Bugün dahi pek çok insanın yatırım yaptığı ve sahibi olduğu kripto para varlıkları o kişinin malvarlığı kapsamında görülebilecek midir? Bu bağlamda icra takibine muhatap olan borçlu malvarlığı beyanında bulunurken kripto para varlıklarını da açıklamak mecburiyetinde olacak mıdır? İcra yoluyla haciz yapacak olan alacaklı borçlunun kripto para varlıklarını haczedebilecek midir? Bu sorulara yanıt aramadan önce ise kripto parası bulunan bir kişinin o kripto paraya bugünkü hukuk düzenimize göre malik olup olmadığını incelemek gerekmektedir.

Konu bugüne dek hemen hemen yalnızca ceza hukuku bakımından ele alınmış olsa da, ben sistemin varlığını daha da kabul ettirmesiyle birlikte daha geniş çaplı ve karmaşık hukukî problemlerin borç ve alacak ilişkileri bakımından ortaya çıkacağını düşünüyorum. Bu sebeplerle şu an için eldeki kaynaklar kısıtlı olsa da, mevcut uygulamalar, düzenlemeler ve kıyas yolları kullanılarak, konu icra hukuku bakımından ele alınacaktır.

⁴⁹ (<https://coinmarketcap.com>), 06 Nisan 2018.

⁵⁰ (<https://webrazzi.com>), 07 Nisan 2018.

G. Hukukî Açıdan Kripto Para

Türkiye’de bugün itibariyle kripto para varlıklarına ilişkin yapılmış herhangi bir kanunî düzenleme bulunmamaktadır. Konu ile ilgili resmi kuruluşlarca yapılmış iki basın duyurusuna yukarıda yer vermiştim. Bu açıklamalar göstermektedir ki, Türkiye de yakın zamanda konuya ilişkin yasal düzenlemeler üretme yoluna gidecektir.

Buradan yola çıkarak kripto para üretiminin, alım – satımının ve saklamanın suç kapsamında olmadığını söyleyebiliriz. Zira, TCK’nın 2. Maddesi “*Kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz.*” hükmünü içermektedir. Kaldı ki, hukukun evrensel ve temel bir kabulü olan “kanunsuz suç olmaz” ilkesi gereği de hakkında suç oluşturduğuna dair kanunî bir düzenleme olmayan eylemler hiçbir durum ve koşulda suç olarak nitelendirilemezler. Bu sebeplerle şu an için ülkemizde kripto paraya dair yapılabilecek herhangi bir işleme ilişkin bir yasak, hukukî bir engel bulunmamaktadır. Yalnızca konunun henüz yasal zemine taşınmamış olması, bu alanda işlem yapacak olan kişilerin ekonomik güvenliği konusunda tereddütler yaratmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

HACİZ YOLUYLA TAKİP, HACZEDİLMEZLİK VE HACZİN KONUSU

§ 1 HACİZ YOLUYLA TAKİP

A. Genel Olarak

Hukuk, niteliği itibariyle kendisine tabi olan kişilerin ona uygun davranmasını bekleyen, olması gerekeni, ideali, ortaya koyan bir düzendir. Kişilerin ona uygun davranmaları bir zorunluluktur. Bu düzene aykırı davrananlara karşı birtakım yaptırımlar uygulanır, kişiler hukukun gereğini yerine getirmeye zorlanır⁵¹.

⁵¹ Aral, Vecdi: Hukuk ve Hukuk Bilimi Üzerine, İstanbul 2001, s. 66; Pekcanitez, Hakan/Atalay, Oğuz/Özekes, Muhammet: İcra ve İflâs Hukuku Temel Bilgiler, İstanbul 2017, s. 1-2.

Bu noktada cebrî icra hukukunun temel müesseselerinden olan haciz yoluyla takip işlemleri faaliyete geçirilmektedir.

Fakat unutulmamalıdır ki, etkinliği üst düzeyde olan, çağdaş bir cebrî icra hukuku sistemi Anayasa ilkeleriyle uyumlu olmak zorundadır⁵². Bu bakımdan Anayasa'nın "Sosyal Hukuk Devleti" ilkesi ele alındığında, ilkenin doğal bir sonucu olarak, vatandaşlara etkin ve etkili hukukî koruma sağlanmalıdır. Söz konusu koruma, yargı organlarınca hayata geçirilir ve en üst düzeyde sonuç alınması hedeflenir⁵³.

Ödeme süresi gelmiş bir borcun varlığı durumunda bunun, kamu hukuku veya özel hukuktan doğmuş olmasına bakılmaksızın, borçlu tarafından ödenmesi beklenir. Bu yükümlülük rıza ile yerine getirilmez ise borçlu borcunu ödemeye zorlanacaktır. Bu sebeple yapılacak zorlama ile borcun cebren yerine getirilmesini sağlayacak bir sistemin varlığı hukuk düzeninin mutlak ihtiyacıdır⁵⁴. Böylesi durumlarda icra hukukuna ve onun uygulaması bakımından en önemli müessesesi olan haciz olgusuna yönelmek gerekmektedir.

Borcunu süresi içinde ve kendi isteği ile ödemeyen borçluya karşı hak sahibi, cebri icra yollarından olan haciz yoluyla takibe başvurabilir. Genel haciz yoluyla takip işlemleri, kanunda yer alan usul kuralları doğrultusunda borçlunun malvarlığına haciz konulması ve sonrasında bu malların satılarak alacaklının hakkı karşılığı olan paranın ödenmesi şeklinde yapılır⁵⁵.

Haciz borçlunun paraya çevrilebilir ve devredilebilir malvarlığı unsurları üzerinde yapılır. Çünkü haciz yoluyla takip işlemlerinde temel kurallardan bir tanesi alacaklının hakkının teminin para ile olması gerekliliğidir⁵⁶. Borçlunun malvarlığının doğrudan

⁵² Alagonya, Yavuz: Anayasa'nın Medeni Usul Hukuku'na Etkisi (MHB 1981/2, s. 1-4), s. 4; Çiftçi, Pınar: İcra Hukukunda Menfaat Dengesi, Ankara 2010, s. 51-52; Çiftçi Pınar: Menfaat Dengesi Çerçevesinde Genel İcra Hukuku ile Kamu İcra Hukukunun Karşılaştırılması (DEÜHFD, Prof. Dr. Burhan Ceyhan'a Armağan, 2010/Özel Sayı, İzmir 2012, s. 313-379), s. 322-323.

⁵³ Akkan, Mine: Medeni Usûl Hukukunda Etkin Hukukî Koruma (MİHDER 2007/1, s. 29-68), s. 29; Alagonya, Yavuz/ Yıldırım, M. Kâmil/ Deren – Yıldırım, Nevis: Medenî Usul Hukuku Esasları, İstanbul 2009, s. 201; Namlı, Mert: Medeni Usul Hukuku'nun Yasama Üstü Kaynakları Çerçevesinde Fransız ve Türk Hukuku'nda Çelişmeli Yargılama İlkesi, Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği 2010, Yayın No: 04-499, s. 49.

⁵⁴ Dönmez, Recai: Vergi İcra Hukukunda Haciz Yolu İle Takip, Ankara 2005, s. 17; PekcanitezAtalay/Özekes, s. 2; Kuru, Baki: İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı, Ankara 2017, s. 18-19.

⁵⁵ Üstündağ, Saim: İcra Hukukunun Esasları, İstanbul 2000, s. 171; Arslan, Ramazan/Yılmaz, Ejder/Taşpınar Ayvaz, Sema/Hanağası, Emel: İcra ve İflâs Hukuku, Ankara 2018, s. 37.

⁵⁶ Kuru, Baki: İcra ve İflâs Hukuku El Kitabı, Ankara 2013, s. 410; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 38.

alacaklıya devredilmesi yasaktır. Malvarlığı icra yoluyla satılarak, satıştan elde edilen para alacaklının hesabına yatırılır⁵⁷. Bu noktada ayrıca belirtmek gerekir ki borçlunun malvarlığının haczi ve satışı işlemlerine olanak veren cebrî icra hukuku devletlerin egemenlik yetkilerinin sınırlarıyla kısıtlıdır. Şöyle ki devletler cebrî icra hukukundan kaynaklanan yetkilerini ancak kendi egemenlik sınırları içerisinde kullanabilirler⁵⁸.

Egemenlik sınırlarının ötesine geçen icra tedbirleri, işlemin yapılacağı ülkenin hükümler alanına müdahale anlamı taşıyacaktır ve bu sebeple kural olarak yasaktır⁵⁹.

B. Haciz Kavramı

Türk Dil Kurumu güncel Türkçe sözlüğünde yer alan tanıma göre haciz, "*Bir alacağın ödenmesi için borçlunun parasına, aylığına veya malına icra dairesi tarafından el konulması*"dır⁶⁰. Doktrinde yapılan çeşitli tanımlar mevcuttur. Kimi anlatım farklılıklarına karşılık, kavramın anlamına ilişkin bir ihtilaf yoktur. Kuru, Arslan, Yılmaz, "*kesinleşmiş bir icra takibinin konusu olan belli bir para alacağının ödenmesini sağlamak için, bu yolda talepte bulunan alacaklı lehine, söz konusu alacağı karşılayacak miktar ve değerdeki borçluya ait mal ve haklara icra dairesi tarafından hukuken el konulmasıdır*"⁶¹ şeklinde ifade etmiş, Timuçin ise, "*icra müdürünün veya görevlendirdiği yardımcı ya da kâtabin (m.80/1) alacaklının talebi üzerine (m.78/1) borçlu malvarlığına dahil taşınır ve taşınmaz ile alacak ve diğer haklardan takip konusu asıl ve faiz alacağı ile takip masraflarına yetecek kadarına (85/1) hukuken el konmasıdır.*"⁶², Gözler, "*icra memurunun borçlunun malvarlığına dâhil belli mallara el konulması*"⁶³ olarak tanımlamıştır.

Haciz kavramı genel olarak kesin haczi ifade etmektedir. Yukarıdaki tanımlamalar da kesin haciz bakımından ele alınmalıdır. Bununla birlikte, "geçici haciz", "tamamlama haczi", "ilave haciz" ve "ihtiyati haciz" şeklinde kavramlaştırılan haciz türleri de vardır. Bu kavramları kısaca şu şekilde ifade edebiliriz;

⁵⁷ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 37; Kuru - İstinaf, s. 20; Üstündağ, 2000 s. 171.

⁵⁸ Arat, Tuğrul: Yabancı İllamların Tanınması ve Tenfizi (AÜHFD 1964/1-4, s. 421-527), s. 423; Ertaş, Şeref: Yabancı İllamların Tanınması ve Tenfizi (DEÜHFD, Prof. Dr. Kudret Ayiter Armağanı, 1998/1-4, s. 365-438), s. 371, 379.

⁵⁹ Yıldırım, Mehmet Kâmil/Deren Yıldırım, Nevhis: İcra ve İcra İflas Hukuku, İstanbul 2016, s. 47.

⁶⁰ (<http://tdk.org.tr>).

⁶¹ Kuru, Baki/Arslan, Ramazan/Yılmaz, Ejder: İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı, Ankara 2014, s. 231.

⁶² Muşul, Timuçin: İcra ve İflâs Hukuku, Ankara 2013, s. 472.

⁶³ Gözler, Kemal: İngilizce Karşılıklarıyla Hukukun Temel Kavramları, Bursa 2017, s. 114.

İhtiyati haciz, alacağının zamanında ödenmeyeceği hususunda şüpheleri bulunan alacaklının, mahkemeye başvurarak, şüphesinin somut varlığını ispat etmesi ve alacağının para borcu olması şartlarıyla, alacağın zamanında ödenmesini temin üzere mahkeme kararı alması ve bu yolla borçlunun mallarına önceden geçici olarak el konulmasıdır⁶⁴.

Bu noktada belirtmekte fayda ki; zaman zaman ihtiyati haciz ile ihtiyati tedbir müesseseleri uygulamada birbiriyle karıştırılmakta, birinin adı altında diğersinin niteliğini taşıyan kararlar görülmektedir. Böylesi uygulamalar kanuna aykırılık teşkil etmektedir. Her iki müessese birbirinden farklı kanun hükümlerine tabidir ve bu tür birbirine karışan kararlar hak kayıplarına yol açmaktadır. İİK ve HMK bu uygulamalara ilişkin düzenlemeler içermektedir⁶⁵.

İki müessese arasındaki farkı kısaca özetlemek gerekirse, ihtiyati tedbir, bir davaya konu olan şey üzerine uygulanır ve üzerine ihtiyati tedbir kararı alınan şeyin olası bir satışı engellenir. İhtiyati haciz kararı sonrası ise, alacaklı borçluya karşı dava açmak mecburiyetinde değildir. İhtiyati tedbir kararı alan kişinin menfaati karar sonrasında başlatacağı icra takibinde uygulanacak olan hacizde sıra avantajı sağlamak olacaktır⁶⁶.

Tamamlama haczi, alacaklı tarafından yapılacak bir talebe gerek olmaksızın⁶⁷, haczin paraya çevrilmesi merhalesinde, satıştan elde edilen para, alacakları karşılamaya yetmez ise icra müdürünün yapacağı yeni hacizler ile malları satışa çıkarmasıdır⁶⁸.

Bazı durumlarda haczedilen malın satış bedeli, hacze iştirak eden bütün alacaklıların alacağını karşılamaya yetmez. Buna karşılık en az bir alacaklının talebi ile icra müdürü alacaklıların bütün alacaklarına yetecek miktarda ilave hacizler yapması kararı alır. Bu şekilde gerçekleştirilen hacze ilave haciz denir⁶⁹.

Adi senede dayalı olarak yapılan icra takiplerinde, borçlunun imzaya itiraz etmesi durumunda, alacaklı mahkemeden, itirazın geçici olarak kaldırılmasını isteme hakkına sahiptir. İcra mahkemesinin talebi uygun görmesi durumunda, yine alacaklı tarafından

⁶⁴ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 237; Kuru - El Kitabı s. 1033; Kuru – İstinaf, s. 127.

⁶⁵ Deyekli, Adnan/Saldırım, Mustafa: Öğretide ve Uygulamada İhtiyati Haciz, Ankara 2011, s. 12.

⁶⁶ Deyekli/Saldırım s. 183.

⁶⁷ Korkusuz, M. Refik: İcra Hukuku Uygulaması, Ankara 2004, s. 207.

⁶⁸ İcra ve İflas Kanunu madde 139

⁶⁹ Kuru/Arslan/Yılmaz-Ders Kitabı, s. 283, 347-348.

yapılacak talep doğrultusunda borçlunun mallarına geçici haciz uygulanabilir. İcra mahkemesinin itirazın geçici olarak kaldırılması kararına karşı borçlu borçtan kurtulma davası açabilir. Borçlunun süresi içinde bu davayı açmaması veya açıp da mahkemece talebinin reddolunması hâllerinde geçici haciz kesin hacze dönüşür. Geçici haczi, kesin hacizden ayıran tek unsur ise geçici hacizde, alacaklının satış talebinde bulunma hakkının olmayışıdır (İİK m. 68/a)⁷⁰.

C. Haczin Usûlü

Bu bölümde ve diğer bölümlerde haciz yoluyla yapılan takipler üzerinde duracağız. Ancak belirtmekte fayda var ki icra hukukunda haciz yolu ile takip şeklinin yanında rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip ve iflâs yoluyla takip usûlleri de bulunmaktadır.

Takip alacaklısının, takip borçlusunun belirli bir malı üzerinde maddî hukuktan dayanak alan bir rehin (rüşhan) hakkı bulunuyor ise rehnin paraya çevrilmesi yolu ile icra takibi başlatılacaktır⁷¹.

Haciz yoluyla takip usûlünde borçlunun belli malları takibin konusunu oluşturur. Fakat iflâs yoluyla takipte borçlunun bütün malvarlığı değerleri takibe konudur. Bir başka ayırım da şudur ki haciz yoluyla takipte borçlu karşında bir veya birkaç alacaklı bulunurken, iflâs yolunda borçlunun tüm alacakları takibe taraftır⁷².

Haciz yoluyla yapılan takipleri de kendi içinde iki ana başlığa ayırmak mümkündür. Bunlardan biri ilâmlı takipler, bir diğeri ise ilâmsız takiplerdir.

Her türlü icra takibinin başlangıç aşamasında icra müdürlüğünce bir ödeme emri düzenlenir ve bu ödeme emri takip borçlusuna tebliğ edilir. Sonrasında takibin kesinleşmesi için kanunda öngörülen bazı şartları gerçekleşmesi gerekir.

⁷⁰ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 236; Kuru - El Kitabı, s. 326 - 327, 602; PekcanitezAtalay/Özekes, s. 108.

⁷¹ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 408; Ulukapı, Ömer: İcra ve İflâs Hukuku, Konya 2012, s. 69.

⁷² Ulukapı s. 69; Kuru/Arslan/Yılmaz-Ders Kitabı, s. 32.

İlâmsız icra, kambiyo senetlerine özgü haciz, genel haciz ve kiralanın taşınmazların ilâmsız icra yoluyla tahliyesi olarak üçe ayrılır⁷³.

D. Genel Haciz Yoluyla Takipte İcra Takibinin Kesinleşmesi

Öncelikle icra takibinin başlayabilmesi için alacaklının icra müdürlüğüne başvurması gerekir. Bu başvuru, yetkili icra müdürlüğüne alacaklı asıl veya vekili tarafından sözlü ya da yazılı şekilde yapılabileceği gibi, elektronik ortam üzerinden sunulacak talep ile gerçekleştirilebilir⁷⁴.

Takip talebinde yer alması gereken unsurlar şunlardır;

Bir ilâm veya ilâm niteliğinde belgeye dayanan takip taleplerinde, ilâm ya da belgenin numara ve tarihi, hangi makam tarafından verildiği, takip alacaklısının ve mevcut ise vekilinin ad soyad ve adres bilgileri, vergi mükellefi ise vergi kimlik bilgileri, aynı hususlar üzerinden borçlu bilgileri, hükmün ya da belgenin özeti yazılır. İlâmsız takiplerde ise, hüküm ve belgeye ilişkin özet ve bilgiler hariç olmak üzere diğer unsurlar yazılır, bunlara ilaveten takip bir senede dayanıyor ise senedin tarih ve özeti senet yok ise borcun nedeni yazılır (İİK m. 58, İcra ve İflas Kanunu Yönetmeliği Madde 20).

Talep herhangi bir belge veya senede bağlı olarak öne sürülmüş ise, o belge ya da senet, alacaklı veyahut alacaklı vekilince aslı gibidir şerhi düşülmüş borçlulardan bir fazla sayıda kopyası eklenmelidir.

Taşınır rehninin paraya çevrilmesi yolu ile yapılan takip taleplerinde, alacaklı, yukarıda belirttiklerimiz dışında, rehnin hangi şey üzerinde uygulandığı ve üçüncü kişi tarafından verilen rehin veya rehnedilen şeyin mülkiyeti üçüncü kişiye geçmiş ise onun ve rehnedilen şey üzerinde, sonra gelen rehin hakkı varsa bu hakka sahip olan kişinin adı, soyadı ve yerleşim yerindeki adresini belirtmek zorundadır.

Kambiyo senetlerine (çek, poliçe ve emre muharrer senet) dayalı takip talebinde kambiyo senedinin aslı ve borçlu adedi kadar, alacaklı tarafından onaylı örneği, kısmî ödeme

⁷³ Pekcanitez, Hakan/Atalay, Oğuz/Sungurtekin Özkan, Meral/Özekes Muhammet: İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı, Ankara 2016, s. 50.

⁷⁴ Kuru/Arslan/Yılmaz-Ders Kitabı, s. 129-130; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 139 Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 61.

yapılmış olması halinde çekin ön ve arka yüzünün bankaca onaylı fotokopisi takip talebine eklenecektir (İİK m. 58, İİKY m. 21).

Takip talebini teslim alan icra müdürlüğü talebin kanunda öngörülen hükümleri içerdiğine kanaat getirirse, takip borçlusuna gönderilmek üzere bir ödeme emri düzenler. Düzenlenecek ödeme emrine dair düzenlemeler İİK'nın 60 ve 61. maddelerinde düzenlenmiştir.

Bu noktada belirtmek gerekir ki; icra daire ve mahkemeleri icra teşkilâtının asıl organlarıdır. Hakkın tesisi ve alacakların sahibine verilmesinin sürecinin sonunda yer alan icra takibi işleminin ilk adımında icra daireleri bulunmaktadır. İlâmlı ve ilâmsız tüm takip taleplerini toplayan, sonrasındaki takip ve icraya dair uygulamaları gerçekleştiren, haciz, satış, paraların ödenmesi, belirli durumlarda aciz vesikası düzenlenmesi gibi işlemleri gerçekleştiren bu teşkilâttır⁷⁵.

Geçerli bir takip talebinin düzenlenerek icra müdürlüğüne teslim edilmesi, icra müdürlüğünün borçluya ödeme emri göndermesi için yeterlidir. Takip alacaklısının başkaca bir işlem yapmasına ya da talepte bulunmasına ihtiyaç yoktur⁷⁶.

Düzenlenecek icra ödeme emri, takip talebinden sonra en geç üç gün içerisinde icra dairesince hazırlanarak, borçluya borcunu ödemesi, herhangi bir itirazı varsa bunu süresi içinde bildirmesi, karşıt durumda ise cebri icra yolu ile mallarının haczedileceğine ilişkin bildirimleri içerir şekilde borçluya tebliğ edilir⁷⁷.

Kambiyo senedine dayalı olarak yapılan takiplerde yukarıdaki unsurlara ek olarak, icra müdürlüğünce sunulan senedin kambiyo vasfına sahip olduğuna ve vadesinin geldiğine kanaat edilmesi durumunda, senedin onaylı fotokopisi de ödeme emrine ilave edilerek, takip borçlusuna tebliğ edilecektir.

⁷⁵ Arar, Kemal: İcra ve İflâs Hükümleri, Ankara 1944, s. 6; Arslan, Ramazan/Tanrıver, Süha: Yargı Örgütü Hukuku, Ankara 2001, s. 221; Berkin, Necmeddin M.: Tatbikatçılara İcra Hukuku Rehberi, İstanbul (Tarihsiz), s. 35-36; Özçelik, Volkan: İcra Müdürünün Takdir Yetkisi, Ankara 2014, s. 27-29; Yılmaz, Ejder: İcra ve İflâs Kanunu Şerhi, Ankara 2016, s. 37.

⁷⁶ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s.145,148; Korkusuz, s.74; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin/Özeker-Ders Kitabı s. 139-141.

⁷⁷ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 149-151; Pekcanitez/ Atalay/Sungurtekin/Özeker-Ders Kitabı s. 142.

Bunun dışında kambiyo senetlerine özgü takipte, ilâmsız icra yoluyla takipten farklı olarak ödeme için on gün, sunulan belgenin kambiyo vasfını haiz olmadığına veya senet altındaki imzanın kendisine ait olmadığına dair mahkemeye yapılacak itirazlar için beş günlük süresi olduğu takip borçlusuna ihtar edilir.

Bunlarının yanında yine kambiyo takiplerine özgü haciz yolunda takip borçlusunun başka bir sebeple de borçlu olmadığına dair yapacağı itirazlarda başvuracağı merci icra mahkemeleri olacaktır (İİK m.168).

Ödeme emrini tebliğ alan takip borçlusunu, ilâmsız icra yoluyla takiplerde, İcra ve İflâs Kanunu'nun 62. maddesi, kambiyo senetleri hakkındaki hususi takiplerde ise, 169. madde hükümlerine göre itiraz etme hakkına sahiptir. Usulüne uygun olarak yapılacak olan itirazlar sonucunda ilâmsız takiplerde icra takibi doğrudan duracakken, kambiyo senedine dayalı olarak yapılan takiplerde itiraz satış dışında başkaca icra işlemini durdurmayacaktır (İİK m. 66/169).

İtiraz sonucunda takibin durduğu hâllerde alacaklı, itirazın kendisine tebliğinden itibaren bir yıl içerisinde, genel hükümler çerçevesinde alacağını ispat etmek üzere mahkemeye başvurabilir (İİK m. 67/1). Başvurunun yapılacağı görevli mahkeme genel görev kurallarına göre belirlenecektir.

Ayrıca görülecek itirazın iptali davasında, takip borçlusunun itirazın haksız ve aynı zamanda kötü niyetli görülürse, takip alacaklısının da talebi üzerine, mahkemece hükmolunan meblağın yüzde yirmisinden az olmamak üzere takip borçlusunu aleyhine tazminata hükmedilir (İİK m. 67/2). Buna ek olarak, alacaklının takip talebine itiraz edildiğinde, imzayı kabul veya noter tarafından onaylanan borç kabulünü gösterir bir senede veya resmî kurumların ya da yetkili mercilerin yetkileri kapsamında ve usulünce verdikleri bir belge veya makbuza müstenitse, alacaklı itirazın kaldırılmasını, kendisine yapılan tebliğ tarihinden itibaren altı aylık müddette isteyebilir (İİK m. 68).

Alacaklının süresi içinde açtığı itirazın iptali davasını kazanması durumunda ödeme emri kesinleşecek ve cebri icra işlemlerine kaldığı yerden devam edilebilecektir. Aynı şekilde, takibin devamı için icra mahkemesine itirazın kesin olarak kaldırılması talebinde bulunulması gereken hâllerde, mahkemece talep doğrultusunda kesin olarak kaldırma kararı vermesi veya itirazın geçici olarak kaldırılması kararına karşı borçlunun borçtan kurtulma

davası açmaması veya açıp da davasını kaybetmesi durumlarında ödeme emri kesinleşerek cebri icra işlemleri devam edecektir⁷⁸.

Kambiyo senetlerine mahsus haciz yolunda ise, yukarıda belirttiğimiz üzere itiraz satış dışında cebri icra işlemlerini durdurmaz. Yapılan itiraz sonrasında mahkeme tarafları en geç otuz gün içerisinde duruşmaya çağıracaktır. Hâkim yapılan duruşmada takip borçlusunun borcu olmadığına veya borcun yerine getirildiğine dair kararı resmî bir belge ile ispat hâlinde verebilir.

İcra mahkemesi borca itiraza ilişkin m. 169/a'ya uygun olarak yapacağı inceleme sonucunda itirazın reddine karar verirse takip durur, bu kararın kesinleşmesinin ardından icra takibi iptal olur. İcra mahkemesinin verdiği itirazın reddine ilişkin kararın takip borçlusu tarafından temyiz edildiği durumda, takip borçlusu tarafından alacağın tamamı için teminat gösterilmedikçe, takip işlemlerinin hiçbiri durmaz⁷⁹.

İİK m. 170/a'da borçlunun ödeme emrine karşı şikâyeti düzenlenmiştir. Takip borçlusu, takip alacaklısının kambiyo senetlerine özgü takip yoluyla hareket hakkı olmadığını veya sunulan belgenin kambiyo senedi vasfı taşımadığını şikâyetine konu edebilir. Bu şikâyet ödeme emrinin tebliğinden itibaren beş gün içerisinde yapılabilecektir ve mahkeme normal şikâyetlerdeki inceleme usulüne göre dosyayı ele alacaktır⁸⁰.

Yine bu şikâyet de icra mahkemesince aksi yönde karar verilmediği takdirde başlı başına takibi durdurmaya yetmez⁸¹.

Usulüne uygun şekilde yapılan itiraz veya şikâyet üzerine icra mahkemesi yapacağı incelemesinde belgenin kambiyo senedi vasfında olmadığına veya alacaklının kambiyo senetlerine mahsus takip yoluna başvuru hakkı olmadığına resen karar vererek takibi iptal edebilir (İİK 170a /II).

Takip borçlusu tebliğ aldığı ödeme emrine karşı süresinde ve usulüne uygun şikâyette bulunmaz veya itiraz etmez ise takip kesinleşir. Ancak borçlunun ödeme süresi itiraz ve

⁷⁸ Kuru/Arslan/Yılmaz-Ders Kitabı, s. 232.

⁷⁹ Kuru/Arslan/Yılmaz-Ders Kitabı, s. 366, 367.

⁸⁰ Helvacı, Mehmet: Kambiyo Senetlerine Özgü Takip Yolları, (İÜHFİM, C. 71, S. 2, s. 165-192), 2013, s. 167; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 361; Ulukapı, s.144.

⁸¹ Kuru – İstinaf, s. 106; Pekcanitez, Hakan/Atalay, Oğuz/ Sungurtekin Özkan, Meral/Özekes, Muhammet, İcra ve İflâs Hukuku, Ankara 2013, s. 435.

şikâyet süreleri dolduktan sonra da devam edeceğinden, kambiyo senetlerine özgü icra takiplerinde ödeme süresi on gündür, cebri icra işlemlerine bu sürenin sonuna kadar başlanamaz⁸².

Alacaklının borçlu aleyhine icra takibi başlatmasının ardından, yukarıda anlattığımız usuller çerçevesinde takip kesinleşir ve kesinleşen takibe rağmen borçlu borcunu ödemekten kaçınırsa, takip devam eder.

Sonrasında alacaklının talebi ile hacze ilişkin işlemlere başlanabilir. Takip alacaklısı bu noktadan sonra talepte bulunursa, takibe konu edilen alacak miktarına karşılık gelecek değerde borçluya ait mal ve/veya hak icra dairesince el konularak haczedilir.

İcra takibinin kesinleşmesi sonrası, borçlu borcunu ödemesi de icra müdürlüğü resen harekete geçerek borçlunun mallarının haczine karar veremez. Haciz işlemine geçilebilmesi için alacaklının talepte bulunması şarttır⁸³.

Fakat nihayetinde haciz alacaklıya verilmiş bir haktır ve icra takibinde şartları oluştuktan sonra bu yola başvurup başvurmamak alacaklının insiyatifindedir. Bu hak, alacaklı vekili tarafından özel bir yetkiye gerek olmaksızın genel vekâletname yetkileri çerçevesinde kullanılabilir. Ancak haciz talebinden farklı olarak, haczin kaldırılması yönündeki talep hakkının kullanılabilmesi için vekilin özel olarak yetkilendirilmiş olması zorunludur. Bu yetki kuralı bakımından söz konusu haczin, geçici, kesin veya ihtiyati haciz olması arasında bir fark yoktur⁸⁴.

El konulan mallar yine takip alacaklısının talebi ile icra dairesince satılır. Yapılan satıştan elde edilen para, alacağına karşılık takip alacaklısına ödenir. Borçluya ait malların, onun hukuken tasarruf sahasından icra müdürünün beyanıyla çıkarılmasına haciz denilmektedir. Burada haciz müessesesi ile gerçekleştirilen, icra müdürlüğü eliyle, borçluya ait bir kısım mal ve/veya hakların borçlunun tasarruf alanından çıkarılması işlemidir⁸⁵.

⁸² Helvacı, s. 180; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin/Özekes, s. 436.

⁸³ Kuru - İstinaf, s. 155; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 110.

⁸⁴ Kavasoglu, Abdurrahman: Medeni Usul Hukukunda Davada Temsil, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2007, s. 233.

⁸⁵ Aslan, Kudret: Hacizde Sıra (Tertip) (AÜHFD, 2005, C. 54, S. 2.), s. 271; Ansay, Sabri Şakir: Hukuk İcra Usulleri, Ankara 1936, s. 158; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 147-148.

Haciz müessesesinin amacı alacaklının borçlunun malvarlığı ile alacak hakkı bakımından tatmininin sağlanmasıdır. Bu sebeple haciz yalnızca parasal değeri olan şeyler üzerinde gerçekleştirilebilir. Yapılan işlem ile güdülen amaç borçluya ait malların paraya dönüştürülmesidir.

Bu bağlamda, maddi değeri olan mal ve haklar haczin konusu kapsamında değerlendirilebilir. Parasal değeri olmayan şeylerin haczi, kanunun amacıyla bağdaşmadığından mümkün değildir. Örneğin; takip alacaklısına ait kişisel fotoğraf, mektup, diploma gibi eşyalar hacze konu edilemez⁸⁶.

İcra hukukunda haczedilemezlik kavramıyla karşılık bulan, borçlunun bir takım mal ve haklarının haczedilemeyeceği durumlar söz konusudur.

Borçlunun mal ve haklarının haczi kabil olması için bunların birtakım unsuları taşıyor olması gereklidir. Haczedilirliğin şartlarını aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz.

1- Mal ve hak ekonomik değere sahip olmalı, haciz sonrası yapılacak satış ile paraya çevrilebilir nitelik taşımalıdır.

2- Mal ve hak, takip borçlusunu dışında bir başka üçüncü kişiye değil, hukuken borçluya ait olmalıdır.

3- Mal ve hak haczi kanunla yasaklanmış olanlardan olmamalı, hukuken hacze engel bir durum bulunmamalıdır⁸⁷.

§ 2. HACZEDİLEMEZLİK

A. Genel Olarak

⁸⁶ Ansay s. 158; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 247; Üstündağ s. 208

⁸⁷ Yıldırım, Kamil: İcra Hukuku Ders Notları, İstanbul 2002, s. 84

Haciz yolu ile takip cüzi nitelik taşır. Borcunu tahsil için haciz yoluna başvuran alacaklı, alacağı boyutunda tatmin edilmeye çalışılacaktır. Bu doğrultuda yapılacak hacizler, alacaklının takip konusu yaptığı asıl alacak miktarı, bu alacağın faiz tutarı, takip için ödenen harç ücreti ve takip sırasında yapılan masrafların oluşturduğu toplamı tatmin etmeye yönelik olacak, fazlaya ilişkin kısmı kapsamayacaktır. Bir anlamıyla bu yönüyle, takip borçlusunun malvarlığının tamamı yapılacak haciz işlemi kapsamında değerlendirilemeyecektir⁸⁸.

Bunun dışında, borçlunun mal ve haklarının haczedilemezlik hâli, kanunun açık hükümleri gereği kimi durumda bütünüyle kimi durumlarda kısmen haciz dışı bırakılan borçlu malvarlığına ait bazı mal ve haklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumlarda, kanun gereği tamamı haciz dışı bırakılan malların haczi caiz değildir. Fakat haczi kısmen yasaklanan malvarlığı unsurlarının kısmen haczedilebilmesi mümkündür⁸⁹.

Borçlunun bir bölüm mal ve alacaklarının haczedilememesine ilişkin mevzuatımızda çeşitli maddeler yer aldığı gibi yabancı hukuk sistemlerinde de benzer düzenlemeler bulunmaktadır. Örneğin Alman Hukuk Muhakemeleri Usul Kanunu'nun 811, 850, 851 maddeleri, İsviçre İcra İflas Kanunu'nun 581, 592, 593. maddeleri bu yönde düzenlemeler içermektedir⁹⁰.

B. Haczedilemeyen Mal ve Haklar

Haczedilir olan malların maddi hukuk bağlamında başkalarına devredilebilir nitelikte olmaları gerekmektedir. Bir başka ifade ile maddi hukukta devri mümkün olmayan mal ve hakların haczi kabil değildir. Bu durumdaki haczedilemezlik maddi hukuktan kaynaklanmaktadır. Buna ilişkin haczedilemezlik örnekleri, aile yurdu ve eklentileri (TMK m. 391, I), şahsa bağlı intifa hakkı (TMK m. 806), kanundan doğan şuf'a hakkı (TMK m. 732), ölünceye kadar bakılma alacaklısının hakkı (TBK m. 619), oturma hakkı (TMK m. 823) olarak sıralanabilir. Buna karşılık tarafların kendi aralarında yaptıkları bir sözleşme ile bir malın devrine ilişkin yasak üzerinde anlaşmaları, hacze engel teşkil etmez. Teminat

⁸⁸ Korkusuz s. 230.

⁸⁹ Korkusuz s. 230; Kuru-İstinaf, s. 183.

⁹⁰ Uyar, Talih: Haczi Caiz Olmayan Mallar ve Haklar, Dr. A. Recai Seçkin'e Armağan, Ankara 1974, s. 551.

mektupları ise kıymetli evrak niteliğine sahip olmadığından ve hangi iş için verilmişse o iş için kullanılabileceğinden haczedilemezler⁹¹.

Kanun koyucu borçlunun kimi mal ve haklarının haczedilmeyeceğini kabul ederken, kamu düzenine ilişkin sosyal fikirlerle hareket etmiştir. Bilhassa borçlunun ve ailesinin bağımsızca yaşaması, ekonomik olarak ayakta kalabilmesi, bütünüyle başkalarına muhtaç duruma düşmemesi için bu sınırlamaları düzenlemiştir. Haczedilemezlik müessesesi hem genel haciz yoluyla takiplerde olduğu gibi cüzi icrayı hem de külli icra kapsamında yer alan iflâs yoluna ilişkin işlemlerde kendisini göstermektedir. Öyle ki mahkemenin iflâs kararı vermesi ile hakkında iflâs açılıp (m.165) müflis sıfatını alan borçlunun bütün malvarlığı değil, sadece malvarlığına dahil haczedilebilen mal ve haklar iflâs masasına girer (İİK m. 184). Bir başka deyişle, iflâs yoluyla takipte mahkemenin iflâs kararı vermesi sonucu hakkında iflâs açılıp, borçlunun müflis sıfatını alması sonrası, borçlunun bütün malvarlığı iflâs masasına girmez. İflâs masasına giren mal ve haklar, borçlunun haczedilebilen mal ve haklarıdır⁹².

İcra ve İflâs Kanunu'nun 184. maddesi bu durumu, "*İflâs açıldığı zamanda müflisin haczi kabil bütün malları hangi yerde bulunursa bulunsun bir masa teşkil eder ve alacakların ödenmesine tahsis olunur.*" ifadesiyle hükme bağlamıştır.

Bir mal veya hakkın haczedilmeyeceğine ilişkin kural ancak kanun ile koyulabilir. Tarafların bir mal veya hakka ilişkin aralarında anlaşarak, o mal veya hakkın haczedilmeyeceğine ilişkin karar almaları, hacze engel olamaz. Kanunun açıkça izin verdiği hâller bu kuralın kapsamında değerlendirilemez. Örneğin kaydı hayatla iratlar haciz olunmamak üzere tesis edilmişse haczedilemezler (İİK m. m.82/b.8). Çünkü kaydı hayatla iratların haciz edilemeyeceğini tarafların kararlaştırabilmelerine bizzat kanun açıkça izin vermiştir (TBK m. 610). Kaydı hayatla iratların haczedilmeyeceğine ilişkin tarafların anlaşabilmeleri imkânı kanundan kaynaklanmaktadır. TBK. m. 610 hükmü olmasa idi tarafların böyle bir imkânı da olmazdı⁹³.

⁹¹ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 269;

Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin/Özekes-Ders Kitabı, s. 203.

⁹² Muşul, Timuçin: İcra ve İflas Hukuku, Ankara 2013, s. 1318; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 114-115.

⁹³ Muşul, s. 601,602.

Bir mal veya hakkın haczedilmeyeceğine ilişkin kararı vermeye icra müdürü yetkilidir. Takip borçlusu veya alacaklısının haczedilemezliğe ilişkin beyanları icra müdürüne yol gösterici niteliktedir. Taraflar, icra müdürünün vereceği haczedilemezlik kararına karşı şikâyet yoluna başvurma hakkına sahiptir. Yargıtay'a göre icra memurunun ise haczedilemezlik konusuna ilişkin takdir yetkisi bulunmamaktadır. Yargıtay mesken hacizlerine ilişkin bir kararında bu görüşünü açıklamıştır. Yargıtay mesken hacizlerinde öncelikle haciz işleminin yapılmasını, bunun ardından, takip borçlusunun gerekli gördüğü durumda yapacağı şikâyet üzerine icra mahkemesinin bu konuda karar vermesi şartını aramaktadır⁹⁴.

Yargıtay daha yakın tarihli başka kararlarında ise icra memurunun haczedilemezlik konusunda takdir yetkisinin genel olarak bulunmadığını yönünde görüşünü açıklamıştır⁹⁵.

İcra memuru, haczedilebilir olması veya olmamasına bakmaksızın, takip borçlunun, alacaklının alacağına yetecek miktarda tüm mal ve haklarını haczedebilecektir. Ancak takip borçlusunun şikâyet yolu ile icra mahkemesine başvurarak haczedilemezlik itirazını öne sürer ise haczedilen mal veya hakkın haciz kabil olup olmadığına dair karar icra mahkemesi hükmedecektir⁹⁶.

Tamamen haczedilmez nitelikte olan bir malın, haczedilmesi durumunda, yapılan haciz İİK.m.82'ye aykırı gerçekleşecektir. Bu sebeple yapılacak şikâyetin dayanağı kanuna aykırılık olacaktır (m. 16/1). Takip borçlusu, icra müdürlüğünün bağlı bulunduğu icra mahkemesine haczedilemezlik şikâyetinde bulunabilir (m. 79/2). Yapılacak şikâyet takip alacaklısının dileğine göre sözlü veya yazılı şekilde gerçekleştirilebilir (m. 18/2). Şikâyet hakkı, yapılan haczin öğrenildiği tarihten itibaren yedi gün içinde kullanılmalıdır (m. 16/1).

Şikâyetin konusu ise icra müdürlüğünün bir icra takip işlemi olarak yapmış olduğu haczin kanuna aykırılığı olacaktır. Hacze karşı şikâyetin tamamen haczedilemez nitelikte olan bir mal haciz edildiği takdirde, yine süreye tâbi olup olmayacağını belirlemek için, ortaya çıkan her somut olayın unsurları incelenerek hükme varılmalıdır. Yapılan haczin, borçlunun çıkarları ile birlikte kamusal düzeni, kamu vicdanını, genel ahlâk kurallarını da yakından ilgilendirip ilgilendirmediği, özetle kamu menfaatlerini zarara uğratıp uğratmadığı

⁹⁴ 12. HD. 26.3.1976, 1434/3357 (YKD 1976/10, s.1462); 12. HD. 29.9.1988, 13188/10644.

⁹⁵ 12. HD. 27.11.2000, 18168/18462.

⁹⁶ Altay, Sümer: İcra Hukukunun Temel Kavramları, İstanbul 2011, s. 96.

hususunu değerlendirilmediir. İİK m. 82'ye aykırı olarak yapılan haciz, yalnızca takip borçlusunun menfaatleriyle çelişiyor ise şikâyetin süreli olması gerektiği söylenebilir. Nitekim Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan “İcra ve İflâs Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı” başlığını taşıyan tasarı metninde İİK. m. 16/2 hükmü, “Bir hakkın yerine getirilmemesinden veya sebepsiz sürüncemede bırakılmasından yahut işlemin kamu düzenine aykırı olmasından dolayı her zaman şikâyet olunabilir.” şeklinde değişikliğe uğratılmış idi. Ancak, bu değişiklik 17.07.2003 tarih ve 4949 sayılı “İcra ve İflâs Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” metnine her nedense aksettirilmemiştir⁹⁷.

Haczedilmeyen mal ve hakların bir bölümü tamamen haczedilmez niteliğe sahiptir. Bunun yanında bir kısım mal ve haklar ise kısmen haczedilmez niteliktedir. Tamamen veya kısmen haczedilmeyen mal ve haklara ilişkin kanunî düzenlemeler (İİK m. 82-83a), İcra ve İflâs Kanunu'nun 82 ve 83. maddeleri tamamen ve kısmen haczedilmeyen mal ve haklara ilişkin düzenlemeler içerir. Bu madde hükümleri hem ilâmlı hem de ilâmsız takipler açısından geçerli olmaktadır. Yapılmak istenen haczin türü (kesin, geçici, ilâve, tamamlayıcı veya ihtiyati haciz olması) haczedilmezlik bakımından önem teşkil etmez⁹⁸.

I. İcra ve İflâs Kanunu Kapsamında Haczedilmeyen Mal ve Haklar

Aşağıda detaylarına dair açıklamalarımıza da yer vereceğimiz, İcra ve İflâs Kanunu kapsamında tamamı haczedilemeyen mal ve hakların tahdidi olarak 82. maddede sıralanmıştır.

İlgili kanun maddesinde tamamı bakımında haciz yasağı söz konusu olan 13 adet mal ve hak sayılmıştır. Bu madde altında yer alan hâller bakımından haczedilmezlik uygulamasını açıklamak adına, en bilindik ve sık rastlanılan örnek olan “meskeniyet sebebiyle haczedilmezlik” durumunu aşağıda kısaca inceleyelim.

İcra ve İflâs Kanunu'nun 82/12 maddesine göre borçlunun hâline münasip evi haczedilemeyen mal ve haklardandır.

⁹⁷ Muşul, s. 584, 585.

⁹⁸ Muşul, s. 581.

İcra ve İflâs Kanunu'nda yer alan “ev” kavramı ile ifade edilen, yöresel geleneklere, örf ve adete göre konut olarak kullanılmaya uygun yerler kastedilir. Apartman dairesi, müstakil ev, bağımsız bir bölüm veya bir apartmandaki paylı mülkiyet hakkına dayalı müşterek mülkiyet payı ya da el birliği mülkiyeti payı, m. 82/12 anlamında mesken sayılırlar. Fakat boş arsa m. 82/12 anlamında mesken olarak kabul edilemez⁹⁹.

Kanunda yer alan ifadeye göre takip borçlusuna ait yukarıdaki örneklerden birinin haczedilemezlik müessesesi içinde değerlendirilebilmesi için borçlunun hâline münasip olması gereklidir.

Hâline münasip ev; borçlunun sosyal ve ekonomik durumu ölçüğünde, kendisinin ve ailesinin gereksinimlerini karşılayacak asgari koşulları sağlamaya elverişli bir mesken anlamına gelir¹⁰⁰.

Borçlunun ve ailesinin ihtiyaçları ve sosyal düzeyi dikkate alınarak, söz konusu meskenin borçlunun hâline uygun evi olup olmadığı karşılaştırılır¹⁰¹.

Meskeniyet itirazına ilişkin şikâyet, takibin gerçekleştiği icra müdürlüğünün bağlı bulunduğu icra mahkemesine yapılacaktır. Mesken haczi talimat yazılan icra müdürlüğü tarafından yapılmış ise, şikâyet talimat yazılan icra müdürlüğünün bulunduğu icra mahkemesine yapılır¹⁰².

II. Vergi Hukukunda Haczedilemeyen Mallar

⁹⁹ Balkan, Yavuz: Haczedilemezlik ve Benzer Müesseseler, Ankara 2009; Pehlivanlı, M. Gündüz: Açıklamalı İcra ve İflas Kanunu, Ankara 1998, s. 646.

¹⁰⁰ Üstündağ, Saim: İcra Hukukunun Esasları, İstanbul 2004, s. 184.

¹⁰¹ Deyneki, Adnan/Oskay, Mustafa/Koçak, Coşkun/Doğan, Ayhan: İİK. Şerhi, Ankara, 2007, s. 2344.

¹⁰² Karslı, Abdurrahim: İcra ve İflas Hukuku Pratik Çalışmaları, İstanbul 2002, s. 108-109.

Devletin kamu gücüne dayanarak ve kamu hizmetlerinin karşılanması amacıyla koyduğu, vatandaşın devlete karşı mali yükümlülüklerini ifade eden alacak türü "kamu alacağı" kavramıyla ifade olunur¹⁰³.

6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun kamu alacaklarının tahsiline ilişkin usulleri düzenlenmektedir. İcra ve İflâs Kanunu'ndan farklı olarak, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun kamu lehine düzenlemeler içermekte, kamu alacakları söz konusu olduğunda takip ve tahsil usulleri bakımından idareye birtakım öncelikli haklar sunmaktadır¹⁰⁴.

AATUHK'nın kamu alacağına ilişkin tarifine bakıldığında, kamu idarelerinin haksız fiil, sözleşme ve haksız iktisabından doğan alacakları, vergi cezaları, cezaların ferileri, diğer vergi, resim ve harçlar bu idarelerin kamu alacağı olarak ifade edilmiştir¹⁰⁵.

Aynı kanununun 1. maddesinin tam metni şu şekildedir;

“Devlete, vilayet hususi idarelerine ve belediyelere ait vergi, resim, harç, ceza tahkik ve takiplerine ait muhakeme masrafı, vergi cezası, para cezası gibi asli, gecikme zammı, faiz gibi fer'i amme alacakları ve aynı idarelerin akitten, haksız fiil ve haksız iktisaptan doğanlar dışında kalan ve amme hizmetleri tatbikatından mütevellit olan diğer alacakları ile; bunların takip masrafları hakkında bu kanun hükümleri tatbik olunur.”

Bu kanunda öngörülen usul ve esaslar kamu alacaklarının nasıl tahsil edileceğini belirtmektedir. İcra ve İflâs Kanunu hükümleri ancak 6183 Sayılı Kanunu'nun açıkça gönderme yaptığı hâllerde kamu alacaklarının tahsiline ilişkin iş ve işlemlerde uygulanabilecektir. 6183 Sayılı Kanunu'nun herhangi bir maddesi ile açık gönderme olmayan durumlarda kamu alacağının tahsiline dair İcra ve İflâs Kanunu hükümlerinin uygulanması mümkün değildir¹⁰⁶.

¹⁰³ Taşdelen, Aziz: Genel İcra Hukuku ile Karşılaştırmalı Kamu İcra Hukukunda Hacizde İstihkak İddiaları ve Davaları, AÜHFD, 2004, C:53, S: 1, s.1.

¹⁰⁴ Kiraz, Taylan Özgür: İflas Dışı Adi Konkordatoda Kamu Alacaklarının Tabi Olduğu İşlem, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:5, S: 1-2, s. 49.

¹⁰⁵ Kiraz, s. 51.

¹⁰⁶ Kumrulu, G. Ahmet: Vergi İcra Hukukuna Kavramsal Bir Yaklaşım, Prof. Dr. Akif ERĞİNAY'a 65. Yaş. Armağanı, Ankara 1981., s. 654.

Vergi hukuku mevzuatı kapsamında tamamı haczedilemeyen mal ve hakların, neler olduğu AATUHK'nın 70. maddesi ile sıralanmıştır.

Kanun bu madde kapsamındaki mal ve hakları sınırlı şekilde sıralamıştır. Bu bakımdan madde hükmüne dayanarak yorum yoluyla genişletme yapılamaz.

III. Diğer Bazı Kanunlarda Haczedilemezlik Hâlleri

1) "5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu" kapsamında her çeşit aylık ve diğer yardımlar

2) "5383 Sayılı Belediye Kanunu" nun Ön Gördüğü Haczedilemezlik Hâlleri

3) "5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu" nda Yer Alan Haczedilemezlik Hâlleri

4) "5737 Sayılı Vakıflar Kanunu" nda Yer Alan Haczedilemezlik Hâlleri

5) "3100 sayılı Katma Değer Vergisi Mükelleflerinin Ödeme Kaydedici Cihazları Kullanmaları Hakkındaki Kanun" un 9 uncu maddesinin 3 üncü fıkrasına göre; "Kullanılan ödeme kaydedici cihazlar, ilgilinin Gelir veya Kurumlar Vergisi mükellefiyeti sona ermedikçe haczedilemez"

6) "5102 Sayılı Yüksek Öğrenim Öğrencilerine Burs Kredi Verilmesine İlişkin Kanun" un 4. maddesinin 2. fıkrasına göre; "Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumunca verilen burs-kredi ve nakdî yardımlar haczedilemez."

7) "1581 Sayılı Tarım ve Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanununun" 13 üncü maddesine göre "Ortakların kredilerine mesnet olarak gösterdikleri ürünleri, hayvanları ve üretimleri ile ilgili her türlü makine ve araçları üzerinde ortağı buldukları kooperatiflerin mutlak rehin hakları vardır. Bunlar, borçlu ortaklara yediemin sıfatıyla teslim edilmiş sayılırlar ve üçüncü şahıslar tarafından hiçbir suretle haciz olunamazlar."

8) "657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu" nun 203. maddesine göre, "aile yardımı ödenekleri" ve 208. maddesine göre "ölüm yardımı ödenekleri" haczedilemezler.

9) "1164 Sayılı Arsa Üretimi ve Değerlendirilmesi Hakkında Kanun"un 11. maddesine göre Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü, sattığı veya devrettiği arsa ve arazinin amacına uygun kullanılması için tapu kayıtlarına haczedilmezlik şerhi koymaya yetkili kılınmıştır. Bu şerhi içeren taşınmazlar haczedilemeyen mallar çerçevesinde değerlendirilecektir.

10) "4081 Sayılı Çiftçi Mallarının Korunması Hakkındaki Kanun"un 22. maddesi hükmüne göre; "Korunma sandığının mevcudu Devlet malı hükmündedir. Korunma gelirleri ve korunma sandığındaki paraya haciz konamaz."

11) "775 Sayılı Gecekondu Kanunu"nun 34. maddesine göre; "Bu Kanun hükümlerine göre belediyelerce tahsis olunan arsalar, yapılar ve bu arsalar üzerinde yapılan bina ile meydana gelen taşınmaz mallar, tahsis tarihinden itibaren 10 yıl süre içinde: ... haczedilemez ve işgal olunamaz."

12) "2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu"nun 29. maddesine göre; "Bu Kanun gereğince korunmaya ve yardıma ihtiyacı olan aile ve kişilere yapılacak ödemeler ve sağlanacak yardımlar başkasına devir, temlik ve haciz edilemez."

13) "6361 Sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu"nun 29. maddesinin 2. fıkrasına göre; "Kiralayan aleyhine icra yoluyla takip yapılması hâlinde finansal kiralama konusu mallar sözleşme süresi içinde haczedilemez."

14) "2886 Sayılı Devlet İhale Kanunu"nun 26. maddesine göre; "Her ne suretle olursa olsun idarece alınan teminatlar haczedilemez ve üzerine ihtiyati tedbir konulamaz"

15) "2821 Sayılı Sendikalar Kanunu"nun 64. maddesine göre; "Sendika ve konfederasyonların kütüphane ve spor tesisleri ile mesleki eğitimleri ve toplantıları için lüzumlu taşınır ve taşınmaz malları, bu mallarla ilgili alacaklar hariç haciz edilemez."

16) "1005 Sayılı İstiklal Madalyası Verilmiş Bulunanlara Vatani Hizmet Tertibinden Şeref Aylığı Bağlanması Hakkında Kanun"un 1. maddesinin son fıkrası hükmüne göre; " Vatani hizmet tertibinden bağlanan aylıklar hiçbir suretle haczedilemez."

1. 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nda Haczedilemezlik

5510 Sayılı Kanun öncesi dönemde sosyal sigortalar mevzuatı kapsamında haczi kabil olmayan veya kısmen haczedilebilir olan mal ve haklar çeşitli kanunlarda düzenlenmişti. Ancak kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte sosyal güvenlik haklarına ilişkin pek çok kural gibi haczedilemezlik hususuna ilişkin hükümlerin de büyük kısmı tek çatı altında toplanmıştır.

Eski dönemde, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 121. maddesinin birinci fıkrasında, *"Bu kanun gereğince bağlanacak gelir veya aylıklar ve sağlanacak yardımların, nafaka borçları dışında, haciz veya başkasına devir ve temlik edilemeyeceği"*,

1479 sayılı Bağ-Kur Kanununun 67. maddesinin birinci fıkrasında ise, *"Bu kanun gereğince bağlanacak aylıklar, nafaka borçları dışında haciz veya başkasına devir veya temlik edilemeyeceği"* ifade edilmiştir.

5510 Sayılı Kanun'unun yürürlüğüne kadarki dönemde Yargıtay verdiği kararlarda, yukarıda yer alan hükümlere bağlı hareket ederek SSK ve Bağ-Kur tarafından verilen aylıkların haczedilmeyeceğine hükmederken, nafaka borçlarına ilişkin alacak hakları bu kuralın dışında bırakılmıştır¹⁰⁷.

5510 Sayılı Kanun kapsamında konuyu ele aldığımız takdirde, memur, işçi veya bağımsız çalışan emeklisi kişiler arasında hiçbir ayırım yapılmaksızın, emeklilerin bütünü için hüküm ifade edecek ortak bir düzenlemenin yapıldığı görülmektedir. Kanun emekli maaşlarının tamamının haczedilmez olduğunu hükme bağlamış, kısmen de olsa haczedilmelerine olanak tanınmamıştır¹⁰⁸.

Madde hükmü doğrultusunda Sosyal Güvenlik Kurumu'nun 88. madde gereğince takip ve tahsili gereken alacakları ve nafaka borçları haciz yasağı kapsamında

¹⁰⁷ Tombaloğlu, Mustafa Lütfi: 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Açısından Haczedilemezlik ve İcra İflas Kanunu 173/3 ve 4 ile 68/a-Son Maddelerine İlişkin Değerlendirme, Bankacılar Dergisi, S. 67, 2008, s. 111.

¹⁰⁸ Topuz, Gökçen: 5510 Sayılı Kanunda Öngörülen Emekli Aylığının Haczedilemezliği Kuralı ve Bu Kuralın Anayasaya Uygunluğu Üzerine Düşünceler, (AÜHFD 65 (4) 2016, 3017-3052), s. 3025.

değerlendirilmemiştir. Bunun dışında da borçlunun emekli maaşına haciz konulabilmesinin bir başka yolu, borçlunun haciz işlemini kendi rızası ile kabul etmesi hâlidir.

88. maddeye yapılan gönderme ile haczi mümkün kılınan borçlar ise sosyal sigorta primi borçlarıdır.

Emekli maaşlarına dair haczedilemezlik kuralı kamu düzenine ilişkindir. Bu sebeple emekli maaşının kurala aykırı olarak haczedilmesi sonucu, borçluya tanınacak olan şikâyet kanun yoluna başvurma hakkı süresiz olmalıdır¹⁰⁹.

2. Belediye Kanunu'ndan Kaynaklı Haczedilemezlik Hâlleri

Belediye Kanunu'ndan kaynaklı haczedilemezlik hâllerine değinmeden önce "kamu malı" kavramına ilişkin tanımlama yapmak faydalı olacaktır. Zira belediye mallarına ilişkin kanundan kaynaklı haciz yasaklarının bulunmasının sebebi, bunları kamu malı niteliğinden olmasıdır.

Mal kavramı Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlüğü'nde; *“Bir kimsenin, bir tüzel kişiyi mülkiyeti altında bulunan, taşınır veya taşınmaz varlıkların bütünü”* olarak tanımlanmaktadır¹¹⁰.

İdare de üstlendiği kamu hizmetlerini yerine getirme görevini üstlenmiştir. Bunun için çeşitli personele, taşınır ve taşınmaz mallara ihtiyaç duymaktadır. İdarenin bu çerçevede sahip olduğu mallar, onun malvarlığını oluşturur. Geniş anlamda konuyu ele aldığımızda ise kamu idaresine ait olan mallar "kamu malı" kavramı ile ifade edilecektir¹¹¹.

"Kamu malı" kavramına ilişkin açıklamanın ardından belediye mallarının haczedilemezliğine dönecek olursak, genel itibariyle;

İdarî yapı içerisinde yer alan, devlet tüzel kişiliğinin sahibi olduğu gerek kamusal gerekse özel mallar doğrudan İcra ve İflas Kanunu'nun 82/1 maddesine dayanarak haczedilemezlik kuralı çerçevesinde değerlendirilmektedirler. Bu mallar

¹⁰⁹ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin/Özeker, s.135; Akkaya, Tolga: İcra Memurunun Haczedilemezlik Kurallarını Kendiliğinden Dikkate Alıp Alamayacağı Sorunu, (DEÜHFD C.11, Özel S. 2009), s. 858.

¹¹⁰ (<http://tdk.org.tr>).

¹¹¹ Gözler, Kemal: İdare Hukuku, Bursa 2009, s. 819; Oğuzman, Kemal/Seliçi, Özer/Oktay-Özdemir, Saibe: Eşya Hukuku, İstanbul 2011, s. 12.

haczedilemezlikleri için ayrıca bir özel kanuna ihtiyaç yoktur. Fakat doğrudan devlet tüzel kişiliğine ait olanlar dışında kalan kamu malları haklarında özel bir düzenleme bulunmadıkça haczedilebileceklerdir. Bu çerçevedeki kamu mallarının haczedilememesi için özel bir hüküm bulunması şarttır¹¹².

3. 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nda Yer Alan Haczedilmezlik Hâlleri

Doğrudan devlet tüzel kişiliğine ait olanlar dışındaki kamu mallarının haczedilememesi için özel bir düzenlemenin varlığının şart olduğuna yukarıda değinmiştik. Bu duruma ilişkin bir başka örnek de İl Özel İdaresi Kanunu'nun 7. maddesinden dayanak alan il özel idaresinin proje karşılığı borçlanma yoluyla elde ettiği gelirler, vergi, resim ve harçlar, şartlı bağışlar ve kamu hizmetlerinde fiilen kullandığı mallara ilişkin haciz yasağıdır. Bu özel kanun hükmü yürürlükte olmasaydı il özel idaresine ait yukarıda sayılı mal ve haklar yalnızca İİK m. 82/1 hükmüne dayanarak haczedilmezlik korumasında olamayacaktı.

C. Kısmen Haczedilebilen Mallar

İcra hukuku mevzuatı kapsamında, yukarıda verdiğimiz örnekler de görüldüğü gibi, tamamı haciz yasağı kapsamında olan mal ve haklar dışında, haczi mümkün olan ancak haczin tamamı üzerine uygulanmasına karşı engeller bulunan mal ve haklar vardır. Bu mal ve haklar haczedilebilmek ile birlikte, uygulanacak haciz kanunun ön gördüğü kısıtlama oranlarında tesis edilebilecektir. Bu şekilde kısmen haczedilebilen mallar kavramıyla karşılık bulan şeyler İİK m. 83 ile düzenlenmiştir¹¹³.

Bu madde kapsamında kanunun öngördüğü kısıtlamalara uyulmak kaydıyla haczi kabul olan maaş, ücret, intifa hakkı ve hasıtalı, emekli maaşı ve ilama dayanmayan nafakaların haczinin ne şekilde gerçekleşeceğine dair kısa açıklamalara yer vereceğiz.

¹¹² Akyılmaz, Bahtiyar/Sezginer, Murat/Kaya, Cemil.: Türk İdare Hukuku, Ankara 2012, s. 582.

¹¹³ İİK m. 83: "Maaşlar, tahsisat ve her nevi ücretler, intifa hakları ve hasılatı, ilama müstenit olmayan nafakalar, tekaüt maaşları, sigortalar veya tekaüt sandıkları tarafından tahsis edilen iratlar, borçlu ve ailesinin geçinmeleri için icra memurunca lüzumlu olarak takdir edilen miktar tenzil edildikten sonra haczolunabilir.

Ancak haczolunacak miktar bunların dörtte birinden az olamaz. Birden fazla haciz var ise sıraya konur. Sırada önde olan haczin kesintisi bitmedikçe sonraki haciz için kesintiye geçilemez."

I. Maaş Haczi

Ücret maaş her ne kadar fiili olarak, bir kişinin üçüncü bir kişideki alacağı olarak görülse de, hukuk sistemlerinin pek çoğunda, üçüncü kişilerdeki diğer alacakların haczine göre farklı usullere tabi kılınmıştır¹¹⁴.

Takip borçlusunun, dosyanın işlemde bulunduğu dönemde almakta olduğu bir maaş var ise, bu maaşın bir kısmı ayrı tutulmak şartıyla haciz gerçekleştirilebilir. Haciz kapsamı dışında bırakılacak olan miktar, borçlu ve ailesi için hayatlarını idame ettirebilecekleri oranda tutulacaktır. Bu miktara dahil olmayan tutar ise takip alacaklısı lehine haczedilebilecektir¹¹⁵.

Borçlu tarafından açıkça rıza gösterilmesi hâli dışında, uygulanacak haczi maaşın %25'ini geçemeyecektir.

Maaş üzerinde bulunan hacizlerin sayısı iki veya daha fazla ise, mevcut hacizler için sıra oluşturulacaktır. Yapılan sıra doğrultusunda ilk sırada olan haciz alacaklısının maaş üzerinden yapacağı kesinti sonlanmadıkça ardından gelen haciz uygulanmaya başlayamayacaktır¹¹⁶.

Maaş haczi sırasında yukarıda ifade edilen %25'lik oran hesap edilirken borçlunun maaşının yanında aldığı diğer ek ödemelerin tamamı da maaş kapsamında değerlendirilerek kesinti belirlenecektir¹¹⁷.

II. Ücret

Öncelikle kanunun hükmünde yer alan "*Ücret*" ifadesi geniş olarak yorumlanmalıdır. Zihinsel ya da beden gücüne dayalı çalışma karşılığı kazanılan her türlü kazanç ile ticari faaliyet, sanatsal bir üretim ya da sahip olunan meslek üzerinden edinilen ücretler bu kapsamda değerlendirilir. Ayrıca İsviçre hukuku ile benzerlik gösterecek şekilde süreklilik

¹¹⁴ Özbek, M. Serdar: Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda İlâmlı İcranın Etkinliği, Ankara 2018, s. 551.

¹¹⁵ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 278; Kuru – İstinaf, s. 187; Kuru, Baki: Haczi Caiz Olmayan Şeyler, AÜHFD, 1962, C: 19, S: 1-4, s. 303; Yavaş, Murat: Maaş ve Ücret Haczi, (TBB Dergisi, S. 84, s. 93 -120), 2009, s. 93.

¹¹⁶ Korkusuz, s. 230.

¹¹⁷ Uyar, Talih: Haczedilmesi Kısmen Caiz Olan Şeyler, (İBD 2006/Ocak), s. 41.

arz etmeyecek şekilde bir işin yerine getirilmesine karşılık alınan ücret, vekillik ücreti, sözleşmeye dayalı alınan paralar, ücret kavramı kapsamında değerlendirilebilecektir¹¹⁸.

III. Emekli Maaşları

Emekli maaşı kavramı ile 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu kapsamında emekli olup kendilerine emekli maaşı bağlanan kişilerin bu emeklilik gelirleri anlaşılmalıdır¹¹⁹.

Eski dönemde 1479 Sayılı Eski Bağ-Kur veya 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu kapsamında, 5510 Sayılı Kanun'un yürürlüğünden itibaren de onun kapsamında kendilerine emekli maaşı bağlananların bu maaşları haczedilemez. Ancak nafaka alacağına ilişkin yapılan takipler bu kural kapsamında değerlendirilmez¹²⁰.

Bunun dışında; kolluk kuvvetlerinden veyahut Türk Silahlı Kuvvetlerinden malûliyet sebebiyle emekli olarak ayrılmış kişilerin, emeklilik aylıkları da haczedilemez. Yine nafaka alacağına ilişkin yapılan takipler bu kural kapsamında değerlendirilmeyecektir¹²¹.

IV. İntifa Hakkı ve Hasılatı

Madde metni, "*intifa hakkı ve hâsılatının kısmen haczedilebileceğini*" ifade etmektedir. Bu sebeple doğrudan intifa hakkı veya hakka dayalı elde edilen gelir kısmi olarak haczedilebilir¹²².

İntifa hakkına ilişkin haciz sırasında, intifa hakkı sebebiyle takip borçlusuna yapılan ödemelerin kesilmesi için, kuru mülkiyet sahibine dosya kapsamında işlenen haciz icra müdürlüğüne bildirir. Yapılan bildirim koruma tedbiri şeklinde değerlendirilmelidir. Bildirim sonucunda alacak hakkının alacaklıya verilmesi sağlanacaktır. Kira, hasılat, gelir gibi borçlunun intifa hakkını oluşturan çeşitli ödemeler alacaklıya yapılacaktır. Fakat sonuçta intifa hakkı alacaklıya geçmemekte, borçluda kalmaktadır¹²³.

¹¹⁸ Uyar, İzmir Barosu Dergisi, 2006/Ocak, s. 41.

¹¹⁹ Kuru-El Kitabı, s. 522.

¹²⁰ Özüğür, Ali. İhsan: Nafaka Hukuku, Ankara 2004, s. 798.

¹²¹ Uyar-İBD 2006/Ocak, s. 43.

¹²² Uyar-İBD 2006/Ocak, s. 41.

¹²³ Uyar-İBD 2006/Ocak, s. 41.

V. İlâma Dayanmayan Nafakalar

Takip borçlusunun bir ilâmı dayanak göstermek kaydıyla almakta olduğu nafaka ödemeler hiçbir süratle haczedilemezler. Ancak borçlunun herhangi bir ilâma dayalı olmaksızın almakta olduğu nafakalar ise kısmen de hacze konu olabilirler. Bir nafaka hakkı ilâma dayanıyor ise, o ilâm mahkeme tarafından nafaka alacaklısının hayatını idame ettirmesi için gerekli şartları sağlamasını temin etmek tespit edilen miktar doğrultusunda oluşturulmuştur. Bu şekilde mahkeme tarafından hükmedilen miktarın, eksiksiz olarak nafaka alacaklısının eline geçmesi önemlidir¹²⁴. Burada, ilâma dayalı olmayan nafaka kavramı ile, bir sözleşmeye bağlı olarak takip borçlusuna ödenmekte olan nafakalar ifade edilmek istenmiştir. 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 607. Maddesinde yer alan ömür boyu gelir sözleşmeleri bu duruma örnek olarak gösterilebilir¹²⁵.

§ 3 HACZİN KONUSU

A. Genel Olarak

Haczin konusunu genel olarak, borçlunun taşınır, taşınmaz malları ve üçüncü kişilerdeki alacakları oluşturur. Buradan hareketle mal ve alacak kavramları üzerinde durmak gerekir.

Sözlük karşılığı, "*Bir kimsenin, bir tüzel kişinin mülkiyeti altında bulunan, taşınır veya taşınmaz varlıkların bütünü*"¹²⁶ olan mal kavramı, hukukta, sahibi olan kimsenin başkalarına devredebileceği, değeri para ile ölçülebilen varlıkların bütününe verilen addır¹²⁷.

Kişinin parayla ölçülmesi mümkün olan ve hukukî anlamda bir bütünlük oluşturan hak ve borçlarının tümü "malvarlığı" kavramı ile ifade edilmektedir¹²⁸.

¹²⁴ Uyar-İBD 2006/Ocak, s. 44.

¹²⁵ Uyar-İBD 2006/Ocak, s. 44.

¹²⁶ (<http://tdk.org.tr>).

¹²⁷ Gözler, Hukukun Temel Kavramları, s. 158.

¹²⁸ Akipek, Jale G./Akıntürk, Turgut: Türk Medeni Hukuku, C. 1, Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, İstanbul 2004, s. 28; Eren, Fikret: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2012, s. 521; Keyman, Selahattin: Hukuka Giriş, Ankara 2012, s. 152-153; Ünal, Mehmet/Başpınar, Veysel: Şekli Eşya Hukuku, Ankara 2016, s. 59; Zevklier, Aydın: Medeni Hukuk, Ankara, 1992, s. 101.

Malvarlığı üzerinde hak tesis edilebilir niteliğe sahiptir. Bu değer üzerindeki hak hukuken korunur. Kişinin, malvarlığının aktif ve pasif (kişinin borçları) bölümlerine dahil olan, para ile ölçülebilen bütün hakları malvarlığı hakkı olarak tanımlanır¹²⁹.

B. Borçlunun Taşınır Mallarının Haczi

Taşınır malların haczi, taşınmaz malların haczinden ayrı olarak; haciz işlemi genellikle menkulün başına gidilerek icra memurunca kıymet takdiri yapılması ve menkul malın muhafaza altına alınmasıyla başlar. Çünkü taşınır malların, taşınmaz mallar gibi varlığının ve hukuki mevcudiyetinin kanıtı olarak öne sürülebilecek özel bir sicilleri (tapu sicili vs.) yoktur. İİK.m.85 hükmü gereğince taşınır ve taşınmaz malların haczi birlikte düzenlenmiştir.

Taşınır mallar haczedilirken; asıl alacak ve faiz miktarları ile birlikte takip masrafları da karşılanacak şekilde yapılmalıdır. Faiz malların satışı yapılması öngörülen tarih esas alınarak hesaplanacaktır. Bir başka anlam karmaşası yaratan konu ise, menkul malların hangi sıra ile haczedileceğidir. Bu konuda İcra ve İflâs Kanunu'nda belirli bir düzenleme bulunmamaktadır.

Önce, borçlunun kendine ait olduğu kesin yani üzerlerinde bir çekişme olmayan malları haczedilmelidir. Borçlunun başkasına ait olduğunu bildirmediği (İİK. mad. 96) yahut istihkak iddiasına mahal vermeyecek ya da verme ihtimali olmayan malları birinci sırada haczedilmelidirler. Eğer borçlunun salt kendine ait malları dosya borcunu karşılıyorsa, diğer mallarının haczedilmesi hakkaniyete aykırı olacaktır.

Taşınır malların haczi sırasında ilk olarak daha değerli olan, muhafazası ve satışı kolay olan, haczedildiğinde borçlunun daha az mağdur olacağı mallar tercih edilmelidir. Hacze, öncelikle borçlunun talep ettiği ve rızasının olduğu mallardan başlanması doğrudur. Bu şekilde, borçlunun ya da üçüncü kişilerin istihkak davası (İİK. mad. 97) açmak suretiyle, takibi aksatma ihtimallerinin önüne geçilmiş olur.

Taşınır ve taşınmaz malların haczi ile ilgili olarak, borçlunun borcunu karşılayacak taşınır ve taşınmaz malların mevcudiyeti hâlinde; önce hangi tür malların haczedileceği bir

¹²⁹ Eren-Borçlar Hukuku, s. 544; Özbek, s. 333; Öztan, Bilge: Medeni Hukuk'un Temel Kavramları, Ankara 2011, s. 65; Ünal/Başpınar, s. 59.

başka irdelenmesi gereken mevzudur. Bu durum önce taşınırların haczedilmesi şeklinde bir görüş ile de yahut aralarında bir fark olmadığından herhangi bir sıra fark etmeksizin birlikte haciz işlemi yapılması şekilde değerlendirilebilir.

C. Borçlunun Taşınmaz Mallarının Haczi

Taşınmaz malların haczine ilişkin kanunî düzenlemeler, İcra ve İflâs Kanunu'nun 85, 87, 91, 92, 93 ve 95. maddelerinde yapılmıştır.

Taşınmaz malların haczi menkul mallarda olduğu gibi asıl alacak ile faizlerini ve takip masraflarını karşılayacak düzeyde yapılır. Yani burada da üst sınır, anapara, faiz ve masrafları karşılamaktır. Borçlunun taşınmaz haciz işleminden sonra ve fakat satış aşamasından evvel, borçlu, borcun ifasına yetecek vadesi gelmiş garanti alacak veya taşınır mal gösterirse, taşınmazda bulunan haczin devamı şartıyla, belirtilen taşınır mal veya alacak haczedilir. Bu şekilde İİK. mad. 92'nin aksine olarak, icra dairesi «taşınmazın idare ve işletilmesine ve sağladığı gelirlere» karışmayarak, taşınmazı borçlunun idaresine bırakır (İİK. m. 85/III, IV). Taşınmaz malların haczi, menkul hacizlerine göre daha sağlam bir düzleme dayandığından, yani taşınmazın bulunduğu yerdeki devlet otoritesi olan tapu müdürlükleri de haciz işleminin içerisinde olduğundan; haciz işlemi daha sağlıklı şekilde ilerler.

İcra memuru, alacaklı tarafından yapılan haciz talebini tam anlamıyla yerine getirmek durumundadır. Malın haczinin mümkün olmadığı, borçlunun tüm maaşının ya da bir bölümünün haciz edilemeyeceği tarzında gerekçelerle, alacaklının haciz talebini uygulamaktan kaçınmaz. Haczi istenen malın, üçüncü bir kişiye ait olma durumu var ise, burada istihkak durumu ortaya çıkar ve bu tarafların birbirlerine karşı iddia edebilecekleri bir durumdur¹³⁰.

İİK. m. 85 uyarınca alacaklının haciz talebini uygulamakla sorumlu olan icra memurunun haciz yapılacak yerin borçluya ait olmadığı, haciz işlemine dair imkânsızlıklar olduğu gibi nedenlerle haciz yapmaktan kaçınması ve alacaklı vekilinin hakkını tam olarak

¹³⁰ Bknz: 12. HD. 10.5.2005 T. 1389/4924; 28.2.2005 T. 1059/3883; 25.2.2005 T. 23/3680 vb. - 9.10.1995 T. 13092/13187.

yerine getirmemesi, kamu düzenine dair bir ihlâl oluşturduğundan süresiz şikâyet müessesesine konu olacaktır¹³¹.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BORÇLUYA AİT KRİPTO PARANIN ALACAKLI LEHİNE HACZİ

§ 1. GENEL DEĞERLENDİRME

Hukukumuzda genel kural, borçlunun malvarlığı kapsamında bir değeri olan her türlü malının alacaklının alacağı oranında, alacaklı lehine haczedilebileceğidir.

Kuru; *“Kaide olarak, borçlunun mameleki bir kıymeti haiz olan her şeyi borç için hacze konu teşkil edebilir, yani haczedilebilir. Buna mukabil, mameleki bir kıymeti haiz olmayan şeylerin, ezcümle mektuplar, aile fotoğrafları ve diplomaların haczi caiz değildir. Borçlunun mameleki bir kıymeti haiz olan mal, alacak ve hakları, onun alacaklılarına karşı bir nev'i teminat teşkil eder ve bu sebeple alacaklılar tarafından borç için haczettirilebilir. Ancak, bir takım insanî düşünceler ve âmme intizamı mülâhazası ile, borçlunun mameleki bir kıymeti haiz olan bir kısım mal, alacak ve haklarının haczinin caiz olmadığı kabul edilmektedir.”*¹³² ifadeleri kullanmıştır.

Yukarıda ikinci bölümde yapılan açıklamalarda görüldüğü üzere bir şey borçlunun malvarlığı içerisinde yer alarak ekonomik bir değer oluşturuyorsa ve o şey hakkında herhangi bir yasal düzenleme ile getirilmiş haciz yasağı mevcut değilse hacze bir engel olmadığı kabul edilecektir.

Kripto para varlıklarının, şu an piyasada yer alan hangi çeşidini ele alırsak alalım, ekonomik bir değeri olduğu görülmektedir. Kripto paranın, yukarıda açıklanan, ortaya çıkış süreci ve sonrasında piyasada yarattığı etki, hacminin büyüklüğü gibi yönleri göz önüne alındığında bu tespit desteklenecektir. Kaldı ki şu an için ekonomi ve hukuk çevrelerinde yer alan tartışmalar, ulusal ve uluslararası kuruluşların getirdiği yaklaşımlar, tartışma konuları, kripto paranın ekonomik değerinin var olup olmadığına değil, ne şekilde

¹³¹ Bknz: 12. HD. 3.2.2003 T. 27448/1856.

¹³² Kuru, Haczi Caiz Olmayan Şeyler, s. 277,278.

tanımlanacağına (para birimi?, menkul kıymet?, emtia?), risklerine, ceza ve vergi hukuku kapsamında yarattığı problemlere ve yasal zemine nasıl kavuşturulacağına odaklanmıştır.

Bu sebeple kripto para varlıklarının haczedilip haczedilemeyeceğine ilişkin problemin çözümünde odağın, borçlu tarafından bir elektronik cüzdana tutulan veya bir aracı kurumun sisteminde bulundurulmuş kripto paranın o borçlunun mülkiyetinde olduğuna dair hukukî bağın nasıl kurulacağı noktasında toplanması gerekmektedir.

Sonrasındaki aşamada kripto paranın, para birimi, menkul kıymet ve emtia şeklindeki ekonomik varlıklardan hangisi kapsamında değerlendirileceği önem taşıyacaktır. Zira bu husus, haczin ne şekilde gerçekleştirileceği ve haczedilen kripto paralar ile haczedilen varlığın satışı, satış şekli ve nihayetinde alacaklının nasıl tatmin edileceği sorularına cevap olacaktır.

Bu bakımdan kripto paranın hukukî niteliğine dair çeşitli yaklaşımları ele almakta fayda olacaktır. Paraya ilişkin tanımlamalara birinci bölümde geniş olarak yer verildiğinden bu kısımda öncelikle emtia ve menkul kıymet kavramlarını açıklayıp, ardından kripto paraya ilişkin ulusal ve uluslararası kuruluşların yaklaşımlarına değineceğiz.

A. Menkul Kıymet

"Menkul Kıymetler", yatırım aracı olarak kullanılan, alım, satım, takas, borçlanma gibi piyasa hareketlerini para piyasalarında gerçekleştirmeyen, dolaşımı bulanan, ekonomik değere sahip ve sermaye piyasasını meydana getiren, malvarlığı unsurlarıdır¹³³.

Kıymetli evrakın bir türü olan menkul kıymetler, yatırım niteliği taşıması yönüyle kıymetli evrak kavramı içerisinde bir alt başlığa ayrılabilir.

6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu, menkul kıymet kavramını; *"para çek poliçe ve bono hariç olmak üzere; paylar, pay benzeri diğer kıymetler ile söz konusu paylara ilişkin depo sertifikalarını, borçlanma araçları veya menkul kıymetleştirilmiş varlık ve gelirlere dayalı borçlanma araçları ile söz konusu kıymetlere ilişkin depo sertifikalarını ifade eder."* şeklinde tanımlamıştır.

¹³³ Yılmaz, Ejder: Hukuk Sözlüğü, Ankara 2011; Turanboy, Asuman: Varakasız Kıymetli Evrak (Varakasız Kıymetli Evrak), Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 1998, s. 72.

Yatırım amacıyla kullanılması, belli periyotlarda gelir getirme potansiyeli taşıması ve ikâme edilebilir olması menkul kıymetlerin nitelikleridir¹³⁴.

Menkul kıymetler, teşkilatlanmış piyasa örneği olan borsalarda alınıp satılır. Bu alım satımlar yatırımcı tarafından bizzat yapılmaz. Borsada kayıtlı bulunan, üyelik belgesi ile alım satıma yetkili kılınmış kurumlar mevcuttur. Alım satım yatırımcı tarafından, yetkili kurumlara verilecek emir ile gerçekleştirilir¹³⁵.

B. Emtia

Emtia kelimesi Arapça kökenli olup, "ticarete konu olan mallar" anlamına gelmektedir. "*Hukukta "mal (goods)", para ile ölçülebilen ve başkalarına devredilebilen varlıklara denir.*"¹³⁶

Bu kavram kapsamına altın, gümüş, petrol gibi değerli madenler girebileceği gibi, buğday, pamuk, elma, armut, bisiklet, araba gibi piyasada dolaşımı olan türlü ürün ve mamûller de dahil edilebilir.

Yılmaz emtia'yı, "*Ticaret konusunu oluşturan her türlü taşınır mal; işletmenin normal faaliyet döneminde satılacak, tüketilecek veya faaliyet içinde değişime uğrayacak ve değerlendirme gününde henüz işletmenin tasarrufundan çıkmamış maddi mallar*" olarak tanımlamıştır¹³⁷.

Konumuz olan kripto para varlıklarının, devletler ve uluslararası kuruluşlar tarafından ne şekilde tanımlanacağı, öncelikli olarak, alım satım ve değer artışına bağlı kârlar üzerinden vergilendirme yapılıp yapılmayacağı problemi açısından önem arz ediyor. Tabii kripto paraların, para, menkul, kıymet veya emtia olarak tanımlanmasının yanında, yasaklanması veyahut belli bir süre daha en azından bazı ülkeler nezdinde yok sayılması da olasılıklar arasında yer almaktadır.

İsveçli girişimci David Hedqvist'in internet üzerinden Bitcoin alım satımına aracılık edecek bir şirket kurmak istemesi ve buna ilişkin İsveç Vergi İdarisi ile uyuşmazlık yaşaması

¹³⁴ Bahtiyar, Mehmet: Kıymetli Evrak Hukuku Ders Notları Soru Örnekleri, İstanbul 2006, s. 15

¹³⁵ Çetin, Nusret/Türemiş, Hatice. Ebru: Menkul Kıymetler Borsalarında Alım Satıma Aracılık Faaliyeti Kapsamında Aracı Kurumlarla Yatırımcılar Arasındaki İlişkinin Hukuki Niteliği, (GÜHFD, C.12, S.1-2 2008) s. 79.

¹³⁶ (<http://tdk.org.tr>).

¹³⁷ Yılmaz-Hukuk Sözlüğü.

sonrasında konu Avrupa Adalet Divanı'na taşınmıştır. Ortadaki problem Bitcoin hangi tür ekonomik varlık olarak değerlendirileceği hususudur ki, bu durum yapılan işlemlerin ne şekilde vergilendirileceğinin cevabı olacaktır.

Avrupa Adalet Divanı konu ile ilgili yaptığı inceleme üzerine, 22 Kasım 2015 tarihli, C 264/14 sayılı kararında Bitcoin'i para olarak kabul etmiş, alım satımlarının ve değer artışından elde edilen kazançların vergiden muaf olduğunu hükme bağlamıştır¹³⁸.

Bunun aksine Kanada'da kripto paralara ilişkin işlemler vergiden muaf değildir. Kanada Devleti kendisini kripto paralar üzerinden yapılan alım satım ve kârlardan vergi almaya yetkili kılmıştır¹³⁹.

§ 2. KRİPTO PARA MÜLKİYETİNİN TESPİTİ

Taşınmaz mallar üzerinde uygulanan haciz sırasında mülkiyetin tespiti tapu sicilinde yer alan kayıtlar aracılığıyla kolaylıkla yapılabilmektedir. Fakat kripto para varlıkları ister para birimi, ister menkul kıymet, ister emtia olarak nitelendirilsin, sonuç itibariyle taşınmaz mal niteliğinde olmayacak ve mülkiyetin hacizden önce kesin şekilde tespiti de oldukça zor olacaktır. Zilyetlik durumu bu noktada bir karine olarak yol gösterici olabilecektir. Fakat bu durumda da kripto para birikiminin borçlunun zilyetliğinde olup olmadığının saptanması ayrı bir problem yaratacaktır.

Bu noktada mülkiyet ve zilyetlik kavramlarını ele alacağız. Ardından kripto paranın yukarıda belirtilen her bir muhafaza şekli açısından, fiili olarak sahibi olan kişiyle, hukukî açıdan mülkiyet ve zilyetlik bağlarının ne şekilde kurulabileceğini inceleyeceğiz.

A. Zilyetlik

Zilyetlik sözcüğünün Roma hukukunda, Eski Roma İmparatorluğu'nun dili olan Latince karşılığı ile "*possessio*" şeklinde ifade edilmekteydi. Bugün de pek çok Batı dilinde Latince köküne benzer şekilde, örneğin İngilizce ve Fransızca'da "*possession*"¹⁴⁰, İtalyanca'da

¹³⁸ (<https://curia.europa.eu>).

¹³⁹ (<https://www.canada.ca/en>).

¹⁴⁰ Ovacık, Mustafa: İngilizce-Türkçe Hukuk Sözlüğü, Ankara 2000; Dayınlarlı, Kemal: Fransızca-Türkçe Hukuk Terimleri Sözlüğü, Ankara 2013.

“*possesso*”¹⁴¹, İspanyolca’da “*posesión*”¹⁴² olarak kullanılmaktadır. Kelimenin Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlüğü’ndeki karşılığı; “*zilyet olma durumu*” zilyet kavramının karşılığı ise; “*Sahibi kendisi olsun olmasın bir malı kullanmakta olan, elinde tutan kimse, eldeci*” şeklinde verilmiştir¹⁴³.

Roma hukukundaki kullanılan “*possessio*” kavramı bir mal üzerindeki fiili hakimiyeti ifade etmekte ve bu şekliyle öznesi lehine mal üzerinde hukukî koruma sağlamaktadır¹⁴⁴. Zilyetlik bu hâliyle mülkiyet kavramından farklıdır. Mülkiyet öznesini bir mal üzerinde hukukî olarak egemen kılmaktadır. Yılmaz’ın tanımına göre bugün kullandığımız anlamda zilyetlik, “*bir şey üzerindeki fiili tasarruf biçiminde ortaya çıkan hâkimiyet, elmenlik*” anlamına gelmektedir¹⁴⁵.

Zilyetlik ile mülkiyet birbirinden farklıdır. Bir kişi bir malın zilyedi olmasa da, o mala malik olabilir. Aynı şekilde malik olmadığı bir mala da zilyet olabilir. Zilyetlik fiili bir durum, eşya üzerindeki hâkimiyettir. Zilyetliği bir hak olarak değerlendirmek doğru olmaz. Hukuk düzeni zilyetliği saldırıya uğrayan kişiyi koruyacaktır. Zilyetlik bu bakımdan hukukî olarak karşılık bulmuş olur¹⁴⁶.

Bir durumu zilyetlik olarak tanımlayabilmemiz maddi ve manevi olmak üzere iki temel unsurun bulunması gereklidir. Maddi unsur fiili hakimiyet, manevi unsur ise niyet olarak ifade edilebilir.

Fiili hakimiyet, bir şey üzerinde kişinin egemenliğini açıkça, başkaları tarafından gözlemlenebilir şekilde kurmasıdır¹⁴⁷. Örneğin Roma Dönemi’nde taşınmazlara ilişkin fiili hakimiyet, taşınmaza ait sınırları işaret ederek dahi kurulabiliyordu¹⁴⁸.

Manevî unsur ise, niyet olarak adlandırabileceğimiz, yukarıda anlatılan fiili durumu, kişinin kendi iradesiyle de istemesi hâlidir. Bir mal üzerinde kurulan fiili hakimiyet, o

¹⁴¹ Yaşa, Yasemin: İtalyanca-Türkçe/Türkçe-İtalyanca Hukuk Terimleri Sözlüğü, İstanbul 2013.

¹⁴² Solis, Gerardo/Stagg, Eduardo/Gasteazoro, Raul A.: West's Spanish-English/English-Spanish Law Dictionary, Minnesota 1992.

¹⁴³ (<http://www.tdk.gov.tr>)

¹⁴⁴ Erdoğan, Belgin: Roma Eşya Hukuku, İstanbul 1989, s.14; Umur, Ziya: Roma Hukuku Eşya Hukuku (Ayni Haklar) İstanbul 1985, s. 99; Karadeniz-Çelebican, Özcan: Roma Eşya Hukuku, Ankara 2000, s. 94.

¹⁴⁵ Yılmaz-Hukuk Sözlüğü.

¹⁴⁶ Lee, R. W. : The Elements of Roman Law, London 1993, s. 178; Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 53-55; Sirmen, A. Lâle: Eşya Hukuku, Ankara 2013, s. 45.

¹⁴⁷ Erdoğan, Belgin: Roma Eşya Hukuku, İstanbul 1994, s. 22; Sirmen, s. 46.

¹⁴⁸ Berki, Şakir : Roma Hukuku, Ankara 1949, s. 227.

hakimiyeti kuran kişinin iradesi ile örtüşmelidir¹⁴⁹. Bu şekilde, maddî ve manevî durumun paralellik göstermeleri hâlinde zilyetlik bağının kurulmuş olduğundan söz edilebilecektir.

B. Mülkiyet Hakkı

Mülkiyet hakkı kanunlar marifetiyle devlet nezdinde korunan, sahibi tarafından herkese karşı ileri sürülebilmesi mümkün olan ve bu doğrultuda hak sahibine kimi yetkiler veren hukukî bir kurumdur¹⁵⁰.

Bir çeşit aynî hak olan mülkiyet hakkı, malvarlığına dair bir haktır. Sahibine verdiği haklar herkese karşı ileri sürülebilecektir. Bu yönüyle eşya üzerinde geniş bir yetki alanı oluşturmaktadır¹⁵¹.

Mülkiyet hakkı ile kişilerin eşya üzerinde sahip olduğu haklar hukukî bir çerçevede güvence altına alınmakta ve hem hak sahibi kişilerin o eşya ile hem de üçüncü kişilerin o hak ile ilişkileri düzenlenmektedir. Bu hak, hukukî olarak bir kişiye bir şey üzerinde, en geniş şekliyle hakimiyet yetkisi sunmaktadır¹⁵².

Mülkiyet hakkının sahibine tanıdığı yetkiler, kullanma, yararlanma ve tasarruf etme olarak tanımlanabilir. Bu kavramların temeli Roma hukukuna dayanmaktadır. Roma hukukunda mülkiyet hakkı bu üç kavramın geniş biçimde kullanımını ifade etmekteydi¹⁵³.

Mülkiyet hakkı hukukumuzda Anayasa ile güvence altına alınmış temel haklar arasında yer almaktadır. Mevcut Anayasamızın 35. maddesi herkesin mülkiyet hakkına sahip olabileceğini belirterek bu hakkı anayasal zeminde korumaya almıştır. Mülkiyet hakkına ilişkin detaylı düzenlemeler ise 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'nda bulunmaktadır. Kanunun eşya hukukuna ilişkin düzenlemeler içeren dördüncü kitabının birinci kısmı “mülkiyet” başlığı altında yazılmıştır. 683. madde ile “*Bir şeye malik olan kimse, hukuk*

¹⁴⁹ Karadeniz-Çelebican, s. 94;Umur, s. 103.

¹⁵⁰ Karadeniz-Çelebican, s. 79; Reed, O. Lee, What is “Property”?, American Business Law Journal, V. 41, I. 4, Summer 2004, s. 459-501, s. 473; Sirmen, s. 261.

¹⁵¹ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 235; Tekinay, Selahattin. Sulhi/ Akman, Sermet / Burcuoğlu, Haluk/ Altop, Atilla, Eşya Hukuku C. I, 5. bs. İstanbul, 1989, s. 274.

¹⁵² Eren, Fikret: “Mülkiyet Kavramı”, Dr. A. Recai Seçkin’e Armağan, AÜHF Y. Ankara, 1974. s.765–795, s. 766.

¹⁵³ Karadeniz-Çelebican, s. 84; Öktem, Niyazi/Türkbağ, Ahmet Ulvi: Felsefe, Sosyoloji, Hukuk ve Devlet, İstanbul 1999. s. 256.

düzeninin sınırları içinde, o şey üzerinde dilediği gibi kullanma, yararlanma ve tasarrufla bulunma yetkisine sahiptir.” denilerek, mülkiyet hakkının içeriği belirtilmiştir.

C. Kripto Paranın Zilyetliği

Kripto para sahibi tarafından iki farklı şekilde elde tutulabilmektedir. Bunlardan bir tanesi elektronik cüzdan aracılığıyla parayı bulundurma yöntemidir. Diğeri ise kripto para alım satımına aracılık eden borsalarda hesap açmak ve kripto parayı bu hesaplarda tutmaktır.

Öncelikle kripto para borsalarındaki hesapların durumunu inceleyelim:

Yukarıda kripto para alım satımına ilişkin bölümde belirtildiği üzere Türkiye ve dünyada pek çok kripto para borsası bulunmaktadır. Bu borsalarda alım satım işlemi yapma yöntemleri birbirleriyle benzerlik göstermektedir. Fakat bizim konumuz açısından önem arz eden, kripto paranın ne şekilde alınıp satıldığı değil, bu borsalarda ne şekilde saklandığı, kişisel hesapların hangi yollarla açıldığıdır. Konuyu Türkiye’de işlem yapan borsalar bakımından ele alırsak;

Türkiye’deki borsalara kayıt yaparak hesap oluşturulmak istenildiğinde, borsaların pek çoğu, internet üzerinden gerçek kimlik bilgilerinin girilerek hesap açılmasının ardından, aktivasyon yaparak hesabın kullanılabilir hâle getirilmesini istemektedir. Aktivasyon işlemi, kişinin nüfus cüzdanı ile birlikte çekilmiş bir fotoğrafını sisteme yüklemesi ile gerçekleştirilmektedir. Bu şekilde oluşturulan hesaplar ile borsada işlem yapan kişinin gerçek kimliğini gizlemesinin önüne geçilmek istenmiştir.

Bu işlemlere aracılık eden kurumların bugün itibarıyla, para piyasalarındaki döviz, emtia ve hisse senedi alım satımı gibi diğer işlemlere aracılık eden kurumların aksine Sermaye Piyasası Kurumundan izin almalarına ihtiyaç yoktur. Kripto paranın henüz Türk Hukuk Mevzuatında tanımının yapılmamasının bu durum üzerinde etkisi büyüktür. Ayrıca işlem yapmak isteyen kişilerin riskleri de bu şekilde artmaktadır.

Bununla birlikte kayıt dışılık oranını arttıracığından ceza ve icra hukuku bakımından da problemleri tetikleyecektir. Zira yukarıda anlattığımız hesap açma modelinin yasal bir dayanağı bulunmamakta, çeşitli platformlar bu yöntemi uygulamakta, çeşitli platformlar uygulamamaktadır. Fakat konuya getirilecek yasal düzenleme ile kripto para alım satımı

yapılan borsaların ve aracı kurumların bu işlemleri belli yasal koşulları yerine getirerek, yine belli yasal şartlara uygun biçimde yapmalarının sağlanması hâlinde, piyasadaki, en azından borsalar aracılığıyla alım satım yapan tüm işlemciler, kayıt altında tutulabilecek, vergisel düzenlemeler aktif olarak uygulanabilecek, borçluların mal kaçırma imkânı kısıtlanacak, ceza hukuku bakımından suç olanakları daraltılacaktır.

Alım satıma aracılık eden borsaların, kayıtları sağlıklı tutabildiğini düşünürsek, ki bu durum şu an için kısmî olarak sağlanabilmiş gibi görülmektedir, yapılacak yasal düzenlemeler ile tam anlamıyla şeffaflık yaratılabilecektir. İcra takip işlemleri sırasında bu kurumlara haciz ihbarnamesi (İİK m.89) gönderilerek borçluya ait bir hesap olup olmadığı öğrenilebilecek ve haciz talep edilebilecektir. Yazılı kayıtlar paranın zilyetliğine ilişkin hem maddi unsur olan fiili hakimiyet durumunu ortaya koyacak hem de manevi unsur olan niyet iradesine açık delil teşkil edeceklerdir.

D. Kripto Para Üzerindeki Mülkiyet Hakkı

Kripto para varlıkları, yukarıda anlattığımız üzere, fizikî varlığı olan bildiğimiz anlamda basılı banknot ya da madeni para şeklinde değildir. Aslında bir kimsenin sahip olduğunu öne sürdüğü kripto para internet ağı üzerinde var olan bir dijital zincir üzerine yazılmış bir koddan ibarettir. Bu veri yine dijital ortamda anlamı olan, bir e-cüzdan marifetiyle saklanabilmektedir. Veriye ulaşım, kullanıcısının koyduğu bir şifre aracılığı ile sağlanmaktadır. Sahibi ile, kripto para varlığı arasında bağ aslında yalnızca bu şifre ile kurulmaktadır. Bugün itibariyle belli miktarda kripto paraya sahip olan ve o kripto parasını e-cüzdan ile koruma altına alan bir kişinin, e-cüzdan şifresini kaybetmesi durumunda, hem teknik imkânlar kapsamında hem de hukukî olarak talep edebileceği bir hakkı mevcut değildir. Şifreyi elinde bulundurduğu hâlde ise kripto paraya ilişkin tüm tasarruf imkânını elinde bulundurmakla birlikte, bir yanıyla da parayla arasında hukukî bir bağ bulunmamaktadır.

Kripto para varlığını saklamanın bir başka yolu ile kripto para alım satımına aracılık eden kurumlarda hesap sahibi olmaktır.

Bugün itibariyle hem dünyada hem ülkemizde kripto para varlıklarının üretim ve dolaşımına ilişkin yaklaşımlar, vergilendirme problemleri ve yasa dışı girişimleri finansmanının sağlanması gibi konulara odaklanmış olsa da borçlar ve icra hukuku

kapsamında, kayıt altına alınamayan ve yasal zemine yerleştirilemeyen kripto para varlıklarının, borçluların alacaklılardan kolaylıkla mal kaçırmasına yardımcı olacağı göz ardı edilmemelidir.

Örneğın bu çalışmanın bir bölümünde yer verilen elektronik para hesapları, neredeyse tüm dünyada resmî şekilde kayıt altında tutulmaktadır. Elektronik paraların saklandığı dijital ortamlar bankacılık sisteminin en temel uygulamaları arasında yer almaktadır. İcra takiplerine konu olan dosyalarda, alacaklının talebi doğrultusunda bankalara haciz ihbarnamesi yollanarak, eğer mevcut ise borçlunun banka nezdindeki para veya parasal karşılığı varlıklarına haciz koyulabilmektedir. Ancak kripto para varlıklarına ilişkin benzer bir teknik altyapı olmadığı gibi hukukî zemin de oluşturulmuş değildir. Bu durumda, sahip olduğu kripto parayı, kişisel elektronik cüzdanında bulunduran borçlunun kendisine ait bir kripto para varlığına ilişkin bilgiyi icra müdürlüğü ile paylaşması hâli dışında, paranın haczi fiiline mümkün gözükmemektedir.

Bugün için bunun istisnasını oluşturabilecek durum, borçlunun sahip olduğu kripto parayı, kripto para alım satımına aracılık eden şirketler nezdinde tutması hâlidir. Bu kurumların şu an için her ne kadar SPK'dan alınmış izinleri bulunmasa da müşterilerinin gerçek kimlik bilgilerine dayalı kayıtları mevcuttur.

Bu kurumlar, kendi bünyelerinde hesabı ve hesap içerisinde belli bakiyeleri bulunan kişilere karşı İİK'nın 89. maddesi kapsamında borçlu durumdadırlar ve icra müdürlüğüne kendilerine yollanacak olan ihbarnameye, diğeri tüm üçüncü kişiler gibi gerçeğe uygun şekilde cevap vermelidirler. Sonuçta kripto para varlıkları mevzuatımız kapsamında haczedilemeyen mallar arasında değerlendirilmemektedir. Bulundurmak da kanuna aykırılık teşkil etmemektedir. Ekonomik bir karşılığı olduğu, Türk Lirası'na çevrilerek alacaklının tatmin edilmesine olanak sağlayabileceği de açıktır. O hâlde somut olarak tespit edilebildiği sürece haczine ilişkin bir engel olmaması gerekmektedir.

Hukukumuzda genel kural borçlunun malvarlığı kapsamında yer alan bir malın aksine bir düzenleme yok ise haczedilebileceği yönündedir. Fakat kripto para varlığının sahibi durumundaki borçlu bir kamu kurumu ise, bu durumda kripto para varlığı da kamu malı olarak değerlendirilip haczedilemezlik koruması içinde yorumlanması doğru olacaktır. Çalıştığı işyeri tarafından aylık maaşı kendisine kripto para ile ödenen bir takip borçlusunun

bu gelirine uygulanacak haciz ise “maaş”ın kısmen haczedilebilmesine ilişkin hükümler çerçevesinde gerçekleştirilecektir.

Takip borçlusunun alım satıma aracılık eden kurum nezdindeki kripto parasının haczini, İİK 89. madde kapsamında düzenlenen, borçlunun üçüncü kişilerdeki alacak ve haklarının haczi doğrultusunda değerlendirmek gerekir. Bu sebeple öncelikle borçlunun üçüncü kişilerde bulunan alacağının haczi ve İİK 89. madde uygulamasını inceleyeceğiz. Ardından bu usûller çerçevesinde aracı kurumlar nezdindeki kripto paraları haczini tartışacağız.

Ş 3. BORÇLUNUN ÜÇÜNCÜ KİŞİLERDE BULUNAN ALACAĞININ HACZİ

Borçlunun üçüncü kişilerdeki alacakları İİK 106 madde açısından taşınır niteliğindedir. Fakat buna karşın, üçüncü kişilerdeki alacaklar İİK'nın 89. maddesinde yer bulan özel hükümler doğrultusunda gerçekleştirilmektedir. Bunun istisnası olarak, poliçe, çek, bono gibi kıymetli evraka bağlı alacaklar gösterilebilir. Bu alacakların haczi, taşınır hazine ilişkin kurallar çerçevesinde yapılır¹⁵⁴. Üçüncü kişilerdeki alacakların bir diğer örneği, maaş ve ücret alacakları ise, İİK 355 ve 357. maddeler çerçevesinde, daha kolay usûllerle haczedilmektedir¹⁵⁵.

Kesinleşmiş bir takipte alacaklının talebi olması durumunda borçluya ait taşınır ve taşınmaz mallar haczedilebileceği gibi borçlunun üçüncü kişilerde bulunan hak ve alacakları da haczedilebilir. Usûlüne uygun olarak yapılacak işlemlerle borçlunun, takibe taraf olmayan bir üçüncü kişiden edinmiş olduğu borca yeter miktarda alacak hakkı alacaklıya devrolur.

Bu noktadan sonra üçüncü kişi takip borçlusuna karşı ödemekle yükümlü olduğu borcunu takip alacaklısı lehine dosyaya ödeme borcu altına girer. Burada dikkat edilmesi

¹⁵⁴ Akcan, Recep: Hacze İştirak, Ankara 2005, s. 123; Akil, Cenk: Borçlunun Üçüncü Kişilerdeki Mal ve Alacaklarının Haczi, Ankara 2013, s. 48-50; İyilikli, Ahmet Cahit: Haciz İhbarnameleri (İİK m. 89), Ankara 2012, s. 16; Kuru, El Kitabı, s. 460.

¹⁵⁵ Arslan, Ramazan: Borçlunun Üçüncü Kişilerde Bulunan Mal ve Alacaklarının Haczi (Dr. Recai Seçkin'e Armağan, Ankara 1974, s. 81-114), s. 94-95; Akyol-Aslan, Leyla: İcra ve İflâs Kanunu Madde 89 Hükümüne Göre Birinci Haciz İhbarnamesine İtiraz (EÜHFD 2011/1-2, s. 93-119), s. 94; Uyar, Talih/ Uyar, Alper/ Uyar, Cüneyt: İcra ve İflâs Kanunu Şerhi, C. I, II,II, Ankara 2014, s. 1747.

gereken hususlar, borçlunun üçüncü kişilerde bulunan hangi alacaklarının haczedilebileceği ve alacağın varlığının nasıl tespit edileceğidir.

Alacak, "*Bir hesap gereğince daha alınmamış olan para, mal vb. şey, matlup, verecek karşılığı.*" olarak tanımlanır¹⁵⁶.

Cebrî icra normlarına dayanarak, yukarıdaki tanım doğrultusunda alacak hakkına sahip olan kişi, yani alacaklı, hukuken borçlu olarak adlandırılan bir başka kişiyi bir şey vermeye, ödemeye zorlayabilir. Alacaklının borçlu aleyhine başlattığı icra takibinin kesinleşmesinin ardından alacaklının talebi ile borçlunun haczi kabil bütün malvarlığı unsurlarına el konulabilir. Bunlar borçlunun bankada bulunan bir alacağı, adına kayıtlı evi, otomobili gibi şeyler olabilir. Alacaklıya, alacağını tahsil amacıyla verilen haciz hakkının uygulanmasını sağlamak amacıyla İcra ve İflâs Kanunu ile getirilen kimi düzenlemeler mevcuttur.

Bunlardan bir tanesi kanunun 89. maddesinde yer alan takip borçlusunun üçüncü kişilerde bulunan alacak hakkının tespiti ve bu hak üzerine takip alacaklısı lehine haciz konulması amacıyla düzenlenen kurallardır. Bu duruma ilişkin kurallar, takip borçlusu ile üçüncü kişilerin anlaşarak, takip alacaklısını hak kaybına uğratabilecek şekilde haczi engelleme çabalarını bertaraf etmeyi, bunun yanında üçüncü kişinin haklarının zarar görmemesini sağlayarak, alacaklı, borçlu ve üçüncü kişi arasında menfaat dengesini korumayı amaçlar¹⁵⁷.

Borçlunun üçüncü kişilerde bulunan alacağına pek çok şey örnek verilebilir. Borçlunun üçüncü kişiye ödünç olarak verdiği parası, borçlunun çalıştığı iş yerinden almaya hak kazandığı aylık maaşı veya diğer ücretleri, herhangi bir malın satışına ilişkin satış bedeli, kiraya verdiği taşınmazın kira bedeli, borçlunun bir bankada bulunan parası, bir şirkette bulunan kâr veya tasfiye payı, taraf bulunduğu cari hesap sözleşmesinde diğer taraftan alacaklı olduğu hesap bakiyesi örnek olarak gösterilebilir.

Bu örneklerden, borçlunun bankalarda bulunan mevduatının haczi durumu, İİK'nın 89.maddesi işletilirken, uygulamada en çok karşılaşılan haciz türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Borçlunun üçüncü kişideki alacağının haczi, takip alacaklısının talebi ile, icra müdürlüğü tarafından gerçekleştirilir¹⁵⁸.

¹⁵⁶ Bknz: 12. HD. 3.2.2003 T. 27448/1856.

¹⁵⁷ Arslan, Ramazan., (AÜHFD 65 (4) 2016, 3217-3242), s. 3218.

¹⁵⁸ Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 120.

Takip alacaklısının, bu talebi gerçekleştirirken icra müdürlüğüne takip borçlusunun üçüncü kişideki alacağını ispat için somut delil sunmasına gerek yoktur. Yalnızca takip alacaklısının, borçlunun hangi kişide alacak hakkının var olduğunu bilmesi ve bu doğrultuda icra müdürlüğüne talepte bulunması gereklidir¹⁵⁹. Aksi hâlde icra müdürlüğünün durumu resen araştırma yetkisi ve imkânı bulunmadığından haciz işlemi gerçekleştirilemeyecektir.

Alacaklının durumu kendi imkânıyla bilmesi hâli dışında, borçlunun mal beyanında bulunurken, eğer var ise, üçüncü kişilerdeki alacak haklarını da belirtmesi mümkündür. Alacaklının, borçlunun üçüncü kişideki alacağını haczetme talebi sonrası, icra müdürlüğü alacağın gerçekten var olup olmadığını incelemeksizin, haciz işlemini uygular¹⁶⁰.

Takip alacaklısının yukarıdaki şekilde yapacağı talep sonrasında icra müdürlüğü, İİK'nın 89. maddesine göre hazırlayacağı haciz ihbarnamesini, borçlunun alacağı bulunduğu iddia olunan üçüncü şahsa gönderir.

A. Birinci Haciz İhbarnamesi

Haciz ihbarnamesine ilişkin düzenlemeler İcra ve İflas Kanununun 89. maddesi ile İcra ve İflas Kanunu Yönetmeliğinin 42. maddeleri ile getirilmiştir. Kanunun 89. maddesine göre, hamiline ya da cirosu kabil bir senede dayalı olmayan alacak veya talep hakkı ile üçüncü kişide bulunan bir taşınır mal hakkında haciz kararı verilmişse icra müdürlüğü durumu üçüncü şahsa bildirerek bundan böyle borcunu yalnızca icra dairesine ödeyebileceğini, taşınır malı ancak icra dairesine teslim edebileceğini, aksi hâlde borcunu ifa etmemiş sayılacağını bildirir. Bu hususlara ilişkin yapılacak olan ihbarname İcra ve İflâs Kanunu Yönetmeliğinin 42. maddesi ile "birinci haciz ihbarnamesi" olarak adlandırılmış ve şöyle tarif edilmiştir;

"Bu ihbarname, borçlunun hamiline ait olmayan veya ciro edilebilen bir senede dayanmayan alacak veya diğer bir talep hakkının veya üçüncü kişi elindeki taşınır bir malın haczi halinde, üçüncü kişiye gönderilir.

Bu ihbarname, dosya numarasını; üçüncü kişinin adını, soyadını ve adresini; alacaklının, borçlunun, varsa vekillerinin adını, soyadını ve adreslerini; alacak tutarı ile

¹⁵⁹ Er, Gökçe: Borçlunun Üçüncü Kişilerdeki Mal ve Alacaklarının Haczi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi 2009, s. 7; Kuru-İstinaf, s. 173.

¹⁶⁰ Er, s. 7.

faiz ve giderler; haczin neye ilişkin olduğu; haczin hangi miktar için yapıldığı hakkındaki bilgileri içerir.

Ayrıca, üçüncü kişinin alacak tahsil edilinceye kadar borcunu yalnız icra dairesine ödemesi gerektiği; borçluya yapılan ödemenin geçerli olmayacağı veya hacizli malı ancak icra dairesine teslim edebileceği; malı borçluya vermemesi, aksi halde malın bedelini icra dairesine ödemek zorunda kalacağı ihtarını içerir.

Bu ihbarname, üçüncü kişinin borcu olmadığı veya malın elinde bulunmadığı veya haciz ihbarnamesinin tebliğinden önce borç ödenmiş; mal istihlak edilmiş, kusuru olmaksızın telef olmuş, malın borçluya ait olmadığı veya malın kendisine rehnedilmiş olduğu veya alacağın borçluya veya emrettiği yere verilmiş olduğu gibi bir iddiası varsa, haciz ihbarnamesinin kendisine tebliğinden itibaren yedi gün içinde icra dairesine yazılı veya sözlü olarak itirazda bulunabileceği ihtarını da içerir."

Haczin neye ilişkin olduğunun, ilişkili olduğu şeyin hangi miktara denk gelecek miktarının haczedildiğinin haciz ihbarnamesinde belirtilmesi, haczedilen paranın ihbarnamede açıkça yazılı olması gerekmektedir. Bu şartlara uygun olmadan düzenlenen ihbarnamenin üçüncü şahsa ulaşmasının ardından üçüncü şahıs yedi gün içerisinde itiraz etmese dahi borç üçüncü şahsın zimmetinde sayılacaktır. Ancak bu yöndeki karine, kesin karine değildir. Borçlunun bir sonraki aşamada yapacağı itirazla sorumluluktan kurtulma şansı devam etmektedir¹⁶¹.

Üçüncü kişi ile borçlunun anlaşıp alacaklının koydurmuş olduğu haczi etkisiz bırakmalarına karşı bazı tedbirlerin alınması gerekliliği de muhakkaktır¹⁶².

Kimi durumlarda üçüncü kişiye gönderilen haciz ihbarnamesinde birtakım şekli eksiklikler olabilmektedir. Fakat, böylesi bir haciz ihbarnamesi teslim alan üçüncü şahıs, zimmetinde takip borçlusuna ait bir meblağ tutuyorsa, onun miktarı ölçüsünde bundan sorumlu olacaktır¹⁶³. Eğer ki, üçüncü kişinin elinde takip borçlusuna ait bir para bulunuyorsa ve üçüncü kişi kendisine usûlüne uygun olmaksızın gönderilmiş olan haciz ihbarnamesine

¹⁶¹ Kuru, El Kitabı, s. 469-470; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 124.

¹⁶² Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası, s. 258; Kuru-El Kitabı, s. 461-462.

¹⁶³ Yavaş, Murat: Borçlunun Üçüncü Şahıslardaki Mal, Hak ve Alacaklarının Haczi, İstanbul 2005 s. 23.

itiraz etmemişse, alacak, üçüncü kişinin ihbarnamesi tebliğ ettiği anda, takip borçlusuna borçlu olduğu miktar ölçüğünde haczedilmiş olur¹⁶⁴.

Haciz ihbarnamesinin kendisine tebliğinden itibaren üçüncü şahsın borcuna ilişkin sorumluluğu icra müdürlüğüne yönelik olacaktır. Üçüncü şahsın haciz ihbarnamesini tebliğ almasının ardından artık borçluya ödeme yapmamalıdır. Haciz ihbarnamesi, üçüncü kişinin mevcut olan borcunu sona erdirmemektedir. İhbarnamenin üçüncü şahıs bakımından hükmü, borcunu ödemesi gereken şahsın değişikliğine ilişkindir. Üçüncü şahsın borcu ihbarnamesi teslim aldıktan sonra da bakidir. Bu noktadan sonra üçüncü kişinin, takip borçlusuna yapacağı ödeme borcunu ifaya yaramayacaktır. Üçüncü şahıs böyle bir ödeme yapmış olursa, bu ödeme hiçbir anlam ifade etmeyecek, borcun yerine getirilmesi için icra dosyasına tekrar ödeme yapılması gerekecektir¹⁶⁵.

Haciz ihbarnamesini tebliğ alan üçüncü şahıs üç farklı şekilde hareket edebilir. Üçüncü şahsın yapabileceği şeylerden bir tanesi, ihbarnamesi aldıktan sonra borçlu olduğunu icra müdürlüğüne bildirmesidir. Takip borçlusuna borçlu olduğunu müdürlüğe bildiren üçüncü şahıs, bundan böyle ödemeyi icra dosyasın yapacağını da taahhüt etmiş olur. Bu bildirimle rağmen borcunu ödemekten imtina etmesi durumunda ise, cebri icra kurallarına göre, takip alacaklısının talebi olursa malvarlığı haczedilebilecektir. Arslan'a göre, icra müdürlüğüne bildirimde bulunan üçüncü şahsın, durumu kendisinden alacaklı olan takip borçlusuna bildirerek takip borçlusunun menfaatinin zarar görmemesini ve haklarını zamanında kullanabilmesini temin etmesi uygun olacaktır¹⁶⁶.

I. Üçüncü Kişinin Birinci Haciz İhbarnamesine İtiraz Etmesi

Ortaya çıkabilecek bir diğer durum ise, üçüncü kişinin birinci haciz ihbarnamesine itiraz etmemekle birlikte, herhangi bir bildirimde de bulunmaması hâlidir.

¹⁶⁴ Yavaş s. 38; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 01.12.1999 12/1003-1007 K.: "Borçlunun bankadaki alacağı, mevduatı İcra İflas Kanununa göre menkul hükmündedir. Bu nedenle bankadaki mevduatın haczi menkul haczi gibi yapılır. Ancak haciz tutanağı düzenlenmesi için bankaya gidilmesine gerek yoktur, haciz ihbarnamesinin de ayrıca tebliğ edilmesi şart değildir. Bankaya haciz ihbarnamesinin gönderilmesi, bankadaki mevduatın borçluya ödenmesini önleyen bir muhafaza tedbiridir. Borçlunun bankada mevduatı varsa, bankaya gönderilen haciz yazısı birinci haciz ihbarnamesindeki şartları ihtiva etmese bile geçerli ve yeterli olup, borçlunun mevduatı haczedilmiş sayılır. Haciz tebliğ yazısını alan banka, artık borçluya ödeme yapamaz, sadece icra dairesine ödemede bulunabilir. Bankaya gönderilen haciz yazısının iptali için yapılan şikayetin reddi gerekir."

¹⁶⁵ Kuru-El Kitabı, s. 466-467.

¹⁶⁶ Arslan-AÜHFD, 2016, s. 3223.

Üçüncü kişi, haciz ihbarnamesini tebliğ almasından itibaren yedi gün içinde itirazda bulunmazsa, mal yedinde veya borç zimmetinde kabul edilir ve kendisine gönderilen haciz ihbarnamesine süresinde itiraz etmediği, bu nedenle de malın yedinde veya borcun zimmetinde sayıldığı ikinci bir ihbarname ile bildirilir (İİK m.89/3).

Üçüncü kişi yukarıdaki iki durum dışında, kendisine ihbarnamede yazılı olarak belirtilen şekilde, icra müdürlüğüne itiraz edebilir.

"Üçüncü kişi, takip borçlusunun haciz ihbarnamesinde söz edilen alacağının (kendisinin takip borçlusuna borcunun) bulunmadığını, haczedildiği bildirilen kadar olmadığını, borcun haciz ihbarnamesinin tebliğinden önce ödendiğini, borcun zamanaşımına uğradığını, vadesinin gelmediğini, takas edildiğini veya alacağın, hacizden önce başka bir kişiye temlik edildiğini ya da bu alacak üzerinde öncelikli hakkı bulunduğunu saptarsa, ihbarnamenin tebliğinden itibaren yedi gün içinde, icra dairesine itirazda bulunabilir."

Üçüncü şahsın haciz ihbarnamesi itiraz etmesi durumunda ortaya çıkabilecek bir diğer durum da üçüncü şahsın malın kendisinde olduğunu kabulü ile birlikte malın kendisine ait olduğunu bildirmesidir. Böyle bir durumda üçüncü şahıs istihkak iddiasında bulunmuş sayılır. Üçüncü şahsın bu şekilde yapacağı itiraz neticesinde, takip alacaklısı, cevabın gerçeği yansıtmadığını dilediği zaman iddia ve ispat ederek hakkını alma durumunda değildir. Bu itirazî cevap karşısında icra müdürlüğü takip alacaklısına yedi günlük süre verecek ve bu süre içerisinde istihkak davası açabileceğini belirtecektir. Takip alacaklısı bu süre içerisinde istihkak davası açmadığı takdirde ise İİK'nın 89. maddesi hükümlerinden yararlanma imkânını kaybedecektir¹⁶⁷. Bu durumda takip alacaklısı İİK'nın 99. maddesi hükümlerinden yararlanabilecektir.

B. İkinci Haciz İhbarnamesi

Yukarıda belirttiğimiz üzere, icra müdürlüğüne yedi günlük süresi içinde itiraz etmemiş olan üçüncü şahsa ikinci haciz ihbarnamesi gönderilir. İkinci haciz ihbarnamesinde, üçüncü şahsa birinci haciz ihbarnamesinin itiraz usullere göre ikinci ihbarnameye de itiraz edebileceği, itiraz etmediği takdirde ise zimmetinde bulunan borcu icra müdürlüğüne ödemesi, yedinde bulunan malı teslim etmesi belirtilir (İİK m.89/3). İkinci haciz

¹⁶⁷ Postacıoğlu, E., İlhan: İcra Hukuku Esasları, İstanbul 1982, s. 423.

ihbarnamesinin ne şekilde düzenleneceğine dair detaylar ise İcra İflâs Kanunu Yönetmeliğinin 43. maddesinde düzenlenmiştir. Anılan maddeye göre;

"İkinci haciz ihbarnamesinde bu Yönetmeliğin 42 nci maddesinin ikinci fıkrasındaki bilgiler yer alır. Bunun dışında birinci haciz ihbarnamesinin tebliğ tarihi; yedi gün içinde itiraz edilmemesi nedeniyle borcun üçüncü kişinin zimmetinde ve malın yedinde sayıldığı bildirilir. Ayrıca, üçüncü kişinin ihbarnamenin kendisine tebliğinden itibaren yedi gün içinde birinci haciz ihbarnamesinde bildirilen sebeplerle yazılı veya sözlü olarak icra dairesine itirazda bulunması; itirazda bulunmadığı takdirde zimmetinde sayılan borcu aynı yedi gün içinde icra dairesine ödemesi veya yedinde sayılan malı icra dairesine teslim etmesi de ihtar edilir.

Bu ihbarname ile İcra ve İflas Kanununun 89 uncu maddesinin iki, üç, dört ve beşinci fıkraları hükümleri de üçüncü kişiye bildirilir."

Maddelerde belirtildiği gibi, üçüncü şahıs ikinci haciz ihbarnamesi itiraz edebilir. İkinci haciz ihbarnamesine itiraz eden üçüncü şahıs, kendisine tebliğ edilen ihbarnamedeki meblağı icra dosyasına ödeme ve kendisinde bulunduğu iddia edilen takip borçlusuna ait malı teslim etme yükümlülüğünden kurtulur. Bu bakımdan ikinci ihbarnameye itiraz etmenin sonuçları, birinci ihbarnameye itiraz etmenin sonuçları ile aynıdır.

I. Üçüncü Şahsın İkinci Haciz İhbarnamesine İtiraz Etmesi

Üçüncü şahsın ikinci haciz ihbarnamesine itiraz etmesi karşısında, alacaklı, üçüncü kişinin takip borçlusuna borçlu olmadığına veya takip borçlusuna ait bir malı elinde bulundurmadığına dair verdiği cevabın gerçeği yansıtmadığı iddiası ile, üçüncü kişinin m.338,I hükmüne göre cezalandırılmasını ve/veya ayrıca tazminata mahkûm edilmesini isteyebilir. Takip alacaklısının bu durumdaki başvuru yolları tıpkı birinci haciz ihbarnamesine itiraz eden üçüncü şahıs karşısındaki imkânları gibidir. Bir diğer anlatımla, üçüncü kişi, ikinci haciz ihbarnamesine İİK m.89,III ikinci cümle hükmü uyarınca, itirazda bulunabilir. İtiraza ilişkin süre ihbarnameyi tebliğ aldığı tarihten itibaren yedi gün olacaktır. Yapılacak itirazın usulü ve hukuki sonuçları, birinci haciz ihbarnamesininkiler ile aynı şekil ve neticededir¹⁶⁸.

¹⁶⁸ Arslan-AÜHFD 2016, s. 3230.

C. Üçüncü Haciz İhbarnamesi

Üçüncü haciz ihbarnamesinin üçüncü kişiye gönderilmesi için ikinci haciz ihbarnamesine bir itiraz yapılmamış olması ya da itiraz yapılmışsa da bu itirazın kanunda belirtilen usullere aykırı olduğundan geçersiz olmuş olması gerekmektedir. Bu durumda üçüncü kişiye gönderilecek olan üçüncü haciz ihbarnamesinde, takip borçlusuna olan borcun on beş gün içinde icra dairesine ödemesi ihtarıyla birlikte aynı süre içerisinde menfi tespit davası açma hakkı hatırlatılır. Bu iki işlemden birinin yapılmaması durumunda ise borcu ödemeye zorlanacağı bildirilir¹⁶⁹.

Üçüncü haciz ihbarnamesinin hangi şekilde hazırlanacağına ilişkin detaylı düzenlemeye İcra ve İflas Kanunu Yönetmeliğinin 44. maddesinde yer verilmiştir. Anılan düzenleme şu şekildedir;

“Üçüncü haciz ihbarnamesinde, bu Yönetmeliğin 42 inci maddesinin ikinci fıkrasındaki bilgiler yer alır. Bunun dışında ikinci haciz ihbarnamesinin tebliğ tarihi; malın üçüncü kişinin elinde veya borcun zimmetinde sayıldığı; ayrıca üçüncü kişinin bu ihbarnamenin tebliğinden itibaren onbeş gün içinde borcu icra dairesine ödemesi; malı aynı sürede teslim etmesi; ihbarnamenin tebliğinden itibaren onbeş gün içinde takibin yapıldığı veya kendi yerleşim yerinin bulunduğu yer mahkemesinde menfi tespit davası açabileceği ve bu davayı açtığına dair belgeyi, bu bildirim yapıldığı tarihten itibaren yirmi gün içinde, ilgili icra dairesine vermesi; dava açmaz veya dava açtığını gösterir belgeyi vermezse ihbarnamenin tebliğinden itibaren onbeş gün içinde zimmetinde sayılan borcu icra dairesine ödemesi veya elinde sayılan malı icra dairesine teslim etmesi gereği, aksi halde cebrî icra yolu ile borcun tahsil edileceği veya malın aynen alınacağı ihtarı yazılır.

Bu ihbarname ile İcra ve İflas Kanununun 89 uncu maddesinin üç, dört ve beşinci fıkraları hükümleri de üçüncü kişiye bildirilir.”

Bu şekilde düzenlenen belge ile üçüncü şahsa yapılan ihbar, üçüncü ve son ihbarnamedir. Bu ihbarnameyi teslim alan üçüncü şahsın artık borcu ödemek veya dava açmak dışında bir imkânı kalmamıştır.

¹⁶⁹ Korkusuz, s. 222.

§ 3. KRİPTO PARA ALIM SATIMINA ARACILIK EDEN KURUMLARDA BULUNAN KRİPTO PARA HESAPLARININ HACZİ ve BU BAĞLAMDA İİK'nın 89. MADDESİNİN UYGULAMASI

Kesinleşen ve haciz safhasına geçilen takiplerde, alacaklının talep etmesi durumunda tıpkı borçlunun kendi zilyetliğinde bulunan mallar gibi, üçüncü şahıslarda bulunan mallarının da haczi sağlanabilir. Bu şekilde yapılacak hacze, borçluya ait taşınmaz ve taşınır malların yanında paraya çevrilmesi mümkün olan her türden hak ve üçüncü kişilerdeki alacakları dahildir¹⁷⁰.

89. madde hükmünün bu şekliyle uygulama alanını dikkate alırsak, borçluya ait aracı kurum nezdindeki kripto para varlığının ister menkul kıymet ister emtia olarak nitelensin, paraya çevrilebilir nitelikte olduğu şüphesizdir. Kripto paranın hukukî niteliğine dair diğer seçenek de zaten bir çeşit para birimi olduğudur.

Para birimi olarak kabul gördüğü takdirde, doğrudan haciz müzekkeresi ile haczedilebilecektir. Bu doğrultuda kripto paranın gelecekte devlet tarafından ne şekilde tanımlanacağı, onun hacze konu edilip edilmemesi durumu ile bir ilişkisi olmayacaktır. Bu bakımdan yapılacak olan hukukî nitelime başta vergi hukuku alanında etki yaratacak, kripto paralar üzerinden vergi alınıp alınmayacağı bu nitelime sonrası netleşecektir. Fakat icra hukuku bağlamında konuyu ele aldığımızda hukukî nitelimenin etkisi icra müdürlüğüne ödemenin ne şekilde yapılacağı bakımından önemli olacaktır.

Bu durumda alım satıma aracılık eden şirket, gerçeğe uygun şekilde beyanda bulunmak ve eğer mevcut ise takip borçlusunun kendi sistemi nezdinde tutulan parasının borca karşılık gelecek miktarını icra müdürlüğüne teslim etmek borçları altına girecektir. Aksi durumda İİK'nın 89. maddesinin 4. fıkrası hükmü doğrultusunda sorumluluğu doğacaktır. İlgili fıkra şu şekildedir; *“Üçüncü şahıs, haciz ihbarnamesine müddeti içinde itiraz ederse, alacaklı, üçüncü şahsın verdiği cevabın aksini icra mahkemesinde ispat ederek üçüncü şahsın 338 inci maddenin 1 inci fıkrası hükmüne göre cezalandırılmasını ve ayrıca tazminata mahküm edilmesini isteyebilir. İcra mahkemesi, tazminat hakkındaki davayı genel hükümlere göre halleder.”*

¹⁷⁰ Arslan-AÜHFD 2016, s. 3217.

Kendi nezdinde borçluya ait kripto para hesabı bulunan ve bu durumu haciz ihbarnamesine vereceği cevap ile icra müdürlüğüne bildirmeyen şirket sorumluluk altına girecektir.

Borçlunun aracı kurum nezdinde bulunan kripto parasının haczedilebilmesi için, buna ilişkin talebin takip alacaklısı tarafından yapılması gerekmektedir. Fakat borçlunun hangi kurumda ne kadar hesabının olduğu bu talep açısından önemlidir. Bu durumda ya borçlunun mal beyanı sırasında sahip olduğu hesapları bildirmiş olması ya da alacaklının bunu bilebilecek durumda olması gerekir. Aksi hâlde yine mevcut aracı kurumlara 89/1 haciz ihbarnamesi gönderilecek ve aracı kurumdan gelecek cevaba göre hareket edilebilecektir.

Bu şekilde yapılacak olan haciz, tıpkı borçlunun bankalar nezdinde bulunan mevduatları üzerine uygulanan haciz işlemi gibi sağlanabilecektir. İİK'nın 89. maddesi kapsamında aracı kurum kendi bünyesinde hesabı ve bu hesap içerisinde bakiyesi bulunan müşterisine karşı o hesaptaki tutar oranının borçlu konumundadır. Bir başka ifadeyle takip borçlusu aracı kurumdan alacaklıdır. Bu sebeple bankalardaki mevduatlara uygulanan 89. madde hükmünün kripto para alım satımına aracılık eden kurumlara karşı uygulanmasının önünde bir engel görünmemektedir. Haczin ne şekilde yapılacağı ise kripto paranın hukukî olarak nasıl niteleneceğine bağlı olarak yine bankada bulunan nakit, döviz, emtia, menkul kıymet hacizlerindeki uygulamalara kıyasen tespit edilebilmelidir.

A. Kripto Paranın Para Birimi Olarak Nitelenmesi Durumunda Haciz

Borçlunun üçüncü kişilerden nakit olarak alacak hakkı sahibi olduğu durumlarda, hacze taşınır haczi hükümleri uygulanır. Haciz, İİK 102. maddesine uygun olarak yapılır, muhafaza tedbirleri İİK 88 maddesine göre gerçekleştirilir. Çünkü, borçlunun üçüncü kişide bulunan (nakit) alacağı taşınır hükmündedir ve bu alacak, taşınır haczine ilişkin hükümlere göre de haczedilebilir¹⁷¹.

Tabî kripto para varlıkları para birimi olarak nitelenmesi durumunda, bu niteleme onun Türk Parası değil bir çeşit döviz olarak işlem görmesi sonucunu doğuracaktır. Türk Parasının Değerini Koruma Hakkındaki 32 Sayılı Kararda döviz, *“Efektif dahil yabancı parayla*

¹⁷¹ Arslan-AÜHFD 2016, s.3218.

ödemei sağlayan her nev'i hesap, belge ve vasıtaları,” şeklinde tanımlanmış, “efektif” in tanımı ise şu şekilde verilmiştir, “Banknot şeklindeki bütün yabancı ülkeler paralarını,”.

Bu sebeplerle, kripto paranın ileride ülkemiz tarafından bir çeşit para birimi olarak nitelenmesi durumunda, borçluların bankalarda bulunan döviz hesaplarına uygulanan haciz işlemlerinin aracı kurum hesaplarındaki kripto para varlıkları açısından da uygulanabileceği kanaatindeyim. Zira borçluların bankalarda bulunan döviz tevdiat hesaplarına, vadeli ya da vadesiz olup olmadıklarına bakılmaksızın haciz uygulanabilmektedir¹⁷². Bu şekilde uygulanacak olan haciz, normal hacizden (İİK m. 88 vd.) farksız olacaktır.

B. Kripto Paranın Menkul Kıymet veya Emtia Olarak Nitelenmesi Durumunda

Haciz

Yine takip borçlularının bankalardan olan alacak hakları üzerinden konuyu değerlendirirsek borçluların bankalarda bulunan her türlü menkul mallarının 89 haciz ihbarnamesi kapsamında hacze konu olabileceği görülmektedir.

Takip alacaklısı, takip borçlusunun bankaya rehin verdiği hisse senetlerinin, bankada tahsil olunmak üzere bulunan bonolarının, icra müdürlüğüne yapacağı talep ile haczini isteyebilir. İcra müdürlüğü talep doğrultusunda birinci haciz ihbarnamesini düzenleyerek bankaya gönderir. Eğer ki borçlunun bankada bulunan bir malı yoksa, yedi gün içerisinde banka tarafından ihbarnameye itiraz edilebilir.

Fakat, bankada borçluya ait bir taşınır mal bulunuyorsa, örneğin bankaya tahsil edilmek üzere verilmiş bir bono mevcut ise, banka, icra müdürlüğüne bu durumu yazılı şekilde bildirir. Bu cevapta tahsil sonrasında elde edilecek olan bedelin icra müdürlüğüne ödeneceği de ayrıca yazılır. Alacaklının, bankanın tahsil sonrası bedelin icra müdürlüğüne ödeyeceğine dair cevabını kabul etme hakkı olduğu gibi bankanın bonoyu icra müdürlüğüne derhal teslim etmesini isteme hakkı da bulunmaktadır. Bononun icra müdürlüğüne tesliminin istenmesi hâlinde icra müdürlüğü, bonoyu bankadan talep eder ve icra kasasında saklar (İİK m.88, I).

¹⁷² Kuru, Baki: İcra ve İflas Kanunu'nun 89. Maddesinde Değişiklikler, Bankacılar Dergisi, S. 47, 2003, s. 75

Bononun vadesi geldiğinde ise bedeli tahsil ederek alacaklının tatmin edilmesini sağlar (İİK m.90)¹⁷³.

Bu açıdan kripto para haczini ele aldığımızda, kripto para varlıklarının birer emtia ya da menkul kıymet olarak devletçe tarif edilmeleri durumunda, kripto paraların icra hukuku bakımından yukarıda hacizlerine ilişkin bilgilere yer verdiğimiz hisse senetleri veya bonolardan hiçbir farkı bulunmayacağını söyleyebiliriz. Bu neticede haczin hukukî olarak yapılmasının önünde bir engel görülmemektedir. Ancak kripto paranın diğer menkul mallar gibi fiziki bir niteliği olmadığından icra müdürlüğüne yapılacak teslim konusunda teknik problemler doğacağı aşikârdır. Buna ilişkin teknik sorunlar mühendislik alanında yapılacak çalışmalar ile giderilebileceği kanaatindeyim. Örneğin icra müdürlüklerin kullanımına sunulacak elektronik cüzdanlar aracılığı ile haczedilen kripto paralar icra müdürlüğünün hesabına yatırılabilir ve sonrasında Türk Lirası'na çevrilerek alacaklının tatmini sağlanabilir.

Bugün itibariyle icra müdürlüklerinin bu türden cüzdanlara sahip olmadıklarını düşünürsek, kripto paranın aracı kurum tarafından Türk Lirası'na dönüştürüldükten sonra icra müdürlüğüne teslim edilmesinin talep edilebileceği kanaatindeyim. Zira diğer durum, doğrudan kripto paranın icra müdürlüğüne aktarılması, teknik sebeplerle imkânsız olduğundan, alacaklının menfaatini korumak amacıyla, aracı kurumun bu şekilde ödeme yapmaya zorlanabilmesi gerekmektedir.

C. Elektronik Cüzdanda Tutulan Kripto Paraların Haczi

Konunun bir diğer boyutu da aracı kurum hesaplarında değil, kişisel elektronik cüzdanlarda tutulan kripto para varlıklarının haczinin ne şekilde gerçekleştirileceğidir. Elektronik cüzdanların, bugünkü kullanım hâlleriyile ele alındığında, kullanıcısı ile arasındaki tek bağlantı, bir şifreden ibarettir.

Bu sebeple kayıtlarının tutulması, yapılacak herhangi bir araştırma ile ulaşılması, ulaşılsa dahi kullanıcısına ait olduğunun ispatı olası gözükmemektedir. Bu bakımdan haczin gerçekleştirilebilmesinin tek olanağı borçlunun mal beyanında kişisel elektronik cüzdanındaki kripto para varlığını belirtmesi durumudur. Diğer hâllerde borçlu yüksek miktarda kripto paraya sahip olsa dahi, kayıt dışılık sebebiyle tüm varlığı hacizden hukuken olmasa da fiilen muaf olacak ve alacaklı mağdur duruma düşecektir. Problemin çözüme

¹⁷³ Kuru-Bankacılar Dergisi, s. 78-79.

kavuşmasının yegâne yolu, elektronik cüzdanların, mevzuatta yapılacak düzenlemeler ile kayıt altına alınmasının sağlanmasıdır.

Bunun dışında hukukî bakımdan kripto paranın ister elektronik cüzdanda olsun ister aracı kurum nezdindeki hesapta, haczinin önünde yasal bir engel bulunmadığı kanaatindeyim. Haczin mümkün kılınması için ek yasal düzenlemelere ihtiyaç gözükmemektedir. Mevcut icra hukuku mevzuatı kripto paranın haczini mümkün kılmaktadır. Zira mevzuata göre borçluya ait bir malın haczedilmesi için o malın haczine dair özel bir düzenlemenin bulunmasına gerekmemektedir. Teknik eksikliklerin giderilmesi fizikî imkânsızlık hâllerini ortadan kaldıracak, zorlukları azaltacak, hukukî tanımlamaların yapılması ise haczin ne şekilde gerçekleştirileceğini, borçlunun nasıl tatmin edileceğini ortaya koyacaktır.

D. Paraya Çevirme

İcra hukukunda genel kural alacaklının alacağını para cinsinden almasıdır. Bunun tek istisnası alacaklı ile borçlu arasında anlaşmaya varılmış olması hâlidir. Taraflar arasında bir anlaşma bulunması durumunda alacaklı para yerine bir başka mal ile alacağını temin edebilir. Bunun dışında her durumda alacaklı para ile tatmin edilecektir. Cebrî icra ile borçlunun parasının haczedildiği durumlarda para başkaca bir işleme gerek kalmaksızın doğrudan, alacak hakkı kadar miktarda, alacaklının hesabına yatırılır. Fakat haczedilen şey paradan başka bir mal ise söz konusu malın mülkiyeti kural olarak alacaklıya geçirilemeyeceği için paraya çevirme işlemine ihtiyaç duyulacaktır. Kanunun pek çok maddesinde paraya çevirme kavramı yerine satış sözcüğü kullanılsa da bu satış kavramı borçlar hukuku anlamında satış anlamına gelmemektedir. Yapılacak işlem icra hukuku usulleri çerçevesinde haczedilen malların alacak ve masrafları karşılamaya yetinceye kadar satılması suretiyle gerçekleştirilir¹⁷⁴.

Kripto para varlıklarının menkul kıymet, emtia ve para kavramlarından hangisi ile tanımlanacağı haciz sonrasında borçlunun nasıl tatmin edileceği sorusuna cevap olacaktır. Menkul kıymet veya emtia olarak nitelendirilmesi durumunda kripto para öncelikle paraya çevrilecek, bu yolla elde edilen para ile alacaklı tatmin edilecektir. Kripto paranın para olarak nitelenmesi hâlinde bu paraya icra müdürlüğünce el konulabilmesi için müdürlüğün, kripto parayı tutabileceği bir elektronik cüzdana ihtiyacı olacaktır. Tıpkı haczedilen Türk Lirasını

¹⁷⁴ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 309.

alacaklının hesabına aktarmadan evvel muhafaza ettiği banka hesabı gibi elektronik cüzdan da bu aşamadaki ihtiyacı karşılayacaktır.

Ancak alacaklıya ait kripto para yukarıda açıkladığımız şekilde kripto para alım satımı yapılan bir aracı kurumdaki hesapta tutuluyorsa, İİK 89. maddeye göre düzenlenen haciz ihbarnamesinin kuruma ulaşmasının ardından kurumun o günkü kur üzerinden kripto paranın Türk Lirası karşılığını icra müdürlüğüne ödemesi istenecektir.

Kripto paranın bir nevi “para” olarak nitelendiği şartta icra müdürlüğünün elektronik cüzdanına aktarılan para, yukarıda kripto paraların alım satımına ilişkin bölümde açıkladığımız şekilde satılarak Türk Lirasına dönüştürülecek ve alacaklının tatmini elde edilen bu Türk Lirası cinsinden parayla yapılacaktır.

Kripto paranın, yakın zamanda yapılmasını beklediğimiz yasal düzenlemeler sonrasında menkul kıymet veya emtia olarak tanımlanması hâllerinde, haciz ile para icra müdürlüğünün elektronik cüzdanına aktarılacak, ardından taşınır ve taşınmaz malların paraya çevrilmesinde uygulanan açık artırma usulüne başvurulacaktır.

SONUÇ

Paranın tarih sahnesine çıkışını ve sonrasında kat ettiği aşamaları gözlediğimizde, bir varlığa soyut değer katarak onu “para” yapan şeyin insanların genel kabulünden öte bir şey olmadığı görülmektedir. Ticaretin ve ekonominin mekanizmaları dinamik ve pratik çözüme odaklıdır. Pek çok zamanda ve pek çok yerde ticaret kendi kurallarını yaratmış, hukuk düzeni onu takiben yasaları oluşturmuştur. Para kavramı, bu şekilde ortaya çıkmış ve gelişmiştir.

Ticaret, ilk olarak kendi para çeşitlerini yaratmış ve onlarla kendi işleyişini sağlamıştır. Sonrasında devlet, otoritesini ve “güvenilirliğini” paranın arkasına koyarak kendi parasını yaratmıştır. Devlet otoritesiyle yaratılan, adına ulusal para dediğimiz bu para türleri piyasa tarafından kabul edildiği sürece kullanılmıştır. Ancak, burada üzerinde durulması gereken pek önemli bir konu bulunmaktadır. O da şudur ki, bir kâğıda veya değersiz madene para vasfını veren şey temelde arkasında bulunan devlet otoritesi değildir. Temel nokta, piyasanın o şey üzerinde genel bir kabul altında birleşmesidir. Devletin varlığı bu sonuca hizmet eden araçlardan bir tanesidir. Fakat, asıl unsur değildir. Bugün Venezuela’da yaşanan ekonomik

buhran, bu konuda iyi bir örnek olacaktır. Venezuela’da devletin ulusal para birimi astronomik değer kayıpları yaşamıştır. Venezuela Bolivarı arkasında devlet otoritesi olan bir para birimidir. Ancak, bu para birimi kendi ülkesi içerisinde birtakım sert yasalar sayesinde zorlukla kullanılabilirken, geçmişte alınıp satılabildiği yakın komşuları dahil hemen hiçbir ülkede yapılacak alışverişlere aracı olamamaktadır. Hattâ kendi ülkesi içinde bile pek çok insan bu parayla malını, hizmetini satmamaktadır. Çünkü insanlar bu paraya olan inançlarını yitirmişlerdir. Konuya bu açıdan yaklaşırsa, Venezuela Bolivarı hukuken “para” olarak nitelendirilse dahi, ekonomik olarak “para” vasfına sahip olup olmadığı tartışmalıdır. Paralel olarak, kimi ülkelere ait para birimlerinin dünyanın her yerinde alışveriş aracı olarak sorunsuz kullanılabilmesi söz konusuysen, pek çok ülkenin para biriminin kendi ülkesi dışında pek bir kıymetinin olmaması durumu örnek verilebilir. Bu sebeple, paranın en temel ve önemli özelliği olan “genel kabul görme” niteliğinin iyi kavranabilmesi kripto para varlıkları üzerindeki soruların çözülmesi bakımından çok önemlidir.

Kripto para varlıkları, günümüzde yasal bir statü kazanabilmiş değildir. Tam aksine kimi ülkelerde, bu para varlıklarına çeşitli yasaklar uygulanmaktadır. Yasakların oluşturduğu bu hukukî durum, piyasada var olan “kabul iradesi” devam ettiği sürece bu varlıkların “para” niteliğinde olduğu, en azından menkul kıymet veya emtia niteliğini haiz olduğu gerçeğini değiştirmemektedir. Bu durum, kripto paraların, gelecekteki akıbetleri ne olursa olsun, bugün için çeşitli alışverişlerde kullanılması ve birikim aracı olması sonuçlarını doğurmaktadır. Birikim aracı olan bir varlık, niteliği gereği icra hukukunun konusudur. Günümüzde alacaklıların icra takip işlemlerine başvursalar dahi alacaklarını tahsil etmekte yaşadıkları güçlükler ve toplumda var olan yasaların borçluyu koruduğu algısı ele alındığında konu bir miktar daha önem kazanmaktadır. Borçluların alacaklılarından mal kaçırması yolunda aracılık etme potansiyeli de düşünüldüğünde kripto paraların haczinin ivedilikle tartışılması, ardından uygulamaya yönelik çözümler üzerinde durulması gerekmektedir.

Yaptığım çalışmada kripto paraların haczine engel bir durum olmadığı sonucuna varılmıştır. Benim kanaatim kripto paraların “para” vasfına sahip olduğudur. Fakat, henüz bu durum yasal zemin kazanmamıştır. Ayrıca, bu varlıkların emtia veya menkul kıymet olarak da nitelenebileceği şeklinde tartışmalar bulunmaktadır. Ben çalışmamda, kripto paraların “para” olarak nitelenmesi gerektiği savımın üzerinden tartışmayı derinleştirmeden, “emtia” ve “menkul kıymet” kavramlarıyla yapılabilecek tarifleri de olasılıklar olarak ele

alıp, bu durumlardaki çözümlerimi sunmaya çalıştım. Zira bu üç kavram (para, menkul kıymet, emtia) dışına çıkılmadığı takdirde, kripto paralara haciz yoluyla el koyularak alacaklının tatmin edilmesi tartışmasız şekilde mümkün olacaktır. Yapılacak niteleme haczin şekline ilişkin farklılık yaratacaktır.

Son olarak belirtmek isterim ki, tezimin daha önce üzerinde çalışılmamış bir alanda yapılmış olması sebebiyle, problemi ele alış biçimim ve çözümlerim özgün şekilde oluşturulmuştur. Bu durumun, çalışmaya değer katmış olması ile birlikte birtakım olumsuzlukları da ortaya çıkarmış olması muhtemeldir. Temennim birinci ihtimalin ikinciye ağır basmış olması ve bu alanda birçok yeni çalışmanın yapılmasıdır.

KAYNAKÇA

- Akkaya, Tolga** : İcra Memurunun Hacedilmezlik Kurallarını Kendiliğinden Dikkate Alıp Alamayacağı Sorunu, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.11, Özel S. 2009.
- Akyılmaz, Bahtiyar/
Sezginer, Murat/
Kaya, Cemil** : Türk İdare Hukuku, 3. B., Ankara 2012.
- Akkan, Mine** : Medeni Usûl Hukukunda Etkin Hukukî Koruma (MİHDER 2007/1, s. 29-68).
- Akcan, Recep** : Hacze İştirak, Ankara 2005.
- Akil, Cenk** : Borçlunun Üçüncü Kişilerdeki Mal ve Alacaklarının Haczi, Ankara 2013.
- Akipek, Jale G./
Akıntürk, Turgut** : Türk Medeni Hukuku, C. 1, Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, İstanbul 2004.
- Akyol-Aslan, Leyla** : İcra ve İflâs Kanunu Madde 89 Hükümüne Göre Birinci Haciz İhbarnamesine İtiraz (EÜHFD 2011/1-2, s. 93-119).
- Alagonya, Yavuz** : Anayasa'nın Medeni Usul Hukuku'na Etkisi (MHB 1981/2, s. 1-4).
- Alagonya, Yavuz/
Yıldırım, M. Kâmil/
Deren – Yıldırım, Nevis** : Medenî Usul Hukuku Esasları, İstanbul 2009.
- Alkin, Erdoğan** : İktisat, İstanbul 1992.
- Altay, Sümer** : İcra Hukukunun Temel Kavramları, İstanbul Barosu Yayınları, Mayıs, 2011/1.
- Andolfatto D.,** : Bitcoin and Beyond: The possibilities and pitfalls of virtual currencies. (Online), 2014 .
- Aral, Vecdi** : Hukuk ve Hukuk Bilimi Üzerine, İstanbul 2001.
- Arar, Kemal** : İcra ve İflâs Hükümleri, C. I İcra, Ankara 1944.

- Arat, Tuğrul** : Yabancı İlâmların Tanınması ve Tenfizi
(AÜHFD 1964/1-4, s. 421-527).
- Aren, Sadun** : 100 Soruda Para ve Para Politikası, İstanbul 1989
(Sadun, 100 Soruda Para).
- Aren, Sadun** : İstihdam Para ve İktisadi Politika, Ankara 1989
(Sadun, İstihdam).
- Arık, Kemal. Fikret** : Borçlar Hukuku Umumi Hükümler, Ankara 1964.
- Arslan, Ramazan** : Borçlunun Üçüncü Kişilerde Bulunan Mal ve Alacaklarının
Haczi (Dr. Recai Seçkin'e Armağan, Ankara 1974, s. 81-114),
(Arslan, Mal ve Alacakların Haczi).
- Arslan, Ramazan** : Borçlunun Üçüncü Kişilerde Bulunan Alacağıın Haczi,
Haczin Üçüncü Kişiye Bildirilmesi ve Sonuçları Ankara
Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 65 (4) 2016, 3217-3242,
(Arslan, AÜHFD, 2016).
- Arslan, Ramazan/
Tanrıver, Süha** : Yargı Örgütü Hukuku, Ankara 2001.
- Arslan, Ramazan/
Yılmaz, Ejder/
Taşpınar Ayvaz, Sema/
Hanağası, Emel** : İcra ve İflâs Hukuku, Ankara 2018.
- Aslan, Kudret** : Hacizde Sıra (Tertip)
(Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2005, c.54, S.2).
- Ansay, Sabri Şakir** : Hukuk İcra Usulleri, Ankara 1936.
- Bahtiyar, Mehmet** : Kıymetli Evrak Hukuku Ders Notları Soru Örnekleri, Gözden
Geçirilmiş Dördüncü Bası, Beta, İstanbul 2006.
- Balkan, Yavuz** : Hacedilmezlik ve Benzer Müesseseler, Ankara 2009.
- Berki, Şakir** : Roma Hukuku, Ankara 1949.
- Berkin, Necmeddin M.** : Tatbikatçılara İcra Hukuku Rehberi, İstanbul (Tarihsiz).

- Bozkurt, Yüksel/Armağan, Ebru.** : Elektronik Para, Sanal Para, Bitcoin ve Linden Doları'na Hukuk Bir Bakış, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası c.73, S.2, 2015.
- Çetin, Nusret/Türemiş, Hatice. Ebru** : Menkul Kıymetler Borsalarında Alım Satım Aracılık Faaliyeti Kapsamında Aracı Kurumlarla Yatırımcılar Arasındaki İlişkinin Hukuki Niteliği, (GÜHFD, C.12, S.1-2 2008) s. 79.
- Çiftçi, Pınar** : İcra Hukukunda Menfaat Dengesi, Ankara 2010.
- Çiftçi Pınar** : Menfaat Dengesi Çerçevesinde Genel İcra Hukuku ile Kamu İcra Hukukunun Karşılaştırılması (DEÜHFD, Prof. Dr. Burhan Ceyhan'a Armağan, 2010/Özel Sayı, İzmir 2012, s. 313-379).
- Dayınlarlı, Kemal** : Fransızca-Türkçe Hukuk Terimleri Sözlüğü, Ankara 2013.
- Deynekli, Adnan/Oskay, Mustafa/Koçak, Coşkun/Doğan, Ayhan** : İİK. Şerhi, Ankara 2007.
- Deynekli, Adnan/Saldırım, Mustafa** : Öğretide ve Uygulamada İhtiyati Haciz, Ankara 2011.
- Dönmez, Recai** : Vergi İcra Hukukunda Haciz Yolu ile Takip, Ankara 2005.
- Er, Gökçe** : Borçlunun Üçüncü Kişilerdeki Mal ve Alacaklarının Haczi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi 2009.
- Erdoğan, Belgin** : Roma Eşya Hukuku, İstanbul 1994.
- Erdoğan, Belgin** : Roma Eşya Hukuku, İstanbul 1989.
- Eren, Fikret** : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2012 (Eren-Borçlar Hukuku).
- Eren, Fikret** : "Mülkiyet Kavramı", Dr. A. Recai Seçkin'e Armağan, AÜHF Y. Ankara, 1974. s.765-795(Eren-Mülkiyet Kavramı).

- Ertaş, Şeref** : Yabancı İlamların Tanınması ve Tenfizi
(DEÜHFD, Prof. Dr. Kudret Ayiter Armağanı,1998/1-4,
s. 365-438).
- Ergin, Feridun** : Para Politikası, İstanbul 1983.
- Feyzioğlu, Feyzi.**
- Necmettin** : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt II,
İstanbul 1977.
- F. A. Mann** : “Money in Public International Law”, The British Yearbook
of International Law, 1949.
- Fernand, Braudel** : Maddi Medeniyet ve Kapitalizm, Mustafa Özel (çev.),
İstanbul 1991.
- Gözler, Kemal** : İngilizce Karşılıklarıyla Hukukun Temel Kavramları,
Bursa 2017 (Gözler, Hukukun Temel Kavramları).
- Gözler, Kemal** : İdare Hukuku, Bursa 2009 (Gözler İdare Hukuku).
- Gülşen, Cihad** : Paranın İşlevleri ve Cumhuriyet Öncesi Kağıt Para
Uygulamaları, Yüksek Lisans Tezi 2009.
- Gültekin, Yaşar** : Kripto Para Birimleri ve Yatırım Aracı Olarak Kullanımı:
Tarihsel Volatiliteleri Bağlamında Bir Değerlendirme,
Yüksek Lisans Tezi 2017.
- Helvacı, Mehmet** : Kambiyo Senetlerine Özgü Takip Yolları,
(İÜHFM, C. 71, S. 2, s. 165-192), 2013.
- Hiç, Mükerrerem** : Para Teorisi ve Politikası, İstanbul 1992.
- İyilikli, Ahmet Cahit** : Haciz İhbarnameleri (İİK m. 89), Ankara 2012.
- K. Çelebican, Özcan** : Roma Eşya Hukuku, Ankara 2000.
- Karaoğlan, Serhat/
Arar, Tayfun/**
- Bigin, Onur** : Türkiye’de Kripto Para Farkındalığı ve Kripto Para Kabul
Eden İşletmelerin Motivasyonları, İşletme ve İktisat
Çalışmaları Dergisi, Cilt 6, Sayı 2, 2018, s. 15-28.
- Karşı, Abdurrahim** : İcra ve İflas Hukuku Pratik Çalışmaları, İstanbul 2002.

- Kavasoglu, Abdurrahman:** Medeni Usul Hukukunda Davada Temsil, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi 2007.
- Keyman, Selahattin** : Hukuka Giriş, Ankara 2012.
- Kiraz, Taylan. Özgür** : İflas Dışı Adi Konkordatoda Kamu Alacaklarının Tabi Olduğu İşlem, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:5, 2006, S: 1-2.
- Koç, Asuman** : Elektronik Para ve Para Politikası Üzerindeki Etkisi, Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, s. 207-243.
- Korkusuz, M. Refik** : İcra Hukuku Uygulaması, Ankara 2004.
- Kumrulu, G. Ahmet** : Vergi İcra Hukukuna Kavramsal Bir Yaklaşım, Prof. Dr. Akif ERĞİNAY'a 65. Yaş. Armağanı, Ankara 1981.
- Kuru, Baki** : İcra ve İflâs Hukuku El Kitabı, Ankara 2013 (Kuru, El Kitabı).
- Kuru, Baki** : İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı, Ankara 2017 (Kuru, İstinaf).
- Kuru, Baki** : Haczi Caiz Olmayan Şeyler, AÜHFD, 1962, C: 19, S: 1-4 (Kuru, Haczi Caiz Olmayan Şeyler).
- Kuru, Baki** : İcra ve İflas Kanunu'nun 89. Maddesinde Değişiklikler, Bankacılar Dergisi, S. 47, 2003, (Kuru, Bankacılar Dergisi).
- Kuru, Baki/ Arslan, Ramazan/ Yılmaz, Ejder** : İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı, Ankara 2014, (Kuru/Arslan/Yılmaz, Ders Kitabı).
- Lee, R.W.** : The Elements of Roman Law, London, 1993
- Martin, Shubik** : The Theory of Money and Financial Institutions, The MIT Press Cambridge, Massachusetts 2011.
- Michael, Brindle/ Raymond, Cox (Ed.)** : Law of Bank Payments, London: Thomson Sweet and Maxwell, 2004.
- Muşul, Timuçin** : İcra ve İflâs Hukuku, C. I, II Ankara 2013.

- Nakamoto S.** : Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System,(online)2009.
- Namlı, Mert** : Medeni Usul Hukuku'nun Yasama Üstü Kaynakları
Çerçevesinde Fransız ve Türk Hukuku'nda Çelişmeli
Yargılama İlkesi, Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği
2010, Yayın No: 04-499.
- Oğuzman, Kemal/
Seliçi, Özer/**
- Oktaş-Özdemir, Saibe** : Eşya Hukuku, İstanbul 2011.
- Okupski K.** : Bitcoin Developer Reference, (online) 2016.
- Ovacık, Mustafa** : İngilizce-Türkçe Hukuk Sözlüğü, Ankara 2000.
- Öktem, Niyazi/**
- Türkbağ, Ahmet Ulvi** : Felsefe, Sosyoloji, Hukuk ve Devlet, İstanbul 1999.
- Özbek, M. Serdar** : Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda İlâmlı İcranın Etkinliği,
Ankara 2018.
- Özçelik, Volkan** : İcra Müdürünün Takdir Yetkisi, Ankara 2014.
- Özğür, Ali. İhsan** : Nafaka Hukuku, Ankara 2004.
- Öztan, Bilge** : Medeni Hukuk'un Temel Kavramları, Ankara 2011.
- Parasız, İlker** : Modern Para Teorisi, İstanbul, tarihsiz
(Parasız, Modern Para Teorisi).
- Parasız, İlker** : Para Ekonomisi, İstanbul, tarihsiz (Parasız, Para Ekonomisi).
- Parasız, İlker** : Para Teorisi ve Politikası, İstanbul 2009(Parasız, Para Teorisi).
- Parasız, İlker** : İktisadın A B C'si, Bursa 2000 (Parasız, İktisat).
- Parlaktuna, İnci** : Para Arzındaki Değişmelerin Para Talebi Üzerindeki Etkisinin
Çözümlemesi ve Türkiye Uygulaması, Doktora Tezi, 1997.
- Pehlivanlı, M. Gündüz** : Açıklamalı İcra ve İflas Kanunu, Ankara 1998.
- Pekcanitez, Hakan/
Atalay, Oğuz/**
- Sungurtekin, M. Özkan/**
- Özekes, Muhammet** : İcra ve İflâs Hukuku, Ankara 2013
(Pekcanitez/Atalay/Singurtekin/Özekes).

Pekcanitez, Hakan/

Atalay, Oğuz/

Sungurtekin, M. Özkan/

Özekes Muhammet : İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı, Ankara 2016
(Pekcanitez/ Atalay/Sungurtekin/Özekes, Ders Kitabı).

Pekcanitez, Hakan/

Atalay, Oğuz/

Özekes, Muhammet : İcra ve İflâs Hukuku Temel Bilgiler, İstanbul 2017

Postacıoğlu, E., İlhan : İcra Hukuku Esasları, İstanbul 1982.

REED, O. Lee : What is “Property”?, American Business Law Journal, V. 41
I. 4, Summer 2004, s. 459-501.

Reisoğlu, Sefa : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2011.

Sami Ayhan : Türkiyede Para ve Merkez Bankacılığı, Ankara 1975.

Singh M, and Zoppos B.: “From Cash to E-Money: Payment System Innovations in
Australia’ in Mohini Singh and Di Waddell (eds), E-Business
Innovation and Change Management”, IRM Press, 2003.

Solis, Gerardo/

Stagg, Eduardo/

Gasteazoro, Raul A. : West's Spanish-English/English-Spanish Law Dictionary,
Minnesota 1992.

Sönmez, Asuman : Sanal Para Bitcoin, The Turkish Online Journal of Design, Art
and Communication, c.4, S. 3.

Şeker, Muzaffer : Elektronik Ödeme Sistemleri, İstanbul Ticaret Üniversitesi
Sosyal Bilimler Dergisi, Y. 10 S. 20, 2011.

Şener, Oruç. Hami : Ecash Sisteminde Üretilen Elektronik Paranın (Nakdi) Para
Kavramı Bakımından Değerlendirilmesi, Dokuz Eylül
Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, c.9 Özel Sayı, 2007.

Taşdelen, Aziz : Genel İcra Hukuku ile Karşılaştırmalı Kamu İcra Hukukunda
Hacizde İstihkak İddiaları ve Davaları, AÜHFED 2004,C:53, S:1.

- Tekinay, S. Sulhi/**
Akman, Sermet /
Burcuoğlu, Haluk/
Altop, Atilla : Eşya Hukuku, İstanbul 1989.
Timur, Hıfzı : Paranın Hukuki Mahiyeti, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 14, Sayı 1-2, 1948, s. 231-247.
Tombaloğlu, M. Lütfi : 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Açısından Haczedilemezlik ve İcra İflas Kanunu 173/3 ve 4 ile 68/a-Son Maddelerine İlişkin Değerlendirme, Bankacılar Dergisi, S. 67, 2008.
Topuz, Gökçen : 5510 Sayılı Kanunda Öngörülen Emekli Aylığının Haczedilmezliği Kuralı ve Bu Kuralın Anayasaya Uygunluğu Üzerine Düşünceler, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 65 (4) 2016: s. 3017-3052.
Turanboy, Asuman : Varakasız Kıymetli Evrak (Varakasız Kıymetli Evrak), Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 1998.
Turk, James : “The Nature of Money” prg. 6. (online).
Ulukapı, Ömer : İcra ve İflâs Hukuku, Konya 2012, (Ulukapı).
Uyar, Talih : Haczi Caiz Olmayan ve Haklar, Dr. A. Recai Seçkin’e Armağan, Ankara 1974.
Umur, Ziya : Roma Hukuku Eşya Hukuku (Ayni Haklar) İstanbul 1985.
Uyar, Talih : Haczedilmesi Kısmen Caiz Olan Şeyler, İzmir Barosu Dergisi, 2006/Ocak (Uyar, İzmir Barosu Dergisi, 2006/Ocak).
Uyar, Talih/
Uyar, Alper/
Uyar, Cüneyt : İcra ve İflâs Kanunu Şerhi, C. I, II,II, Ankara 2014.
Ünal, Mehmet/
Başpınar, Veysel : Şekli Eşya Hukuku, Ankara 2016.
Üstündağ, Saim : İcra Hukukunun Esasları, İstanbul 2000, (Üstündağ, 2000).
Üstündağ, Saim : İcra Hukukunun Esasları, İstanbul 2004.

- Yaşa, Yasemin** : İtalyanca-Türkçe/Türkçe-İtalyanca Hukuk Terimleri Sözlüğü, İstanbul 2013.
- Yavaş, Murat** : Borçlunun Üçüncü Şahıslardaki Mal, Hak ve Alacaklarının Haczi, İstanbul 2005
(Yavaş – Üçüncü Şahıslardaki Alacaklıların Haczi).
- Yavaş, Murat** : Maaş ve Ücret Haczi, (TBB Dergisi, S. 84, s. 93 - 120), 2009
(Yavaş - Maaş ve Ücret Haczi).
- Yıldırım, Kamil** : İcra Hukuku Ders Notları, İstanbul 2002.
- Yıldırım, M. Kâmil/**
- Deren–Yıldırım, Nevhis** : İcra ve İcra İflas Hukuku, İstanbul 2016.
- Yılmaz, Ejder** : Hukuk Sözlüğü, Ankara 2011 (Yılmaz, Hukuk Sözlüğü).
- Yılmaz, Ejder** : İcra ve İflâs Kanunu Şerhi, Ankara 2016 (Yılmaz, İİK Şerhi).
- Yurtçiçek, M. Sıddık** : Hukuki Açından Elektronik Para, Doktora Tezi, 2012.
- Zevklir, Aydın** : Medeni Hukuk, Ankara 1992.